

F L R

Føroyskt Lógar Rit – Vol. 1, No. 3, Des 2001

Faroe Law Review – Vol. 1, No. 3, Dec 2001

Rættur, Skattur og Olja

The Continental Shelf Boundary/
Landgrunsmarkið móti Bretlandi

Árni Olafsson

Loyvi til leiting eftir og framleiðslu av kolveturnum á
føroyskum øki

Jógvan Elias
Winther Poulsen

Avskrivingar hjá útlendskum felögum, sum bert eru
skattskyldug eftir kolveturnisskattalóginu

Asbjørn Olsen

Um ásetingar og orðingar

Kári á Rógví

F L R

Føroyskt Lógar Rit – Vol. 1, No. 3, Des 2001

Faroese Law Review – Vol. 1, No. 3, Dec 2001

Rættur, Skattur og Olja

Føroyiskt Lógar Rit (Faroese Law Review) vol. 1 no. 3 – 2001.

© Felagið Føroyiskt Lógar Rit og greinahøvundarnir. Óll rættindi vard.

Tað er ikki loyvt á nakran hátt at endurgeva úr ritinum utan skrivligt loyvi frá høvundum og ritstjórn.

Vanligar ávísingar eru loyvdar. Vit mæla til henda hátt: 1 FLR (2001) 117

Ritstjórnin: Birta Biskopstø, Bárður Larsen, Herborg Sloan, Kári á Rógví, Sigmundur Isfeld, Barbara Vang.

Tilskrift: postboks 2093, 165 Argir

Telduspostur: tsbirbi@tollskatt.fo

Ongin ábyrgdan fyri gerðir hjá persónum ella stovnum grundað á tilfar í hesum riti verður viðurkend.

ISSN 1601-0809

Prent: Estra Prent

Føroyiskt Lógar Rit (Faroese Law Review) vol. 1 no. 1 – 2001.

© Føroyiskt Lógar Rit and the respective authors. All rights reserved.

No parts of this publication may be reproduced in any way without the prior written permission of the authors and the editors.

Usual citations are allowed. We recommend this mode: 1 FLR (2001) 117

Editors: Birta Biskopstø, Bárður Larsen, Herborg Sloan, Kári á Rógví, Sigmundur Isfeld, Barbara Vang.

Address: P.O. Box 2093, FO-165 Argir, Faroe Islands.

Email: tsbirbi@tollskatt.fo

No responsibility for loss to any person or body acting or refraining from acting as a result of any contents of this publication will be accepted.

ISSN 1601-0809

Printing: Estra Prent

Innihald / Content

Birta Biskopstø

Oddagrein / Editorial

Síða / Page 154

FLR

Boð um annan árgang.

Síða / Page 159

Ulla Svarrer Wang

Hvør fær rættin til Rockall Háslættan?

Síða / Page 161

Árni Olafsson

The Continental Shelf Boundary/

Landgrunsmarkið móti Bretlandi

Síða / Page 163

Jógvan Elias Winther Poulsen

Loyvi til leiting eftir og framleiðslu av kolveturnum á
føroyskum øki

Síða / Page 191

Asbjørn Olsen

Avskrivingar hjá útlendskum felögum, sum bert eru
skattskyldug eftir kolvetnisskattalógini

Síða / Page 211

Kári á Rógví

Um ásetingar og orðingar

Síða / Page 221

Kári á Rógví

Fordomi og fordómar

Síða / Page 241

Birta Biskopstø, ritstjóri

Rættur, Skattur og Olja

Hendan útgávan av Føroyskum Lógar Riti er higartil 3. ritið, sum er givið út.

Innihaldið í Ritinum hesaferð er fjoltáttað við greinum, ið viðgera ymisk viðurskifti.

Oljuvinnan er nýggj vinna í Føroyum. Tað er greitt, at um verulig ferð kemur á hesa vinnu og farið verður at framleiða olju ella gass á føroyskum øki, kann tað hava við sær alstórar broytingar fyri feroyska samfelagið.

Hóast fyrstu leitiboringarnar á føroyskum landgrunni ikki vórðu framdar fyrrenn seinasta summar er sjálv hugsanin um eina oljuvinnu í Føroyum ikki so fremmand. Føroyskir myndugleikar samráddust fyrst í nógv ár við ríkismyndugleikarnar um yvirtökuna av málsókinum ráevni í undirgrundini. Hesar samráðingar komu á mál í 1992, og síðani tá hava feroyskir myndugleikar kunnað fyrireikað seg til tann dagin tá verulig leiting skuldi fara í gongd.

Oljuvinnan er sermerkt á tann hátt, at feroyskir myndugleikar mugu metast at hava havt rímiliga góða tið at fyrireika seg til tær avbjóðingar, sum hendar vinna kann væntast at seta myndugleikunum. Hetta hevur eitt nú merkt, at myndugleikarnir hava kunnað smíðað ta lóggávu, sum er neyðug til tess at seta karmar um virksemið. Lóg um kolvetnisvirksemi er gjørd og samtykt av Føroya lögtingi, eins og lögtingið eisini hevur samtykt lógin á skattaókinum. Felags fyri hesar lógin er, at talan er um feroyskar

upprunalögir, ið hóast tær sjálvsagt eru ávirkaðar av royndum í øðrum londum mugu metast at verða smiðrarar til feroysk viðurskifti.

Hendan lóggáva skal nú standa sína roynd í verki. Fyrstu loyvini at leita eftir olju eru veitt á feroyskum øki og oljufelög hava framt tær fyrstu leitiboringarnar. Enntá hefur eitt av samtkunum borið við so mikið av olju og gassi, at grundarlag sýnist vera fyri víðari kanningum, sum skulu staðfesta, hvort talan er um so stórar nøgdir, at framleiðsla kann koma upp á tal. Um so verður fara avbjóðingarnar at vera enn størri fyri feroyska samfelagið enn tær hava verið í sambandi við ta oljuleiting, sum er í gongd og sum fer at halda fram nøkur ár afturat.

Ritstjórnin í FLR metir tað hava stóran týdning, at spurningar viðvíkjandi hesi nýggju vinnu verða viðgjördir og hefur tí gjört av at lata partar av ritinum, tygum sita við í hondini, snúgva seg um nýggju vinnuna. Talan er um tríggjar greinar, sum viðgera ymsar øki av nýggju vinnuni. Fyrsta greinin er um sáttmálan um landgrunsmarkið, sum varð gjørdur við Stórabretland tíðliga summaríð 1999. Harumframt eru tvær greinar, sum viðgera ávikavist ávis viðurskifti í sambandi við loyvini, sum vórðu veitt eftir fyrsta útbjóðingarfari og skattligar spurningar, serliga við atlitið at avskrivingum hjá útlendskum felögum, ið bert eru skattskyldug eftir feroysku kolvetnisskattalógini.

Harumframt eru tvær greinar, hvors evnir eru av almennum týdningi. Onnur greinin viðgerð lög og mál. Greinin lýsir tann málburð, ið verður nýttur í feroyskari lóggávu, meðan seinna greimin snýr seg um spurningin um nøkur fordømsslæra kann metast at vera galddandi í Føroyum.

Birta Biskopstø, editor-in-chief

Law, Tax and Oil

This issue of the Faroese Law Review is the third review published so far.

The content of the Law Review is varied with articles on many different subjects.

The oil industry is new to the Faroe Islands. Its clear to all that the production of oil and gas on Faroese territory can cause great changes to Faroese society.

Although the fist exploration drillings on the Faroese continental shelf were completed only last summer, the idea of a Faroese oil industry is not alien to the Faroese. For years the Faroese authorities negotiated with Danish government officials concerning subsoil mineral rights. When those negotiations finally ended in 1992, the Faroese Government could finally prepare for explorations to begin.

The oil industry can be assured that Faroese authorities have had reasonably long time to prepare for the challenges that such an industry will pose for the Faroese Government. The Government has prepared the necessary legislation to set up the regime for oil and gas activities. Statutes concerning hydrocarbon activities and taxation have been enacted by the Faroese Parliament. All the passed acts of Parliament have in common that they are original Faroese legislation crafted for Faroese conditions.

This legislation will now be tested in practise. The first permits to explore for hydrocarbon on Faroese territory have been issued and the first test drillings have been conducted showing signs of enough oil and gas to warrant further explorations to establish the basis for any future exploitation. Should the Faroes experience exploitation in the future, it will be a challenge of a greater magnitude than perhaps anything we have seen before.

The editors of the FLR feel that the issues concerning this new industry are of great importance. Therefore, a large section of this issue has been devoted to questions concerning the oil and gas industry. Three articles explore points of concern for the new industry. The first one concerns the licences to explore for oil and gas. An other article concerns the continental Shelf Boundary. Tax deductions, especially as regards foreign oil companies falling under the ambit of the Faroese Oil Taxation Act are analysed in the third article on this theme.

Finally two articles debate two broader issues of concern for all lawyers. Firstly, how should law in the Faroese language be formulated. Secondly, is there any Doctrine of Precedence within Faroese law.

Komandi ár

Ritstjórnin hjá Føroyskum Lógar Riti hevur nú megnað at givið út trý rit. Hetta hevði sjálvandi ikki verið möguligt um Føroyskt Lógar Rit ikki hevði fangið fíggarligan stuðul frá landsstýrismanninum í lögarmálum og greinar frá høvundum at útgeva. Ritstjórnin vil tí takka øllum, sum á ein ella annan hátt, hava stuðla ritinum.

Ætlanin hjá ritstjórnini fyri 2002 er, um umstøðurnar verða til tess, at útgeva 3 rit, og sum áður fráboðað verður kostnaðurin fyri at gerast haldari 300,00 kr. fyri árgengin. Ritini kunnu eisini keypast í leysasølu fyri 130,00 kr. fyri riti.

Next Year

The next volume of the Faroese Law Review will cost DKK 300 in subscription, payable to:

Account no. 6460-162.300.3

Bank: P/F FØROYA BANKI

SWIFT Code: FIFB FO TX

Address: Húsagøta 3, P.O. Box 3048. FR-110 Tórshavn

Ulla Svarrer Wang¹

Hvør fær rættin til Rockall Háslættan?

Føroyiskt Úrtak

Bæði Stórabretland, Írland, Føroyar-Danmark og Ísland hava sett fram landgrunskrøv á Rockall Háslættanum í Norðuratlantshavi. Stórabretland og Írland settu fram landgrunskrøv á Rockall Háslættanum vestan fyri skotsku og írsku strendurnar í 1974, og hava síðani tá boðað frá landgrunskrøvum, sum røkka til vestara jaðaran av Rockall Háslættanum. Hesi bæði londini samdust í 1988 um landgrunsmarkið landanna millum í hesum øki. Føroyar-Danmark og Ísland boðaðu frá teirra landgrunskrøvum í 1985, og hesi krøv røkka eisini til Rockall Háslættan og umskarast við bretsku og írsku krøvini. Nú eru tvey meginøki á Rockall Háslættanum har ósemja er um landgrunsrættindi millum (i) Stórabretland, Føroyar-Danmark og Ísland, og (ii) Írland, Føroyar-Danmark og Ísland.

Ósemjan á Rockall Háslættanum kemst av landgrunskrøvum, sum fara út um 200 fjórðingar frá grundlinjunum fyri landleiðirnar hjá teimum fýra þortunum. Krøvini eru grundað á eitt natúrligt framhald av landókinum hjá strandalandinum til útjaðaran á meginlandsrondini, sum ásett er í grein 76 í Havrættarsáttmálanum hjá Sameindu Tjóðum frá 1982 (UNCLOS).

Möguliga semjast teir fýra partarnir um landgrunsmarkið. Men marknaseting av landgrunni hevur ofta ført til rættarmál, og henda ósemjan verður möguliga eisini løgd fyri Altjóða Dómstólin í Haag ella ein gerðarrætt. Partarnir mugu tá leggja fram jarðfrøðilig prógv fyri natúrliga

¹ MSc Engineering (Aalborg), LL.M. International Law (Napier University, Edinburgh). Av misgávu kom føroyska úrtakið ikki við í greinina 1 FLR (2001) 113.

framhaldinum av landgrunninum út um 200 fjórðingar. Nevndin fyrir áseting av landgrunsmarki, sum er sett av UNCLOS, skal gera tilmæli til strandalond um landgrunskrøv utan fyrir 200 fjórðingar. Um einki av krøvunum hjá portunum verður góðkent, er økið á Rockall Háslættanum handan lögdomi hjá nøkrum landi og verður lýst djúpur havbotnur. Tá er økið og náttúruríkisdomið í økinum felags ogn hjá mannaættini og kemur undir yvirvaldsrættin hjá Altjóða Havbotnsmyndugleikanum.

Árni Olafsson¹

The Continental Shelf Boundary²

One of the preconditions for the 1st Faroese Licensing Round in the shape and scope recommended by the petroleum authorities and presented to Parliament, the Løgting, in the autumn of 1999, was the agreement with the United Kingdom on the continental shelf boundary between the Faroe Islands and Britain inside of 200 nautical miles, signed in May 1999.

Already the report of the Faroese Government Hydrocarbon Planning Commission in June 1993 advised that among the conditions for launching a licensing round was a clarification of the Faroe-U.K. continental shelf boundary issue. Such clarification could - in the best case - be a boundary agreement, or - if that proved impossible - an arrangement regarding activities in disputed areas, or - in the worst case - a court case in which the claims of the parties were revealed, so it would be generally known which

¹ Árni Olafsson (* 1942). Economist. Since 1976 Councillor on Faroe Islands Affairs, Danish Ministry of Foreign Affairs. 1980-84 Acting Head of Department in the Faroese Government (seconded from the MFA). 1976 – 82 occasional participation in the Danish delegation to the 3rd UN Law of the Sea Conference. Since 1976 regularly involved in matters pertaining to maritime boundaries and other law of the sea related questions. 1993-99 Faroese appointed head of the Kingdom of Denmark delegation negotiating with the United Kingdom on the continental shelf boundary between the Faroe Islands and Britain. 1993 – 97 member (1994-97 chairman) of the Petroleum Planning Commissions of the Faroese Government.

The views expressed in this essay are the author's own, and should not be seen as expressions of opinions of Faroese or Danish authorities.

² The article has previously been published in the Faroese Ministry of Petroleum Annual Report 1999. The editors wish to thank the Ministry for their kind permission to republish the article

areas were subject to overlapping claims. In the 1993 Report the boundary issue was described (pp. 51 - 55).

The negotiations between Denmark/Faroes on the one hand, and the United Kingdom on the other hand on the delimitation of the continental shelf between the Faroe Islands and Britain lasted for more than 20 years. The first meeting was in 1978. Other meetings were held in 1984/85, and in 1990/91 the negotiations took off which led to the 1999 agreement on the maritime delimitation between the parties inside of 200 nautical miles.

The main subject of the talks was the continental shelf boundary. However, when 200 nautical miles fisheries limits were being set around the Faroes and Britain, respectively, in 1977, it appeared that even if the parties were in agreement that the fisheries boundary should follow the median line principle, they disagreed on the exact positioning of the median line. The British calculated the median line from their most distant islets and rocks, but not from the straight baselines around the Faroes. Denmark in respect of the Faroe Islands calculated the median line from the straight baselines, but not from islets and rocks far from the British coast. Apart from the solitary rock of Rockall which is almost 200 nautical miles from inhabited islands, the features in question were the two islets Sule Skerry and Sula Sgeir, and the small island of North Rona, which lie more than 30 nautical miles off the coast, and the islet archipelago Flannan Isles, which is situated 18 nautical miles from the coast. This disagreement on how to calculate the median line produced three areas with overlapping claims to fisheries jurisdiction: East of Faroe less than 200 km², south of Faroe approx. 8,000 km² and south-west of Faroe approx. 5,000 km². In order to avoid escalating the dispute into a conflict both sides exercised their fisheries jurisdiction in these 'Grey Areas' with moderation, so by and large fishermen from the other party were left alone. Therefore the disagreement on the fisheries boundary did not cause great difficulties for the parties.

Maritime limits of 200 nautical miles became international state practice in the middle of the 1970s, after the UN had initiated its 3rd Law of the Sea Conference. (The first two were held in 1958 and 1960, respectively). In the 3rd conference the concept of a 200 nautical miles 'Exclusive Economic Zone (EEZ)' emanated. In this zone coastal states should have exclusive rights to explore and exploit the natural resources, in the sea as well as on and under the seabed, and also have the control over and the responsibility for the marine environment. Initially, however, many countries, among them the United Kingdom and Denmark, the Faroes included, opted to

expand only their fisheries jurisdiction from the then usual 12 nautical miles, without asserting other EEZ-rights. This meant that the Faroese 200 mile limit was solely a fisheries limit. The same was the case with the U.K.

The rules on how far a country could extend its continental shelf jurisdiction were laid down in the Continental Shelf Convention of 1958, which allowed states to claim continental shelf down to the 200 metre isobath, or as deep as exploitation of the natural resources of the seabed was possible. In the 3rd Law of the Sea Conference new rules were formulated on this subject. According to the new rules which were laid down in Article 76 of the Law of the Sea Convention from 1982, states may claim continental shelf rights up to 200 nautical miles from their baselines. However, if they can substantiate that the natural prolongation of their landmass extends to more than 200 nautical miles, they can, with certain limitations, claim continental shelf jurisdiction either out to 350 nautical miles or down to the 2,500 metre isobath. The 'Deep Ocean Floor' outside of the national continental shelves shall be managed as the 'Heritage of Mankind' by a UN agency. Questions on how far a state may claim continental shelf in excess of 200 nautical miles shall be put before a special commission appointed by the UN ('Commission on the Limits of the Continental Shelf').

Already in the early 1970s, when petroleum exploration and exploitation was well under way on the British Shelf, the United Kingdom began to claim continental shelf rights farther and farther to the north and west of Shetland, the Orkneys and the Western Isles, towards an imagined median line towards the Faroes. In a westerly direction from the Hebrides the claims exceeded 200 nautical miles. Also Ireland declared continental shelf claims far beyond 200 nautical miles on the Faroe-Rockall-Hatton Plateau. In accordance with its own conception of how the rules laid down in the Law of the Sea Convention should be applied, Denmark decided in 1985 to make a public announcement of an area, both within and outside of 200 nautical miles, designated until further notice to be under Danish sovereignty and thereby subject to Faroese legislation. Shortly afterwards, Iceland made a similar declaration. The designated continental shelf area around the Faroe Islands overlapped in the southwest the claims made by Britain, Ireland and Iceland. Inside 200 nautical miles both the United Kingdom and Denmark delimited the designated area by straight lines in the shape of a 'ladder'. Between the designated areas where Denmark and the United Kingdom, respectively, claimed continental shelf rights, a 'no man's land', the so-called 'White Zone' emerged, over which neither party

exercised shelf jurisdiction. The 'White Zone' measured approx. 42,000 km² and also covered the eastern and the southern 'Grey Zone' of overlapping fisheries jurisdiction.

In 1979 an agreement was concluded between Norway and Denmark on the maritime delimitation between the Faroe Islands and Norway inside of 200 nautical miles. The boundary is a median line. The boundary line begins in the so-called 'tripoint', which is equidistant from Norway, Shetland and the Faroes, and which is the meeting point between the median lines Norway-U.K., Faroe-Norway, and U.K.-Faroe, and the boundary extends from there to a point 200 nautical miles from both Faroe and Norway. Neither party has so far claimed shelf outside of 200 nautical miles north of the Faroe Islands.

In the sea inside 200 nautical miles between the Faroes and Iceland, Denmark/Faroe and Iceland, respectively, have declared a median line boundary. However, the two sides have not reached agreement as to whether the uninhabitable solitary rock, Hvalsbakur, about 20 nautical miles from the Icelandic coast, shall serve as a basepoint when calculating the median line. This disagreement has produced an area, approx. 3,600 km² wide, where the fisheries jurisdictions of the two parties overlap.

From what has been explained above regarding the fisheries and shelf jurisdiction claims announced by Denmark/Faroes and the United Kingdom, respectively, it might be imagined that it would not be without difficulties to reach agreement on a continental shelf boundary between the Faroe Islands and Britain.

The parties agreed on guidelines for the talks where one of the stipulations was that the negotiations be kept confidential. Hence, it is not possible to explain the process nor disclose the propositions that were tabled and the reasoning behind them, nor the discussions to which they gave rise.

Delimitation between states is typically handled by foreign ministries. When the talks started they were held between delegations headed by the Danish and the British foreign ministries, but in both delegations were representatives of other interested authorities, which in the Danish case meant both Danish and Faroese authorities, notably petroleum authorities, but also geological and hydrographic expertise. Following the assumption by Faroese authorities in December 1992 of the legislative and administrative competence in matters pertaining to the resources in the

subsoil, the Danish Foreign Ministry suggested that the Faroese authorities assume leadership of the negotiations. This was decided in March 1993. As before, the negotiating mandates were laid down in agreement between Faroese and Danish authorities, and Danish authorities were represented in the delegation.

One characteristic distinguishing delimitation talks from most other international negotiations is the tradition of submitting such differences to a third party for solution in accordance with international law, if the parties fail to reach an agreement. The third party could be the International Court of Justice in the Hague (ICJ) or it could be an arbitration tribunal appointed by the parties. Thus neither party is inclined to accept a compromise solution, which is perceived as less favourable than the outcome of a potential court case. If the parties have similar perceptions of international law on the issue under discussion it may contribute to reducing the controversy to matters of detail. The opposite is the case, if they hold very different legal views.

In the Convention on the Continental Shelf from 1958, which both Denmark (Faroes included) and the United Kingdom are parties to, Article 6 states that shelf boundaries shall be determined by agreement. In the absence of agreement, the boundary shall be the median line, unless another boundary line is justified by special circumstances. Thus the 1958 Convention gives a preference to equidistance. The party which wants to deviate from equidistance must substantiate this claim by pointing to 'special circumstances'.

In the 'North Sea Judgment' from 1969 the ICJ decided in a continental shelf delimitation dispute between on the one hand Denmark and the Netherlands, both parties to the 1958 Convention and adhering to the median line, and on the other hand the German Federal Republic, not a party to the Convention and claiming another delimitation method. The Court stated that the delimitation rules of the 1958 Convention were limited to parties to that convention, and hence should not be regarded as rules of universal application, and were therefore not relevant in that particular case. The boundary between these countries should be determined in an equitable manner. However, the Court went out of its way to state that between opposite coasts, there was a presumption that the median line would lead to an equitable result, notably if calculated by ignoring features such as islets, rocks and minor coastal projections, capable of producing disproportionately distorting effects in favour of one party. This was the first judgment to

mention that the length of the coast abutting upon the area of delimitation was a factor which could influence the course of the boundary.

In later judgments, where the applicable law was not Article 6 of the 1958 Convention, but international customary law, the ICJ took the relative length of the coasts into account, also in cases with opposite coasts, like the 1985 judgment in the continental shelf case between Malta and Libya, (where the coastal length ratio was calculated as 8:1). In 1977 an arbitration tribunal decided in a case between the United Kingdom and France on the continental shelf delimitation in the Channel. Notwithstanding the agreement that Article 6 of the 1958 Convention - with some reservations - was applicable law between the parties, and the coasts were opposite, the tribunal in the westernmost part of the area transposed the median line towards Britain with the reasoning that a true median line would not render an equitable result, as the Scilly Isles were seen as protruding from Cornwall like a promontory which was held to distort the median line in favour of the U.K. The isles were only accorded half weight when the boundary line was constructed.

Between lawyers the notion spread that the equidistance rule in Article 6 should not be interpreted too literally, but should be understood in the light of jurisprudence emanating from court decisions, which stressed the need for solutions to be equitable. When the 3rd Law of the Sea Conference should formulate delimitation rules it was not possible to obtain consensus on a formula which mentioned equidistance. Instead it was agreed that maritime boundaries (i.e. both continental shelf and EEZ boundaries) 'should be effected by agreement on the basis of international law, as referred to in Article 38 of the Statute of the International Court of Justice, in order to achieve an equitable solution.' This was not a very clear rule. But it could be read to mean that states which already were bound by the rules of the 1958 Convention continued to be so.

When considering state practice, a great deal of the delimitation agreements made between states adhere to the equidistance principle, notably in case of opposite coasts, however often with deviations where motivated by the shape of the coasts.

The doubts and differing opinions prevalent among international lawyers would not have contributed to finding common ground as to the applicable law in a rather complicated geographic situation like between the Faroes and Britain. As mentioned above regarding the fisheries boundary, there

was an evident disagreement between the two sides about the baselines from which to calculate the median line. As to coastal lengths it may be added that even if it is not easy to decide exactly which coasts on the Faroese and on the British sides, are relevant in the context of comparison, it may be assumed that the British coasts facing the Faroes are longer than the Faroese coasts facing Britain. The coasts are not lying strictly vis à vis each other. The Faroese archipelago forms a triangle with its sharpest corner pointing south towards the north coast of Scotland in front of which most of the small offlying Scottish islets are located.

In June 1993 the International Court of Justice decided in a court case which might be viewed as relevant for the negotiations with the U. K., not least as one of the litigants was Denmark. The dispute was between Denmark and Norway about the maritime boundaries between Greenland and Jan Mayen, a relatively small, solitary island without a civil population or any domestically based economy. Norway claimed a median line, while Denmark claimed an unabridged 200 mile zone towards Jan Mayen, pointing to Norway's acceptance of such a solution regarding the boundary between Jan Mayen and Iceland, and to the considerable difference in coastal lengths (a ratio of 9:1). The Court dealt with the shelf and the fisheries boundaries separately, but heeded the wish of the parties that the two boundaries should coincide. The Court stated that concerning the shelf boundary, the parties were bound by the 1958 Convention, which as mentioned before gives preference to equidistance; concerning the fisheries boundary international customary law also indicated a median line as a point of departure in a case like this of opposite coasts. The ICJ ignored what Norway had agreed with Iceland. Neither did it agree with the contention that the division of the seabed should reflect the coastal length ratio. On the other side it found that with such a significant coastal length ratio (9:1) the median line would not divide the seabed between the parties in an equitable manner. When determining the boundary line, the Court divided the contested area in three parts. In the northernmost third, it divided the area of overlapping claims with 2/3 to Jan Mayen and 1/3 to Greenland. In the southernmost third, where the capelin swim, Greenland got half, with a reference to the need for Greenland to fish its part of the capelin stock in own waters. The partition of the middle third follows from the other two, so all in all Greenland got approx. 5/12 and Jan Mayen 7/12 of the disputed area.

As mentioned earlier, the negotiations were conducted in confidence. But the talks dragged on, and - notably in the Faroes - there was considerable

curiosity as to how the islands were faring in a matter of such importance for the whole community. Many guesses were made, and by and by people would get a notion of the main contours of the positions of the parties. It was not difficult to figure out that inside of 200 nautical miles the Faroese would stick to the median line, preferably in the version apparent in the Faroese fisheries boundary line. It was understood, that the United Kingdom laid claim to a continental shelf boundary lying closer to the Faroes than even the publicised British version of the fisheries median line. Probably it was not difficult to figure out that such British claims, at least in part, would be based upon an alleged difference in coastal lengths.

Outside of 200 nautical miles it had been obvious since the Danish designation in 1985 that the positions of the two parties were completely incongruous. The Danish claims on behalf of the Faroe Islands were based on the geological understanding that Britain (as well as Ireland and Iceland) was physically separated from the Rockall-Hatton Plateau to such an extent that only the Faroes were able to fulfil the criterion of natural prolongation throughout the 200 mile zone and beyond the 200 mile limit. Another aspect is, that even if the United Kingdom and Faroes/Denmark should reach an agreement on the Plateau, the Icelandic claim would remain. The U.K. and Ireland had in 1988 reached an agreement on how to split their claims on the Plateau. Such a solution did neither bind Denmark nor Iceland, who both lodged protests. A bilateral agreement between two contestants did not suffice to make the area undisputed. Such considerations could motivate the parties to restrain themselves to the area inside of 200 nautical miles, where oil company interest was most pronounced.

When the United Kingdom in 1997 acceded to the Law of the Sea Convention of 1982, the British Government declared that it withdrew its claim of a 200 mile fisheries limit around Rockall as this would be incompatible with the Convention, which in Art. 121 paragraph 3 stipulates that rocks which cannot sustain human habitation or economic life of their own shall have no EEZ or continental shelf. This move reduced the south-western area of overlapping fisheries jurisdiction from 5,000 km² to less than 100 km².

Probably the idea of submitting the issue to the International Court of Justice would have occurred to the parties from time to time. However, in a joint statement from a meeting in Copenhagen in February 1995 between the Faroese Head of Government and the British Secretary of State for Foreign Affairs, they expressed their joint resolve to avoid litigation. Such court cases are expensive, they are time consuming, often lasting 5 years or

longer, and - inherently - neither party can be certain of getting its way. Often the decisions of the ICJ resemble negotiated compromise solutions.

The talks made little headway and in 1997 they seemed to have come to a halt. During the

ONS (Offshore Northern Seas) exhibition in Stavanger in august 1998 the new Faroese Minister of Petroleum met his British counterpart. The boundary negotiations were not their portfolio, but nevertheless they took the opportunity to discuss matters of mutual interest which were slowed down by the stalemate in the boundary issue. In the autumn of 1998 new contacts were made between the parties, however without much publicity. And in May 1999, an agreed text was lying on the table, ready for signature.

The agreement, which was signed by the Faroese Prime Minister together with the Danish Minister of Foreign Affairs on the one hand, and the British Minister of State at the British Foreign and Commonwealth Office on the other hand, deals with the maritime delimitation in the waters between the Faroe Islands and Britain within 200 nautical miles. Where there was agreement on the course of the 1977 median line, the boundary shall follow that line. The eastern area of overlapping fisheries jurisdiction falls entirely to the Faroe Islands, both for fisheries and continental shelf purposes. In the southwest, the agreed fisheries and continental shelf boundary splits the area of overlapping fisheries claims (less than 100 square kilometres) equally between the parties. In the 8,000 km² area of overlapping fisheries jurisdiction to the south of the Faroes, the continental shelf boundary runs mostly somewhat south of the British version of the fisheries boundary. But, the parties agreed that in this sector both the Faroese and the British fisheries boundary remain in place. Thus both parties uphold their fisheries legislation in the area between the two original median lines and refrain from exercising jurisdiction over vessels with a fishing licence solely from the other party. This means that in this 'Special Area', which is intersected by the continental shelf boundary, both parties have fisheries jurisdiction in the water column on both sides of the shelf boundary, including the water column above the other party's shelf. Special provisions oblige the parties to ensure that their petroleum activities infringe as little as possible upon the conduct of the fisheries.

As explained above, neither the Faroe Islands nor the U.K. have an EEZ. Where the parties have agreed that the continental shelf boundary and the fisheries boundary shall coincide, the Agreement stipulates that a future

EEZ boundary shall follow the other two. In the 'Special Area' neither party shall declare an EEZ or an 'Environment Zone' without the consent of the other party. At this early stage (spring 2000) no attempt has been made to make any arrangement in this respect. For the Kingdom of Denmark an EEZ legislation was introduced in 1996, but it was not promulgated in the Faroe Islands in order not to add difficulties to the negotiations with the United Kingdom on the shelf boundary. It will not be promulgated in the Faroe Islands until requested by the Faroese authorities. And in that case a particular reservation has to be made for the 'Special Area'.

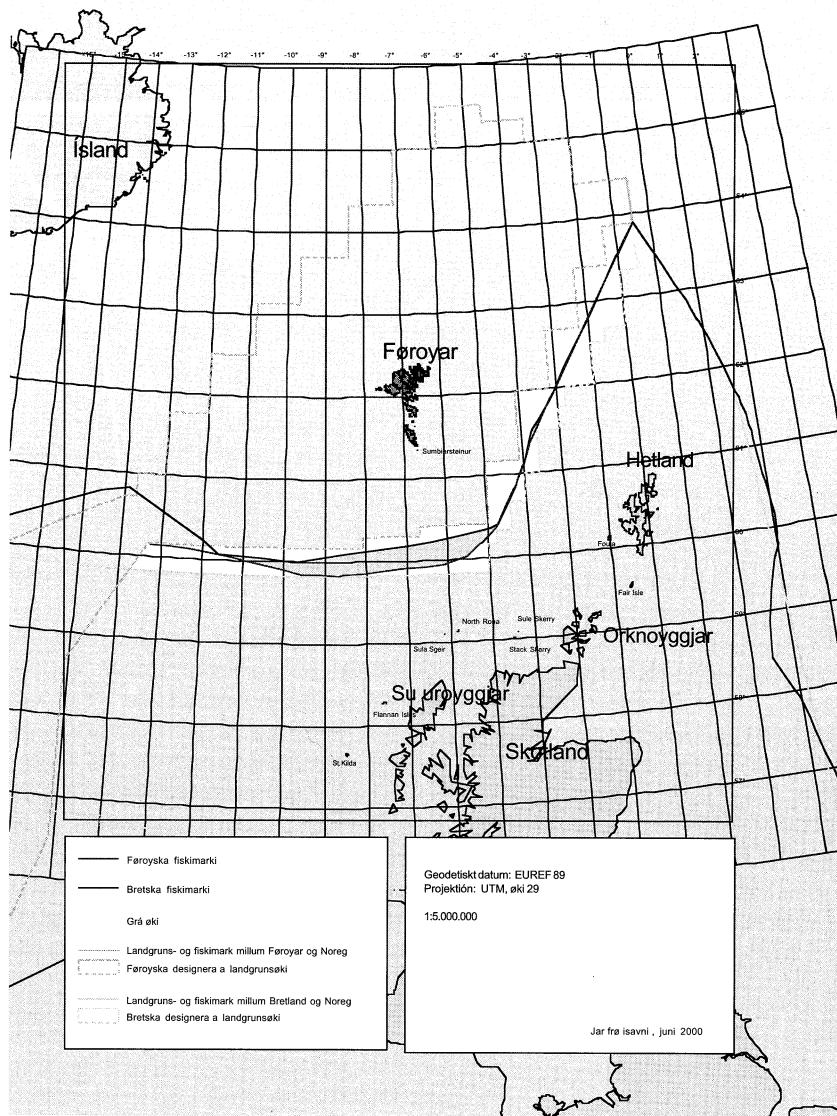
It was mentioned above, that the United Kingdom, which was not a signatory to the Law of the Sea Convention of 1982, acceded to this convention in 1997. Denmark, which was one of the signatories, has not yet ratified it, among other things to avoid complicating the shelf boundary negotiations with Britain.

As already stated, the Boundary Agreement is confined to the area inside of 200 nautical miles. The Agreement stipulates that it shall be without prejudice to any claim of either party outside the area. This wording refers to the disagreement over the seabed in the Rockall-Hatton area outside of 200 nautical miles. Coastal states that lay claims to seabed beyond 200 miles shall notify the UN thereof with thorough arguments to be assessed by the UN Commission on the Limits of the Continental Shelf. If several states lay claim upon the same area of seabed it will be difficult for the Commission to assess the individual claims, and it is not unlikely that the Commission will call upon the states to find an agreement.

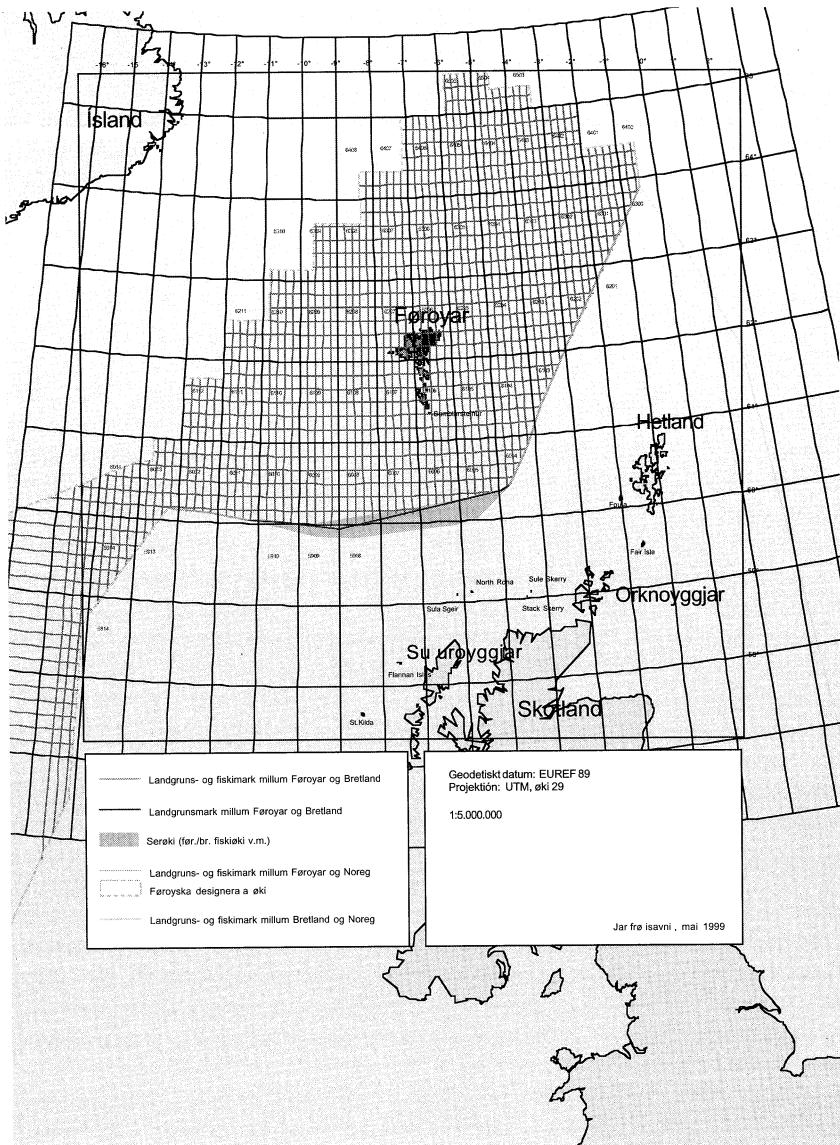
In the international oil industry there was evidently a widespread interest in opening up, not only the designated Faroese shelf area, but also the 'White Zone' for real petroleum exploration. As long as no boundary was in place in the zone, there was no basis for other activities than seismic acquisition and the like. That also the authorities on both sides were eager to open the 'White Zone' for exploration can be inferred by the speed of the ratification process, a procedure which often takes years. Already the day prior to the signing on 18 May 1999, the Faroese Parliament, the Løgting, had approved the Agreement. The Danish parliament, the Folketing, completed its procedure before its summer recess in early June. In Britain the agreement was sent to Parliament, and if no comments were made within a specified deadline, it was considered approved. Already on 21 July 1999 the parties could make an exchange of notes informing each other that their respective ratification procedures had been completed, so the Faroese Prime

Minister could tell the Faroese people in his address to the Løgting on the national day, 29 July, that the Agreement had entered into force.

The uncertainty about the boundary made it difficult for the Faroese authorities to decide about launching a licensing round. As soon as the boundary agreement had been signed, and it had become clear, which seabed areas were at their disposal, the Faroese petroleum authorities started to prepare the first licensing round.

Kort 1

Kort 2

Árni Olafsson¹

Landgrunsmarkið móti Bretlandi²

Ein av fortreytunum fyri 1. útbjóðingarumfari í tí líki tað varð tilmælt frá oljumyndugleikunum og lagt fyri lögtingið á heysti 1999 var, at semja fekst við Bretland um landgrunsmarkið millum Føroya og Bretlands innanfyri 200 fjórðingar í mai 1999.

Longu í frágreiðingini frá oljuráðleggingarnevnd landsstýrisins juni 1993 varð víst á, at millum fortreytirnar fyri, at farast kundi undir eitt útbjóðingarumfar, var ein avkláring av spurninginum um landgrunsmarkið millum Føroya og Bretlands. Ein slík avkláring kundi - um væl vildi til - vera ein semja um markið, og - um tað ikki var möguligt - ein semja um, hvussu arbeiðast skuldi í umstríddum øki, ella - í versta fóri - eitt sakarmál, har krøv partanna vórðu lýst, so allir partar vistu, hvørji øki vóru óumstrídd. Í 1993-frágreiðingini (s. 45 - 49) varð greitt frá, hvat ósemjan um markið snúði seg um.

¹ Árni Olafsson (*1942). Cand. Polit. Síðan 1976 ráðgevi í føroyskum málum í danska uttanríkismálaráðnum. 1980 – 84 virkandi skrivstovustjóri í Føroya Landsstýri (við farloyvi úr UM). 1976 – 82 av og á luttagari í donsku sendinevndini til 3. Havarðtarstevnu ST. Síðan 1976 javnan uppi viðgerð av markna- og øðrum havrættarmálum. 1993 – 99 landsstýristilnevndur leiðari av nevndini, sum vegna Danmarkar Riki samráddist við Bretland um landgrunsmarkið millum Føroya og Bretlands. 1993 – 97 limur (1994 – 97 formaður) í Oljuráðleggingarnevndum landsstýrisins.

Sjónarmiðini í hesi grein eru høvundans egnu og eiga ikki at verða fatað sum áskoðanir hjá føroyskum ella donskum myndugleikum.

² Greinin hevur fyrri staðið í Ársfrágreiðing 1999 hjá Oljumálastýrinum. Ritstjórnin takkar oljumálastýrinum fyri loyvi at endurprenta greinina.

Samráðingarnar við Bretland um landgrunsmarkið vardu meira enn 20 ár. Fyrsti fundurin var í 1978. Aðrir fundir voru 1984-85, og í 1990/91 byrjaðu so tær samráðingarnar, sum førdu til semjuna í 1999 um havmørkini landanna millum innanfyri 200 fjórðingar.

Høvuðsevnið í samráðingunum var landgrunsmarkið. Men eftir at 200 fjórðinga fiskimørk vórðu sett rúndanum ávikavist Føroyar og Bretland í 1977 vísti tað seg, at partarnir, hóast samdir um at fiskimarkið skuldi fylgja miðlinjuregluni, voru ósamdir um, hvussu miðlinjan skuldi roknast. Bretar roknaðu úr sínum ytstu hólmum og klettum, men ikki frá teimum beinu feroysku grundlinjunum. Danmark vegna Føroyar roknaði markið úr teimum beinu grundlinjunum, men ikki frá bretskum hólmum og klettum, sum lógu langt úr landi. Umframt Rokkin (Rockall), sum er næstan 200 fjórðingar frá bygdum oyggjum, er talan um Súluskerini bæði og oynna North Rona, sum eru góðar 30 fjórðingar úr landi, og oyggjabólkin Flannan Isles, ið er 18 fjórðingar úr landi. Hesar ósemjur um, hvussu miðlinjan skuldi roknast, fördu til trý øki við umskarandi krøvum um fiskiløgdømi: Eystanfyri Føroyar knappar 200 ferkilometrar, sunnanfyri Føroyar um 8.000 ferkilometrar og í útsynning úr Føroyum um 5.000 ferkilometrar. Fyri ikki at gera ilt verri útintu báðir partar fiskiløggávu sína á hesum 'gráu leiðum' við hógv, so teir fyri tað mesta lótu skip við loyvi frá mópartinum fáa frið. Ósemjan um fiskimarkið voldi tí ikki pörtunum stórar tvørleikar.

200 fjórðinga havmørk gjordust altjóða siðvenja miðskeiðis í 1970-unum, eftir at ST var farið undir sína 3. havrættarstevnu. (Tær báðar fyrru voru ávikavist í 1958 og 1960.) Har kom fram hugmyndin um eitt 200 fjórðinga 'búskaparøki' (Exclusive Economic Zone, vanliga stytt til EEZ), har strandalond skuldu hava einarétt til at gagnnýta alt náttúrutilfeingi, bæði í sjónum og á og undir havbotninum, umframt at hava ræðið á og ábyrgd av havumhvørvinum. Í fyrsta umfari valdu tó nögv lond, harfímillum Bretland og Danmark, Føroyar íroknaðar, bert at flyta fiskimarkið út, men ikki at kanna sær onnur EEZ-rættindi. Føroyska 200 fjórðinga markið frá 1977 var sostatt bert fiskimark. Somuleiðis tað bretska.

Reglurnar um, hvussu vítt landgrunssmark lond kunnu kanna sær, voru ásettar í landgrunssáttmálanum frá 1958, sum segði, at lond kundu kanna sær landgrunn út á 200 metra dýpi, ella so langt sum tilbar at gagnnýta hann. Á 3. havrættarstevnuni vórðu nýggjar reglur ásettar hesum viðvíkjandi. Lond kunnu eftir nýggju reglunum, ið feldar vórðu niður í grein 76 í havrættarsáttmálanum frá 1982, kanna sær landgrunn út á 200 fjórðingar. Men, eru tey fær fyri at prógva, at náttúrliga framhaldið av landinum røkkur

út um 200 fjórðingar, kunnu tey eftir ávísum reglum kanna sær landgrunn heilt út á 350 fjórðingar ella niður á 2.500 metra dýpi. Tann djúpi havbotnurin utan fyri teir landgrunnar, ið hoyra londunum til, skal umsitast av einum ST-stovni til frama fyri alla mannaættina. Ivamál um, hvussu langt út um 200 fjórðingar lond kunnu kanna sær landgrunn, skulu leggjast fyri eina serliga nevnd undir ST.

Longu tíðliga í 1970-unum, tá rættilig gongd var komin á oljuleiting og oljuframleiðslu á bretskum landgrunni, fóru bretar alment at kanna sær landgrunn longur og longur norður og vestur úr Hetlandi, Orknoyum og Hebridunum, út ímóti eini hugsaðari miðlinju móti Føroyum, og eisini vestur úr Hebridunum út um 200 fjórðingar. Eisini Írland boðaði frá landgrunskrøvum langt vestur um 200 fjórðingar á tí sonevnda Føroya-Rockall-Hatton Háslættanum. Í samsvari við sína uppfatan av, hvussu reglurnar í havrættarsáttmálanum skuldu skiljast, gjørði Danmark í 1985 av at kunngera eina fráboðan um øki, bæði innanfyri og utanfyri 200 fjórðingar úr Føroyum, sum fyribils vórðu roknað at vera undir donskum ræði og føroyskari lóggávu. Stutt eftir kom Ísland við eini líknandi fráboðan. Tað fráboðaða ('designeraða') landgrunsøkið rundan um Føroyar umskaraðist sostatt í útsuðri utanfyri 200 fjórðingar við krøv hjá bæði Bretlandi, Írlandi og Íslandi. Innanfyri 200 fjórðingar lótu bæði Danmark og Bretland tað fráboðaða landgrunsøki vera avmarkað við einum 'trappulíknandi' skapi. Millum økinu, har ávikavist Bretland og Danmark vegna Føroyar kannaðu sær landgrunn innanfyri 200 fjórðingar, lá sostatt eitt 'ongamannaland', eitt sonevnt 'hvít øki', har hvørgin parturin inti sína undirgrundarlóggávu. 'Hvít økið' var umleið 42.000 ferkilometrar til víddar og var dánað soleiðis, at inni í tí voru eisini tað eystara og tað sunnara 'gráa økið', har fiskimarkini umskaraðust.

Í 1979 gjørði Noreg sáttmála við Danmark um marknaseting á havleiðunum millum Føroya og Noregs innanfyri 200 fjórðingar. Markið er ein miðlinja, ið gongur úr tí sonevnda trípunktinum, ið liggur javnfjart úr Noregi, Hetlandi og Føroyum, og sum tískil er staðið, har miðlinjurnar millum Noregs og Bretlands, Føroya og Noregs og Bretlands og Føroya møtast og norður í tað punktið, ið liggur 200 fjórðingar úr bæði Føroyum og Noregi. Hvørgin parturin hevur higartil kannað sær landgrunn utanfyri 200 fjórðingar norðanfyri Føroyar.

Á havleiðunum innanfyri 200 fjórðingar millum Føroya og Íslands, hava Danmark/Føroyar og Ísland, hvør í sínum lagi, ásett miðlinjumark. Men ikki hava partarnir verið samdir um, hvørt henda miðlinja skuldi roknast úr

oyðiklettinum Hvalsbaki, ið liggur umleið 20 fjórðingar úr Íslandi. Sostatt er eitt øki upp á góðar 3.600 ferkilometrar, har fiskiløgdømi partanna umskarast.

Av tí sum omanfyri er greitt frá um hvørji fiski- og landgrunsøki Bretland og Danmark/Føroyar, hvort í sínum lagi, hava kannað sær, skilst at tað mundi fara at vera alt annað enn einfalt at semjast um eitt landgrunsmark millum Føroya og Bretlands.

Partarnir avtalaðu mannagongd fyri samráðingarnar, har m. a. varð avgjørt, at tær skuldu fara fram í trúnaði. Tí ber ikki til at greiða frá tilgongdini, teimum uppskotum, partarnir settu fram og grundgevingunum fyri teimum, og frá orðaskiftinum, sum grundgevingarnar elvdu til.

At seta mark landa millum verður hildið vera uttanríkismál burturav. Tá ið samráðingarnar fóru í gongd var tað millum samráðingarnevndir, har ávikavist danska og brettska uttanríkisráðið høvdu leiðsluna, men í báðum samráðingarnevndunum vóru umboð fyri aðrar áhugaðar feroyskar og danskar myndugleikar, fyrst og fremst oljumyndugleikar, og harafturat bæði jarðfrøðiligar og geodetiskur sakkunnleiki. Eftir at føroyingar í desember 1992 høvdu yvirtikið málsoðkið 'ráevni í undirgrundini' skjeyt danska uttanríkisráðið á vári 1993 upp, at Føroya landsstýri yvirtók leiðsluna av samráðingunum. Hetta varð gjört í mars 1993. Tað var tó framvegis so, at samráðingarheimildirnar vóru fastlagdar í semju millum lands- og ríkismyndugleikarnar, og ríkismyndugleikarnar vóru umboðaðir í samráðingarnevndini.

Eitt sum skilir marknasamráðingar frá flestu øðrum millumlandasamráðingum er, at siðvenja er at leggja slík trætumál fyri triðjapart at loysa sambært altjóða lóg, kunnu partarnir sjálvir ikki semjast. Talan kann antin vera um Altjóða Dómstólin í Haag (International Court of Justice, ICJ), ella um ein gerðarrætt, sum partarnir sjálvir tilnevna. Tí man hvørgin parturin hava hug at góðtaka eina semingsloysn, ið hann heldur vera verri, enn hvat hann kann vænta við dómi. Hava partarnir nærum somu uppfatan av, hvat altjóða lóg sigur í einum féri sum tí, teir samráðast um, kann tað hjálpa teimum at avmarka trætuna til smámunir. Tað øvugta er gallandi, um partarnir hava ymiska uppsfatan av hesum.

Í Altjóðasáttmálanum um landgrunn frá 1958, sum bæði Danmark (íroknað Føroyar) og Bretland eru partar í, sigur grein 6, at landgrunsmark skal ásetast eftir avtalu. Kunnu partarnir ikki semjast, er markið miðlinjan, um

íkki serstakar umstöður tala fyrir aðrari loysn. 1958-sáttmálin gevur sostatt miðlinjuni eina framihjástöðu. Tann parturin, sum vil hava frávik frá miðlinjuni má vísa á 'serstakar umstöður' sum grundgeving fyrir hesum.

Í 'Norðsjóvardóminum' frá 1969, har Altjóða Dómstólurin dömdi í eini marknadeilu millum ðórumegin Danmark og Holland, ið voru partar í 1958-sáttmálanum, og sum hildu upp á miðlinjuna, og hinumegin Týska Sambandslýðveldið, ið ikki var partur í hesum sáttmála, og sum helt upp á eina aðra marknaseting, segði Dómstólurin, at miðlinjureglan í 1958-sáttmálanum galt bert tey lond, ið voru við í honum og var sostatt ikki ein alment gallandi regla, sum tí ikki var nýtilig í deiluni millum hesi trý londini. Markið millum partarnar skuldi ásetast so, at tað var 'rætt og rímiligt' ('equitable'). Tó legði Dómstólurin aftur, at millum strendur, ið lógu yvir av hvørji aðrari, mátti miðlinjan haldast at föra til eitt nøktandi úrslit, serliga um hon varð roknað so, at hugt varð burtur frá t. d. smáum oyggjum og longum nesjum, ið lógu soleiðis fyrir, at tey kundu geva ðórum partinum ov stóran fyrimun. Í hesum dómi kom fyrstu ferð fram tann hugsan, at longdin av strond partanna út ímóti tí havøki, býtast skuldi, kundi ávirka býtið.

Í seinri dónum í trætum, har ikki varð dömt eftir grein 6 í 1958-sáttmálanum, men eftir altjóða rættarsíðvenju, legði Altjóða Dómstólurin dent á strandalongdarmunin, eisini millum strendur, ið lógu yvirav hvørji aðrari, sum t. d. í dóminum í 1985 í landgrunstrætuni millum Libya og Malta (har lutfallið millum strendurnar varð sagt at vera 8;1). Í 1977 gjørði ein gerðarættur úrskurð millum Bretlands og Fraklands um landgrunsmarkið í Ermasundi. Hóast semja var um, at grein 6 við ávísum fyrivarnum var gallandi rættur partanna millum, og talan var um strendur, ið lógu yvir av hvørji aðrari, fórkaði gerðarætturin á tí vestasta strekkinum miðlinjuna móti Bretlandi, við tí grundgeving, at ein rein miðlinja ikki varð hildin at geva eitt rímiligt ('equitable') úrslit. Hildið varð, at Scilly-oyggjarnar stungu út úr Cornwall sum eitt langt 'nes' og góvu Bretlandi ov stóran fyrimun. Tær fingu tí bert hálva vekt, tá marknalinjan varð roknað.

Millum lögfræðingar breiddi seg alsamt meir tann áskoðan, at miðlinjureglan í grein 6 skuldi ikki takast heilt bókstavliga, men at hon mátti tulkast í ljósinum av dómsssiðvenju, ið sum nevnt legði dent á, at úrslitið var 'rímiligt'. Tá ið 3. havrættarstevnan skuldi royna at koma ásamt um eina reglu um marknaseting, fekst ikki semja um at vísa til miðlinjuna. Heldur varð samst um, at mark (bæði landgrunsmark og EEZ-mark) skuldu ásetast við avtalu í samsvari við altjóða lög, sum hon var umrødd í reglugerðini fyrir

Altjóða Dómstólin, við tí fyri eyga at náa fram til eitt 'rætt og rímiligt' ('equitable') úrslit. Hetta var ikki nøkur serliga greið regla. Men hon kundi lesast so, at lond, ið frammanundan vóru bundin av reglunum í 1958-sáttmálanum, framvegis vóru tað.

Verður hugt at landasiðvenju, sæst at sera stórur partur av teimum avtalum, ið lond hava gjort um havmørk, fylgja miðlinjuregluni, serliga tá talan er um strendur, ið liggja yvir av hvørji aðrari, tó stundum við frávikum, har skapið á strondunum talar fyri hesum.

Tær ivi, sum valdaði millum altjóða lögfrøðingar mundi neyvan gera tað lætt at hava eina felags uppfatan av galldandi rætti í eini so fløktari landafreðiligiðar støðu sum millum Føroya og Bretlands. Sum nevnt í sambandi við fiskimarkið, var eyðsýnd ósemja landanna millum, hvørjum grundlinjum miðlinjan skuldi roknast úr. Strandalongdum viðvíkjandi er at leggja afturat, at hóast tað ikki er einfalt at gera av, júst hvørjar strendur føroysku og bretsku megin, ið eru viðkomandi í eini sammeting, so munu tær bretsku strendurnar, ið venda móti Føroyum, kunna roknast at vera munandi longri enn tær føroysku, ið venda móti Bretlandi. Heldur ikki liggja strendurnar beint yvir av hvørji aðrari. Føroyar enda suður ímóti Skotlandi í einum spískum trýkanti. Júst á teirri leiðini liggja eisini tær smáu fjarløgdu skotsku oyggjarnar.

Í juni 1993 feldi Altjóða Dómstólurin dóm í einum rættarmáli, ið varð hildið viðkoma samrádingunum við Bretland, ikki minst tí at annar parturin í tí dømda málínunum var Danmark. Trætan var millum Danmark og Noreg um landgruns- og fiskimarkið millum Grønland og Jan Mayen, har Noreg helt uppá miðlinjuna, meðan Danmark vildi hava eitt óskert 200 fjórðinga mark móti Jan Mayen, m. a. vísandi til, at Noreg hevði góðtikið eitt slíkt mark móti Íslandi, og til tann stóra munin í strandalongd (9:1). Dómstólurin viðgjørdi fiski- og landgrunsmarkið hvort sær, men miðaði eftir, sum partarnir høvdu ynskt, at tey fylgdust. Rætturin staðfesti, at landgrunsmarkinum viðvíkjandi vóru partarnir bundnir av grein 6 í 1958-sáttmálanum, ið sum nevnt gevur miðlinjuni fyrimun. Fiskimarkinum viðvíkjandi peikaði altjóða rættarsiðvenja somuleiðis á miðlinjuna sum útgangsstøði í einum fori sum hesum, har strendurnar lógu yvirav hvørji aðrari. Dómstólurin legði als ongan dent á, hvat Noreg hevði avtalað við Ísland. Hann tók heldur ikki undir við tí sjónarmiði, at býtið av havbotninum skuldi avspeglia munin á strandalongdunum. Hinvegin helt hann, at við so stórum muni í strandalongd sum her (9:1, sum nevnt), fór miðlinjan ikki at býta havokið partanna millum á ein 'rímiligan' ('equitable') hátt. Tá ið hann

ásetti marknalinjuna, skifti hann umstrídda økið í trý. Í tí norðasta triðinginum flutti hann miðlinjuna móti Jan Mayen, so at Jan Mayen fekk 2/3 og Grønland 1/3 av umstrídda økinum. Í tí sunnasta triðinginum, har lodnan gongur, fekk Grønland helvtina, m. a. vísandí til tørvin á at kunna fiska grønlendska partin av lodnuni í grønlendskum sjógví. Býtið av miðstykkinum fylgdi av hinum báðum, so tilsamans fekk Jan Mayen um 7/12 og Grønland um 5/12 av umstrídda økinum.

Sum nevnt varð samráðst við Bretland í trúnaði, men samráðingarnar drógu út, og ikki minst í Føroyum var sum vera man stórt forvitni um, hvussu gekst í hesum fyri Føroyar so týdningarmikla málí. Dúgliga varð gitt, og so við og við mundu fólk fáa eina hóming av støðu partanna í høvuðsdráttum. Ikki var torført at rokna út, at innanfyri 200 fjórðingar hildu Føroyar fast um miðlinjuna, sjálvandi helst ta útgávuna, ið kravd varð sum fiskimark. Tað skiltist, at Bretland kravdi eitt landgrunsmark, ið lá munandi nærrí Føroyum enn sjálvt tann bretská útgávan av miðlinjuni. Helst var ikki torført at rokna út, at slík bretsk krøv, ið hvussu er partvíst, mundu verða grundgivin við strandalongdarmuninum.

Uttanfyri 200 fjórðingar hevði síðan donsku 'designeringina' í 1985 verið alkunnugt, at sjónarmið partanna vóru heilt ósambæriligt. Krav Danmarkar Føroya vegna bygdi nevnliga á ta jarðfrøðiligu fatan, at Bretland (eins og Írland og Ísland) var so mikið atskilt frá Rockall-Hatton Hásłættanum, at bert Føroyar megnaðu at lúka kravið um náttúrligt framhald av landinum út um 200 fjórðingar har. Eitt annað mál er, at sjálvt um Føroyar/Danmark fingu semju í lag við Bretland um háslættan, stóð íslendska kravið um sama økið við. Bretland og Írland vóru í 1988 komin ásamt um, hvussu tey bæði londini skuldu býta teirra krøv á háslættanum. Ein slík loysn bant sjálvsgagt hvørki Danmark/Føroyar ella Ísland, sum eisini mótmæltu. Í hesum føri var ein sínamillum semja millum tveir partar sostatt ikki nóg mikið til at gera økið óumstrítt. Hesi viðurskifti talaðu sjálvsgagt fyri at avmarka samráðingarnar til økið innanfyri 200 fjórðingar, har áhugin hjá oljufelögnum var størstur.

Tá ið Bretland í 1997 tók undir við havrættarsáttmálanum frá 1982, boðaði bretská stjórnin frá, at hon tók krav sít um 200 fjórðinga fiskimark rundan um Rokkin aftur, av tí at tað var ósambæriligt við henda sáttmálan, sum í grein 121, 3. petti, ásetur, at klettar, ið ikki kunnu bera búseting ella sjálvstøðugt búskaparligt lív, ikki hava rætt til við havmørk. Hetta skerdi tað umskarandi fiskiøkið í útsuðri úr 5.000 ferkilometrum niður í minni enn 100 ferkilometrar.

Hugsanin um at leggja málið fyri Altjóða Dómstólin mundi ofta vera nærliggjandi. Men í frásøgn frá fundi millum lögmann og bretská uttanríkisráðharran í Keypmannahavn í februar 1995 sögdu teir seg samdar um at gera sít ýtarsta fyri at sleppa undan rættarmáli. Slík rættarmál eru dýr at fóra, tey taka drúgva tíð, ofta 5 ár ella meira, og sum vera man kann hvørgin parturin vera vísur í at fáa viðhald. Ofta líkjast úrskurðirnir hjá Altjóða Dómstólinum rættliga nögv eini semingsloysn.

Samráðingarnar gingu trekliga og í 1997 steðgaðu tær mestsum upp. Á Oljumessuni ONS í Stavanger í august 1998 hittust nýggji føroyski landsstýrismaðurin í oljumálum og bretskí orkumálaráðharrin. Hóast markið ikki var málsoði teirra, men uttanríkismálaráðharrana og lögmans, nýttu teir sum vera man hovið at tosa um felags áhugamál, sum vóru tarnað av stillstøðuni í marknamálinum. Á heysti 1998 kom av nýggjum samband millum partarnar, tó uttan stórvegis háva. Og so, í mai 1999, lá ein sáttmáli á borðinum, klárur til undirskrivingar.

Sáttmálin, sum lögmaður saman við danska uttanríkismálaráðharranum øðrumegin og bretskí varauutanríkismálaráðharrin hinumegin undirritaðu 18. mai 1999, snýr seg um havmørkini millum Føroya og Bretlands innanfyri 200 fjórðingar. Har sum semja var um miðlinjuna frá 1977 fylgja bæði landgrunsmark og fiskimark teirri miðlinjuni. Tað eystara umskarandi økið fellur óskert Føroyum til, bæði sum fiski- og landgrunsoði. Í útsuðri býtir avtalaða fiski- og landgrunsmarkið teir knapliga 100 ferkilometrarnar millum miðlinjurnar báðar javnt partanna millum. Í tí umleið 8.000 ferkilometur viða umstrídda fiskiekinum sunnanfyri Føroyar gongur landgrunsmarkið fyri tað mesta nakað sunnanvert bretsku útgávuna av miðlinjuni. Men, samstundis er avtalað, at bæði tað føroyska og tað brettska fiskimarkið frá 1977 stendur við á hesi leiðini, soleiðis at báðir partar uppihalda síni fiskilóggávu á økinum millum hesar báðar miðlinjurnar og lata vera við at handhevja sínar reglur yvir fyri skipum við loyvi einans frá mópartinum. Hetta merkir, at í hesum 'serøki', sum landgrunsmarkið gongur ígjøgnum, hava báðir partar fiskiveiðiløgdømi í sjónum báðumegin við landgrunsmarkið, og sostatt eisini í sjónum oman á landgrunninum hjá mópartinum. Serligar reglur áleggja þortunum at ansa eftir, at teirra oljuvirksemi er til minst möguligan ampa fyri fiskiskapin.

Sum nevnt hava hvørki Føroyar ella Bretland búskaparøki (EEZ). Har semja er um, at landgruns- og fiskimark fylgjast, stendur í sáttmálanum, at eitt komandi búskaparmark skal fylgja teimum. Í 'Serøkinum' skal hvørgin

parturin lýsa búskaparøki ella umhvørvisverndarøki uttan eftir avtalu við hin partin. Enn (várið 2000) er so stutt fráliðið, at ongin roynd er gjørd at fáa avtalu í lag hesum viðvíkjandi. Fyri danska ríkið kom lóg um búskaparøki í 1996, men hon varð ikki sett í gildi fyri Føroyar, m. a. fyri ikki at órógva samráðingarnar við Bretland um landgrunsmarkið. Hon kann ikki væntast sett í gildi í Føroyum fyrrenn fóroyingar vísa áhuga fyri hesum. Og um so verður, má sum nevnt serligt fyrivarni takast fyri 'Serókinum'.

Áður varð nevnt, at Bretland, sum ikki hevði verið við til at undirrita havrættarsáttmálan í 1982, í 1997 fór upp í henda sáttmála. Danmark, ið undirritaði sáttmálan í 1982, hevur enn ikki góðkent (ratifiserað) hann, m. a. fyri ikki at ørkymla samráðingarnar um landgrunsmarkið millum Føroya og Bretlands.

Sum nevnt er marknasáttmálin avmarkaður til økið innanfyri 200 fjórðingar. Sáttmálin sigur, at hann skal á ongan hátt ávirka stöðu partanna til ósemjur uttanfyri hetta økið. Her verður sipað til ósemjuna um havbotnin á Rockall-Hatton økinum uttanfyri 200 fjórðingar. Strandalond, ið krevja havbotn uttanfyri 200 fjórðingar, skulu boða ST frá við gjølligum grundgevingum, sum ST-nevndin um markið millum landgrunnin og djúpa havbotnin skal taka stöðu til. Um so er, at fleiri lond kanna sær sama havbotsøki, verður torfört hjá nevndini at taka stöðu til tey einstóku krøvini, og er tá ikki óhugsandi, at nevndin heitir á londini um fyrst at semjast sínamillum.

Í altjóða oljuvinnuni var sum vera man stórur áhugi fyri at fáa latið ikki bert partar av tí føroyska 'designeraða' landgrundsøkinum, men eisini 'hvít økið' upp fyri veruligari oljuleiting. So longi onki mark var ásett har, var ikki grundarlag fyri øðrum enn seismiskum kanningum o.t. At eisini myndugleikarnir hjá báðum þortum vóru idnir eftir at sleppa í gongd og at fáa latið 'hvít økið' upp sást m. a. á, hvussu skjótt varð atborið við at góðkenna (ratifisera) sáttmálan, ein mannagongd, sum ofta tekur fleiri ár. Longu dagin fyri hann var undirritaður í Tórshavn 18. mai 1999 hevði lögtingið góðkent hann. Fólkatingið fekk góðkenning sína frá hondini, áðrenn tað fór í summarfrí tíðliga í juni. Í Bretlandi var mannangongdin, at sáttmálin varð sendur parlamentinum, og um tað ikki talaði at innan ávisa freist, var sáttmálin roknaður fyri góðkendur. Longu 21. juli kundu partarnir við boðskrivaskifti boða hvørjum øðrum frá, at teirra innanhýsis mannagongdir fyri góðkenning vóru loknar, so lögmaður í ólavssokurøðu síni kundi boða almenninginum frá, at sáttmálin hevði fингið gildi.

Óvissan um markið gjørði tað torfört hjá føroyiskum myndugleikum at taka avgerð um at seta eitt útbjóðingarumfar í gongd. So títt og knapt sáttmálin var undirritaður, og greitt var, hvørji øki, føroyingar høvdu at ráða yvir, fóru føroyiskir oljumyndugleikar í holt við at fyrireika 1. útbjóðingarumfar.

Jógvan Elias Winther Poulsen¹

Loyvi til leiting eftir og framleiðslu av kolveturnum á færskum øki

Ætlanin við hesi grein
Treytir í lög og loyvi
Rættindi og skyldur loyvishavarans
Leitiloyvi
Framleiðsluloyvi
Arbeiðsskyldurnar
Leitiskeiði og leining við atliti at framleiðslu
Leining við atliti at framleiðslu
Niðurstøða

English Summary

The Faroe Islands are newcomers to the oil industry. The Faroese Minister of Petroleum granted the first licenses for exploration for and production of hydrocarbons on 17 August 2000. The article describes various aspects of the Faroese licensing system. Faroese legislation requires that a licensing round be held before the granting of licenses. Licensing rounds may be initiated upon the adoption of a Parliamentary Act defining the areas to be offered for licensing and the general terms and conditions on which licenses will be granted. Apart from describing the licensing system, various terms and conditions included in the licenses granted for exploration for and production of hydrocarbons are treated in the article.

¹ Advokatfulltrúi á Advokatskrivstovuni í Fr. Petersensgøtu.

These include exploration term, extension with a view to production, work programme etc.

Flest øllum kunnugt var 17. august 2000 ein merkisdagur í tí, sum tað varisliga ber til at kalla oljusøgu Føroya. Hendan dagin veitti landsstýrismaðurin í oljumálum, Eyðun Elttør, fyrstu loyvini til leiting eftir og framleiðslu av kolvetnum á føroyskum øki.

Gongdin fram til hesa søguligu lótu í Norðurlandahúsinum hevur verið drúgv. Samráðingar hava verið við donsku stjórnina um yvirtøku av málsókinum "ráevni í undirgrundini." Somuleiðis hava samráðingar verið við bretsku stjórnina um landgrundsmarkið millum Føroya og Bretlands. Hetta vóru spurningar, sum skuldu avgreiðast, áðrenn farast kundi undir at bjóða út øki til veruliga leiting eftir olju á føroyskum øki.

Hesi viðurskifti vórðu avgreidd ávikavist tíðliga og seint í níti árunum. Í 1992 varð avtala gjørd millum Føroya Landsstýri øðrumegin og donsku stjórnina hinumegin. Sambært avtaluni varð málsøkið "ráevni í undirgrundini" yvirtikið av føroysku heimastýrismyndugleikunum. 21. juli 1999 kom sáttmálin um landgrundsmarkið millum Føroya og Bretlands, sum varð undirritaður 18. mai 1999, í gildi.

Tá sáttmálin um landgrundsmarkið var komin uppá pláss, var klárt at bjóða út øki til leiting eftir olju.

Útbjóðingarumfarið varð sett í verk tann 17. februar 2000, tá landsstýrismaðurin lýsti eftir umsóknum um loyvi at leita eftir olju. Umsóknirnar vóru inni 17. mai 2000, og loyvini vórðu, sum omanfyri nevnt, veitt tann 17. august 2000.

Ætlanin við hesi grein

Ætlanin við hesi grein er at greiða nærri frá þortum av føroysku loyvisskipanini. Í hesum sambandi verður hugt at teirri mannagongd, sum føroyskir myndugleikar skulu fylgja, tá loyvi verða veitt at leita eftir og framleiða olju á føroyskum øki.

Harnæst er ætlanin at viðgera partar av teimum rættindum eins og teimum skyldum, sum loyvini til leiting eftir og framleiðslu av kolvetnum geva, ávikavist leggja á, loyvishavarar á føroyskum øki.

Lógin um kolvætnisvirksemi

Høvuðslógin av týdningi fyrir kolvætnisvirksemi á føroyskum øki er lögtingslög nr. 31 frá 16. mars 1998 um kolvætnisvirksemi.

Hendan lógin, sum oftani verður nevnd “kolvætnislógin,” hefur ásetingar um kolvætnisvirksemi á føroyskum øki frá byrjan til enda.

Lógin hefur reglur um loyvi til forkannningar, reglur um loyvi til leiting eftir og framleiðslu av kolvætnum og reglur um mannagongdina fyrir, hvussu slík loyvi verða veitt. Harumframt hefur lógin reglur um, hvussu virksemið skal leggjast til rættis, reglur um rørleiðingarskipanir eins og reglur um avrigging av virkseminum.

Afturat hesum eru reglur í lóginum um umhvørvisfylgjumetingar og reglur um arbeiðsumhvørvi, trygd og tilbúgving v.m.

Treytir í lóg og loyvi

Treytirnar, sum loyvishavarar á føroyskum øki virka undir, eru ásettar í lóggávu, men eisini í teimum loyvum, sum loyvishavararnir hava finguð.

Loyvini endurtaka í ein ávísan mun reglur, sum frammanundan eru ásettar í kolvætnislögini. Í summum fórum áseta loyvini tó nærrí, hvørji rættindini og skyldurnar hjá loyvishavarunum eru.

Í øðrum fórum eru rættindini hjá loyvishavarunum nevnd í loyvinum, meðan tað fyrir at fáa nærrí greiðu á innihaldinum í hesum rættindum er neyðugt at hyggja nærrí í kolvætnislögina og í viðmerkingarnar til ávísar greinar í hesi lög.

Kolvætnislógin og tey loyvi, sum eru veitt oljufelögunum á føroyskum øki, skulu tí síggjast sum ein heild. Um tørvur er á nærrí vitan um rættarstøðuna hjá loyvishavarum, er tí ikki nóg mikið at halda seg til antin kolvætnislögina ella til loyvið hjá tí einstaka loyvishavarunum.

Eisini kann onnur lóggáva enn tann omanfyri nevnda hava stóra ávirkan á rættarstøðuna hjá loyvishavarunum. Her verður millum annað hugsað um umhvørvislóggávuna og reglur um heilsu, trygd og umhvørvi, eins og skattalóggávuna.

Útbjóðingarumfør

Sambært § 6, stk. 1 í kolvetnislóginí kann landsstýrið veita loyvi við einkarrætti til leiting eftir og framleiðslu av kolvetnum á neyvt ásettum økjum og við gjølla ásettum treytum.

Kolvetnislógin hevur greiðar reglur fyri, hvussu mannagongdin skal vera, tá loyvi verða veitt til leiting eftir og framleiðslu av kolvetnum.

Áðrenn landsstýrið ella tann landsstýrismáðurin, sum hevur ábyrgdina av hesum málsoki, t.e. landsstýrismáðurin í oljumálum, veitir loyvi, skal útbjóðingarumfar haldast. Hetta merkir, at landsstýrið alment skal lýsa eftir umsóknum frá áhugaðum um at sökja um loyvi til leiting eftir og framleiðslu av kolvetnum. Hetta er uppgávan hjá landsstýrismanninum í oljumálum og hansara embætisfólk i Oljumálastýrinum.

Í lýsingini eftir umsóknum verður millum annað víst á, hvørji øki verða boðin áhugaðum at sökja um. Landstýrismáðurin í oljumálum ger hinvegin ikki sjálvur av, hvørji øki verða boðin út. Hetta er uppgávan hjá lögtinginum, sum eisini tekur avgerð um almennu treytirnar, sum skulu galda fyrí loyvini.

Útbjóðingarlógin

Sambært kolvetnislóginí skal lögtingið nevnilia, áðrenn lýst verður eftir umsóknum, samtykkja eina sonevnda “útbjóðingarlóg,” sum ásetir hvørji øki verða boðin út. Lögtingið skal harumfram í útbjóðingarlóginí áseta almennu treytirnar fyrí loyvini, sum ætlanin er at veita. Hetta merkir, at landsstýrismáðurin bert kann bjóða tey øki út, sum lögtingið hevur ásett í útbjóðingarlóginí. Somuleiðis skulu loyvini innihalda tær almennu treytirnar, sum lögtingið hevur ásett.

Almennu treytirnar eru tær somu fyrí øll tey loyvi, sum verða veitt. Hetta merkir millum annað, at samráðingar ikki eru um hesar treytir millum umsókjaran og myndugleikarnar í sambandi við, at loyvini verða veitt.

Afturat teimum almennu treytunum koma treytir, sum eru serstakar fyrí tað einstaka loyvið. Talan er um økið, sum er fevnt av einstaka loyvinum, arbeidsskránna fyrí einstaka loyvið eins og partar av treytunum, sum hava við fóroyska luttøku at gera. Serstøku treytirnar eru eyðkendar við, at tað ikki ber til at áseta hesar treytir frammanundan útbjóðingarumfarinum. Hesar treytir verða ásettar eftir samráðingar og við støði í umsóknini frá oljufelagnum.

Økini, sum vórðu boðin út eins og almennu treytírnar í fyrsta útbjóðingarfarinum vórðu ásett í løgtingslög nr. 5 frá 8. februar 2000. Økið sást á einum korti, sum varð hjálagt útbjóðingarlögini. Almennu treytírnar vórðu ásettar í einum sonevndum “standardloyvi”, sum somuleiðis var lagt við útbjóðingarlögini.

Umfram at vísa almennu treytírnar fyri loyvini var standardloyvið eisini ein standardur fyri tey einstóku loyvini, sum seinni vórðu veitt oljufeløgunum. Standardloyvi hevði nevnliga skap av einum “lidnum” loyvi og tær serstóku treytírnar kundu í høvuðsheitum ásetast við at leggja við fylgiskjøl til einstaka loyvið. Hesi fylgiskjøl ásettu so serstóku treytírnar fyri loyvið hjá einstaka loyvishavarum.

Rættindi og skyldur loyvishavarans

Sum omanfyri nevnt er ætlanin við hesi grein at siga eitt sindur um tey rættindi og tær skyldur, sum liggja á teimum feløgum, sum hava fíngið loyvi at leita eftir olju á føroyskum øki. Tað ber ikki til at fara í smálutir við øllum viðurskiftum av tydningi fyri loyvishavarar. Hesum loyvir plássið ikki.

Av tyðandi treytum, sum ikki verða viðgjørðar í hesi grein, kunnu nevnast krøvini um at geva føroyskum fyritökum veruligar möguleikar fyri at luttaka í kolvetnisvirkseminum. Somuleiðis verða reglurnar í loyvunum um framleiðslugjald ikki viðgjørðar í hesi grein.

Rættur loyvishavarans á loyvisøkinum

Sambært § 3, stk. 1, 1. pkt. í loyvinum fær loyvishavarin einkarrætt til at leita eftir og framleiða kolvetni á loyvisøkinum. Loyvisøkið er tað økið, sum hoyrir til tað einstaka loyvið. Hetta er í samsvar við § 6, stk. 1 í lögini um kolvetnisvirksemi, sum ásetir, at landsstýrismaðurin kann veita loyvi við einkarrætti til leiting eftir og framleiðslu av kolvetnum á neyvt ásettum økjum við gjølla ásettum treytum.

Í viðmerkingum til § 6, stk. 1 í lögini um kolvetnisvirksemi verður nærrí greitt frá teimum rættindum, sum eitt tilíkt loyvi til leiting eftir og framleiðslu av kolvetnum gevur loyvishavarum á tí økinum, sum hann hevur fíngið loyvi til.

Flestum kunnugt eru tær íløgur, sum skulu til í sambandi við leiting eftir kolvetnum, sera stórar, ikki minst í mun til støddina av teimum íløgum, sum føroyskt vinnulív vanliga arbeiðir við. Og um leitingin skuldi havt við sær,

at farið verður undir at útbyggja ein kolvetnisfund við atliti at framleiðslu gerast neyðugu flögurnar enn storrri.

Við omanfyri nevndu flögum í huga er sjálvsagt, at tey rættindi, sum loyvishavararnir hava sambært loyvi og lóggávu, eru av sera stórum týdningi fyri loyvishavararnar. Tað eיגur at vera havt í huga, at loyvið og tey rættindi, sum hetta gevur loyvishavarunum, eru lögfrøðiliga høvuðsgrundarlagið undir öllum virkseminum hjá loyvishavarum á føroyskum øki.

Felagsloyvi til leiting og framleiðslu

Talan er um eitt felagsloyvi til at leita eftir og framleiða kolvetni. Orsókin til, at loyvið verður veitt sum eitt felagsloyvi er, at oljufelog neyvan fääst at gera stórar ilögur í eitt nú leitiboringar, um teimum ikki frammanundan er tryggjaður rættur til at framleiða og eiga kolvetni, sum kaska eru á loyvisøkinum. At talan er um eitt felagsloyvi til leiting og framleiðslu merkir, at loyvishavarin, um ávísar treytir eru loknar, hevur krav um at fää loyvið longt við atliti at framleiðslu.

Tað, at loyvishavarin fær rætt til at leita eftir og framleiða kolvetni, merkir ikki, at loyvishavarin hevur fríar teymar og kann bera seg at sum honum lystir á loyvisøkinum eftir at hann hevur fингið eitt loyvi. Loyvishavarin skal tryggja sær, at hann hevur öll neyðugu loyvini og góðkenningar sambært kolvetnislögini og lóggávuni annars til virksemið, sum hann ætlar sær undir. Hetta er ásett í § 30, stk. 2 í loyvinum.

Hendan áseting er í veruleikanum mest at líkna við eina staðfesting av, at loyvishavarin eins og onnur skal fylgja tí lóggávu, sum til hvørja tíð er gallandi í Føroyum. Eisini kann hetta metast sum ein áminning til loyvishavarin um at minnast til, at honum tørvar ítökiligt loyvi til nærum alt virksemi, sum farið verður undir sambært loyvinum. Eitt nú er í § 15 í kolvetnislögini ásett, at neyðugt við loyvi frá myndugleikunum, áðrenn farið verður undir leitiboringar. Harumframt skal loyvi eisini fääst til vega, áðrenn farið verður undir eina möguliga framleiðslu á loyvisøkinum.

At loyvishavarar skulu hava ítökiliga góðkenning, áðrenn farið verður undir ymiskt virksemi, herundir leitiboringar og útbygging, merkir, at myndugleikarnir hava góðar möguleikar at hava eftirlit við virkseminum hjá loyvishavarunum. Umvegis viðgerðina av umsóknunum til loyvi til ymiskt virksemi fää myndugleikarnir eisini gott innlit í virksemið hjá loyvishavarunum.

Í sambandi við viðgerðina av umsóknunum um slík loyvi hava myndugleikar og loyvishavarar eisini góðar möguleikar at samskifta um viðurskifti av týdningi fyri virksemið hjá tí einstaka loyvishavaranum.

Fyri loyvishavararnar kann tað tykjast sum möguleikarnir at útinna virksemið sum hvør loyvishavari metir vera best, eru rættliga avmarkaðir. At virksemið er so neyvt stýrt, er tó vanligt, í hvussu so er í londunum í Vesturheiminum, sum framleiða kolvetni.

Leitiloyvi

At loyvishavari fær rætt at leita eftir kolvetnum merkir, at loyvishavarin hevir rætt at gera nágreiniligar kanningar á loyvisøkinum fyri at kanna, um kolvetni finnast á hesum øki ella ikki. Talan kann eitt nú vera um at seta í verk seismiskar kanningar og aðrar sonevndar forkanningar. Talan kann tó eisini vera um at fara undir veruligar royndarboringar eftir kolvetnum. Royndarboringar eru týdningarmesta leitivirksemið, tí tað eru hesar, sum endaliga staðfesta um kolvetni finnast á loyvisøkinum ella ikki.

Viðmerkjast skal, at kolvetnislógin gevur myndugleikunum heimild at veita onnur loyvi enn loyvi til leiting eftir og framleiðslu av kolvetnum. Myndugleikarnir kunnu eitt nú eisini veita loyvi til forkanningar á føroyska landgrunninum. Sum heitið bendir á, eru forkanningar kanningar, sum verða nýttar til at staðfesta, um tað loysir seg at fara undir veruliga leiting eftir olju, herundir við boringum. Tað slagi av kanningum, sum fólk flest hava hoyrt um, eru seismiskar kanningar. Talan kann tó eisini vera um aðrar kanningar, eitt nú jarðevnafrøðiligar kanningar og um grunnar boringar, sum bert fara nakrar fáar 100 metrar niður.

Forkanningarloyvi geva hinvegin ikki loyvishavaranum rætt at fremja veruligar leitiboringar. At eitt felag hevir havt eitt forkanningarloyvi á einum øki gevur heldur ikki viðkomandi felagi nakran framílhjárætt, tá loyvi til leiting eftir og framleiðslu av kolvetnum verða veitt á tí øki, sum forkanningarloyvi hevir verið gallandi fyri.

Í hesum sambandi skal nevnast, at loyvishavarum, sum hava loyvi til leiting eftir og framleiðslu av kolvetni, ikki tørva eitt forkanningarloyvi fyri at gera forkanningar á einum øki, har hesir hava fingið loyvi at leita eftir og framleiða kolvetni. Eitt loyvi til leiting eftir og framleiðslu av kolvetnum gevur nevniliga eisini loyvishavarum rætt til at gera forkanningar.

Loyvishavarin hevur tó ikki einkarætt til at gera forkanningar á loyvisókinum. Ætlar loyvishavarin at gera forkanningar uttan fyrí økið, sum er fevt av loyvi hansara, skal hann somuleiðis útvega sær eitt forkanningarloyvi.

Harumframt skal loyvishavarin fylgja reglunum, ið til hvørja tíð eru galldandi fyrí forkanningarvirksametið. Hetta er galldandi fyrí allar forkanningar á føroyskum øki. Talan er um reglur, ið eru ásettir fyrí at verja fiskastovnar, herundir reglur um tíðaravmarkingar fyrí seismiskt virksemi.

Framleiðsluloyvi

Verða kolvetni funnin í rakstrarverdum nøgdum á loyvisókinum hevur loyvishavarin rætt at framleiða hesi kolvetni, sí eisini niðanfýri. At loyvishavarin hevur rætt at framleiða kolvetni merkir, at loyvishavarin kann seta alt tað arbeidi í verk, ið er neyðugt til framleiðslu av einum gjördum kolvetnisfundi. Talan er tó heldur ikki í hesum fórnum um ein rætt, sum er uttan avmarkingar.

Ætlar loyvishavarin sær undir framleiðslu skal hann lúka treytirnar hesum viðvíkjandi í loyvinum og lóggávuni annars. Í hesum sambandi kann verða nevnt, at loyvishavarin sambært § 5, stk. 3 í loyvinum skal senda inn umsókn um leining av loyvinum við atliti at framleiðslu. Harumframt skal loyvishavarin senda inn leiðbyggiætlan til góðkenningar sambært § 15, stk. 2 og 3 í kolvetnislögini.

Ognarrættur til framleidd kolvetni

Sum tað verður nevnt í viðmerkingunum til § 3, stk. 1 í kolvetnislögini verða kolvetni, sum loyvishavarar framleiða, ogn loyvishavarans. Hetta merkir, at loyvishavarin í útgangsstöðinum kann gera, hvat hann vil við kolvetni, sum verða framleidd. Loyvishavarin kann selja triðjamanni framleiddu oljuna ella framleidda gassið, hann kann nýta hesi kolvetni í egnu framleiðslu síni ella hann kann gera okkurt annað við kolvetnini, um hann vil.

Afturfyri, at loyvishavarin fær ognarrættin til framleidd kolvetni, skal hann lúka tær treytir, sum eru lagdar á hann sambært loyvinum og føroyskari lóggávu annars. Millum annað skal loyvishavarin gjalda tær ágávur, sum tað er álagt honum at gjalda eins og rinda skatt v.m.

Annað virksemi á loyvisókinum

Loyvishavarin skal tola, at annað virksemi verður útint á tí øki, sum er fevnt av loyvi hansara til leiting eftir og framleiðslu av kolvetnum. Tað er rættliga sjálvsagt, at fiskiskapur og annað búskaparligt virksemi, sum kann hugsast at verða útint á loyvisøkinum, ikki skal halda uppat, bert tí, at eitt felag hevur fingið loyvi til at leita eftir olju í undirgrundini. Loyvishavarin hevur nevniliga bert fingið einkarrætt til at leita eftir og framleiða kolvetti á loyvisøkinum og ikki ein rætt til at útilloka øllum øðrum virksemi.

Í § 3, stk. 2 í loyvinum verður ymiskt virksemi nevnt, sum landsstýrismaðurin, hóast einkarætt loyvishavarans til at leita eftir og framleiða kolvetti, kann veita øðrum loyvi til á loyvisøkinum. Talan er m.a. um loyvi til at gera forkanningar og vísindaligar kanningar og eins og loyvi til at leggja rørleiðingar.

Virksemið, sum verður nevnt í § 3, stk. 2 í loyvinum, er ikki fevnt av einkarættinum hjá loyvishavarunum á loyvisøkinum. Lítill ivi er tí um, at landsstýrismaðurin eisini hevði kunnað veitt loyvi til slíkt virksemi, hóast hetta ikki varð beinleiðis nevnt í loyvinum. At möguleikin fyri, at slík loyvi kunnu verða veitt, verður beinleiðis nevndur í loyvinum, hevur tó við sær, at loyvishavarin gerst varugur við, at loyvi til slíkt virksemi kann verða veitt. Hetta kann möguliga forða fyri ósemjum millum myndugleikarnar og loyvishavaran, um slík loyvi verða veitt.

Verða loyvi veitt til virksemi av tí slagi, sum er nevnt í § 3, stk. 2, kann tørvur verða á at ansa eftir, at slíkt virksemi ikki tarnar virksemi sambært loyvum til leiting eftir og framleiðslu av kolvetnum. Somuleiðis kann tørvur verða á at ansa eftir, at virksemið hjá loyvishavarum, sum leita eftir olju á einum øki, ikki í óneyðugan mun kemur í vegin fyri øðrum virksemi, sum verður útint á sama øki.

Reglur eru í loyvinum, sum miða eftir at forða fyri trupulleikum av hesum slagi. Ein skylda er nevniliga løgd á loyvishavaran um at gera sitt besta til at tryggja, at hansara leiti- og framleiðsluvirksemi ikki kemur í vegin fyri virksemi sambært loyvum til annað virksemi á loyvisøkinum.

Hinvegin skal Oljumálastýrið virka fyri, at virksemi av tí slagi, sum verður nevnt í § 3, stk. 2 og virksemi sambært øðrum loyvum til leiting eftir og framleiðslu av kolvetnum, ikki í óneyðugan mun hindrar virksemið hjá tí, sum hevur fingið loyvi til leiting eftir og framleiðslu av kolvetti.

Arbeidsskyldurnar

Sambært § 9 í kolvetnislóbini skulu arbeiðsskyldurnar, sum loyvishavarar skulu útinna í loyvisskeiðnum, ásetast í loyvinum. Hesar arbeiðsskyldur eru av stórra týdningi. Talan er nevnliga um tað arbeiðið, sum skal vísa, um kolvetni eru á loyvisókinum ella ikki.

Arbeiðsskyldurnar, sum umsøkjarar átaka sær sum treyt fyri at fáa loyvi á einum ávísum øki, eru eisini tað mest týdningarmikla metingarstöðið, ið verður nýtt, tá myndugleikarnir taka avgerð um, hvør av fleiri umsøkjarum til eitt ávist øki skal fáa loyvi. Tí er harðasta kappingin millum loyvishavarar júst á økinum fyri arbeiðsskránná.

Arbeiðsskráin

Arbeiðsskyldurnar fyri einstaka loyvið verða ásettari í einari arbeiðsskrá, sum verður hjálpgd tí einstaka loyvinum sum eitt fylgiskjal. Á sama hátt sum við økinum fyri einstaka loyvið er talan um eina serstaka treyt. Hetta merkir, at talan er um eina treyt, sum verður ásett eftir nærrri samráðingar millum einstaka umsøkjaran og myndugleikarnar.

Hvussu umfevnandi leitiskyldur, umsøkjarar vilja átaka sær, er tengt at leitivánunum á tí einstaka økinum og at, hvussu stóran dent umsøkjarin leggur á at fáa júst teigin, sum talan er um. Hetta merkir, at kappingin um einstaka loyvisókið er tað, sum leggur stöðið fyri arbeiðsskyldurnar.

Myndugleikarnir og oljufelögini hava sama endamál við at fara undir at leita eftir kolvetnum. Vónin er sjálvsagt, at kolvetni verða funnin í rakstrarverdum nøgdum, og at framleiðsla og inntókur til samfélags og oljufelag spryjast burturúr.

Hóast oljufelögini eru á einum leitingarøki fyri at finna olju, og hóast tey tí í útgangsstöðinum skuldu verið áhugað í at gjört neyðuga leitingararbeiðið, vilja felögini ikki binda seg til fleiri arbeiðsskyldur enn neyðugt fyri at fáa loyvi til einstaka teigin. Ein av orsókunum til hetta er tann høgi kostnaðurin, sum leitingarvirksemi hevur við sær.

Hinvegin eru myndugleikarnir sum høvuðsregla áhugaðir í at fáa loyvishavararnar at taka við so stórum leitiskyldum sum gjørligt. Hetta gevur bestu möguleikarnir at finna kolvetni. Av tí, at myndugleikarnir fáa úrslit frá leitingarvirkseminum so hvort, gevur stórt leitingarvirksemi eisini myndugleikunum betri innlit í leitivánirnar á økinum sum heild.

Oljufelög og myndugleikar hava ein felags áhuga í, at arbeiðsskyldurnar speglar leitivánirnar á hvørjum einstökum øki. Fyri myndugleikarnar merkir hetta, at ansast má eftir, at umsøkjarar ikki bjöða sær at gera óveruliga nögv arbeiði fyri at fáa loyvi. Verður bert hugt at talinum av boringum, sum eitt oljufelag vil átaka sær fyri at fáa loyvi á einum ávísunum øki, er ikki óhugsandi, at tað kann gerast trupult at fáa loyvishavarar at gera tað arbeiðið, sum teir hava átikið sær.

Hendir tað tildømis, at eitt oljufelag, sum hevur átikið sær at gera fleiri boringar á einum loyvisøki, eftir fyrstu boringina kemur eftir, at últini fyri seinni boringum eru ring ella kanska vónleys, er möguligt, at felagið fer at royna at sleppa undan at fremja restina av arbeiðinum.

“Bora ella rinda”

Skuldi tað hent, at ein loyvishavari ikki útinnað alt tað arbeiðið, sum hesin hevur átikið sær at gera sambært arbeiðsskránni, hevur landsstýrismaðurin möguleika at krevja pengar frá loyvishavarunum í staðin.

Í § 28, stk. 2 í loyvinum er nevniliga ásett, at um nakar partur av tí arbeiðinum, sum er ásett fyri einstaka loyið, ikki er útintur, skal loyvishavarin gjalda Oljumálastýrinum eina upphædd, sum samsvarar tí, tað hevði kostað at latið eitt annað felag útint skyldurnar fyri tað almenna. Henda regla styrkir um möguleikarnar hjá myndugleikunum at fáa loyvishavarar at útinna arbeiðsskránnu fyri loyvi teirra.

Sum omanfyri nevnt, kann tað hugsast, at fyrstu boringarnar á einum loyvisøki hava við sær, at framtíðar vánirnar fyri at finna olju ikki eru góðar. Eru bæði loyvishavari og myndugleikar samd um, at tað ikki loysir seg at fremja fleiri boringar á einum øki, er neyvan serliga skilagott at brúka nögvun pening uppá fleiri boringar.

Landsstýrismaðurin hevur möguleika at veita undantøk frá regluni um, at loyvishavarar, sum ikki vilja útinna skyldur sínar sambært loyvinum, skulu rinda tí almena samsvarandi upphædd. Tað kann hugsast, at hesin möguleikin fyri at veita undantøk hevði kunnað verið brúktur í samráðingum millum einstaka loyvishavarar og myndugleikarnar um, at loyvishavarin í staðin fyri arbeiðið sambært arbeiðsskránni skuldi gjort annað leitingararbeiði ella á annan hátt sett pening í leitingarvirksemi á føroyiskum øki.

Høvuðsreglan er tó heilt greið, nevniliga at loyvishavarin skal útinna tað arbeiðið, sum loyvishavarin og myndugleikarnir eru komnir ásamt um í sambandi við samráðingarnar, og sum er staðfest í arbeiðsskránni.

Arbeiðsskráin: Minsta arbeiðið á loyvisókinum

Vert er at leggja sær í geyma, at arbeiðsskráin bert ásetir minstu arbeiðsnøgdina, sum loyvishavarin skal útinna á loyvisókinum. Er tað so, at ein loyvishavari hevur hug at gera eitt nú fleiri boringar enn ásett, fara myndugleikarnir neyvan at nokta hesum um ikki avgerandi fyrilit tala ímóti, at slíkar boringar verða gjördar.

At eitt oljufelag hevur hug at gera arbeiði út yvir arbeiðsskránnna kann koma fyri um kolvetni verða funnin í leitiboringum, og tørvur er á at gera fleiri kanningar árenn støða kann takast til, um talan er um ein rakstrarverdan kolvetnisfund.

Eisini kann hugsast, at úrslitini frá fyrstu boringunum vísa, at annað leitingararbeiði enn upprunaliga ætlað kann vera neyðugt fyri at fáa fullgóða vitan um leitivánirnar á loyvisókinum.

Slíkar eykaboringar eins og annað leitingararbeiði koma sjálvsagt undir somu treytir um at lata inn arbeiðsætlanir sum boringar sambært arbeiðsskránni o.a., jvb. m.a. § 15 í lögini um kolvetnisvirksemi.

Leitiskeiðið og leining við atliti at framleiðslu

Talan er, sum áður nevnt, um eitt felagsloyvi at leita eftir kolvetnum og at framleiða tað, sum verður funnið. Samsvarandi hesum er loyvisskeiðið eisini býtt í tvey, nevniliga eitt leitiskeið og eitt framleiðsluskeið.

Leitiskeiðið verður nýtt til at gera tað leitingararbeiðið, sum myndugleikarnir og einstaki loyvishavarin eru komin ásamt um, skal gerast á loyvisókinum, og sum er nærri staðfest í arbeiðsskránni, sum liggar við tí einstaka loyvinum. Verða kolvetni funnin í rakstrarverdum nøgdum í leitiskeiðinum hevur loyvishavarin undir ávísum treyrum krav um, at loyið verður longt við atliti at framleiðslu.

Í fyrsta útbjóðingarumfarinum kundi landsstýrismaðurin veita loyvi við einum leitiskeiði uppá antin 6 ella 9 ár. Hetta var ásett í útbjóðingarlögini fyri fyrsta útbjóðingarumfar. Fýra loyvi vórðu veitt við einum 6 ára leitiskeiði, meðan 3 loyvi vórðu veitt við einum 9 ára leitiskeiði. Longdin á

leitiskeiðinum varð avtalað fyrir hvort loyvi sær og talan var tí um eina serstaka treyt.

Ymisk fyrilit og viðurskifti høvdu ávirkan á, hvort eitt 6 ára loyvi ella eitt 9 ára loyvi varð veitt.

6 ára leitiskeið

Loyvi við einum leitiskeiði uppá 6 ár vórðu veitt á økjum, har jarðfrøðiligi kunnleikin til økið var góður frammanundan útbjóðingarumfarinum og har leitivánirnar tí vóru og framhaldandi eru lutfalsliga góðar. Á hesum økjum var heldur ikki neyðugt at gera so víttfevnandi kanningar áðrenn farast kundi undir boringar. Av somu orsøk var ikki tørvur á so longum leitiskeiði. Hesi loyvi vórðu veitt í landsynningshorninum á føroyska landgrunninum, tætt at markinum móti Bretlandi.

Hetta økið var væl kannað frammanundan útbjóðingarumfarinum og tí var möguligt at arbeiða meira miðvist við einstökum leitimíðum á hesum partinum av landgrunninum. Av somu orsøk eru tey øki, sum eru fevnd av 6 ára loyvum, minni enn økini, sum eru fevnd av 9 ára leitiloyvum.

Tey felög, sum hava fingið 6 ára loyvi, hava í arbeiðsskrá síni átikið sær at gera eina ella fleiri leitiboringar umframt at gera annað leitingararbeiði, herundir seismiskar kanningar.

9 ára leitiskeið

Loyvi við einum 9 ára leitiskeiði eru hinvegin veitt á økjum, har kanningarnar frammanundan útbjóðingarumfarinum ikki vóru so nógvar. Av somu orsøk var kunnleikin til hesi øki avmarkaður og kappingin um at fåa loyvi í fyrsta útbjóðingarumfarinum ikki so hørð sum í teimum økjum í landssynningshorninum, sum vóru meira “búgvín” frammanundan útbjóðingarumfarinum.

9 ára leitiskeiðið er býtt í tvey, nevniliga fyrst eitt 3 ára skeið og so eitt 6 ára skeið, sum einstaki loyvishavarin og Oljumállastýrið skulu samráðast um.

Arbeiðsskráin fyrir 9 ára loyvini er bert ásett fyrir fyrstu 3 árini. Hendan arbeiðsskrá fevnir um forkanningarvirksemi av ymsum slagi, herundir serliga seismiskar kanningar. Endamálið við hesum fyrsta skeiði er, at loyvishavarin skal fåa möguleika fyrir at kenna, um jarðlög finnast á loyvisøkinum, sum tað er vert at kenna nærri, herundir við boringum.

Loyvishavarar við 9 ára loyvum hava möguleika fyrir at siga alt økið frá sær eftir fyrstu 3 árini, um teir ikki ynskja at halda fram við virkseminum.

Nýggj avtala eftir fyrstu 3 árini

Ynskja loyvishavarar at halda fram við kanningararbeiðinum eftir, at fyrstu 3 árini eru farin, skal nýggj avtala gerast millum loyvishavaran og Oljumálastýrið fyrir eftirverandi 6 árini. Henda avtala skal gerast í seinasta lagi 4 mánaðar innan fyrstu 3 árini av leitiskeiðnum eru farin. Hetta merkir, at fyrir tey loyvi, sum vórðu latin 17. august 2001, skal nýggj avtala gerast í seinasta lagi 17. apríl 2003.

Talan skal fyrir tað fyrsta vera um at avtala eina nýggja arbeiðsskrá fyrir eftirverandi 6 árini av leitiskeiðnum. Sum omanfyri nevnt er endamálið við teimum fyrstu 3 árunum, at loyvishavarin skal kanna, um leitimið eru á loyvisókinum, sum tað er vert at kanna við eitt nú boringum. Av somu orsök verður tað væntandi sum høvuðsregla ein treyt fyrir at fáa loyvið longt, at arbeiðsskráin fyrir seinnu 6 árini fevnir um minst eina boring á loyvisókinum.

Afturat avtaluni um eina nýggja arbeiðsskrá skal avtalast, í hvønn mun og nær loyvishavarin skal lata partar av loyvisókinum frá sær. Hetta er neydugt av tí, at loyvisókini fyrir 9 ára loyvini eru stór. Sæð frá myndugleikanna síðu verður tað ikki mett at vera skilagott ella ynskiligt at lata loyvishavaran liggja á øllum økinum í 9 ár.

Fyrir myndugleikarnar er betri at miðsavna leitivirksemið hjá loyvishavaranum á teimum þortum av loyvisókinum, har leitivánirnar tykjast bestar. Afturat tí, at orkan hjá loyvishavaranum verður miðsavnað, kunnu tey øki, sum verða latin myndugleikunum aftur, verða boðin út í nýggjum útbjóðingarumfórum. Á tann hátt skuldi borið til at arbeitt meira miðvist við leiting eftir kolvetnum á fóroyska landgrunniðum. Verða somu økini boðin út umastur ber til hjá nýggjum umsókjarum at arbeiða við leiting á økjunum og harvið royna nýggjar leithættir.

Stóddin á tí øki, sum skal latast myndugleikunum aftur, fer at verða ásett í mun til tær leitiskylldur, herundir boringar, sum loyvishavararnir vilja átaka sær fyrir eftirverandi 6 árini. Hetta merkir, at loyvishavarar, sum vilja átaka sær fleiri leitiskylldur, sleppa at liggja á storrí økjum enn loyvishavarar, sum bert vilja átaka sær leitiskylldur í minni mun. Á henda hátt kunnu loyvishavarar eggjast til at átaka sær munagóðar leitiskylldur.

Økið, sum verður fevnt av 9 ára loyvinum eftir, at avtala verður gjørd um nýggja arbeiðsskrá og um at lata økið aftur, kunnu hugsast at fara at verða á leið av somu stødd sum loyvisökini fyri 6 ára loyvini, sum vórðu veitt í fyrsta útbjóðingarumfarinum.

Fæst semja ikki í lag millum myndugleikarnar og loyvishavarán eftir fyrstu 3 árini um nýggja arbeiðsskrá og um at lata økið innastaður fellur loyið burtur og økið verður alt sum tað er tökt hjá myndugleikunum. Tá kunnu myndugleikarnir lata hesi øki vera partur av útbjóðingarøkinum í nýggjum útbjóðingarumfórum.

Leining við atliti at framleiðslu

Sum áður nevnt er talan um eitt felags loyvi til leiting eftir og framleiðslu av kolvetnum. Finnur loyvishavarín kolvetni hevur hann undir ávísum treytum krav um, at loyið verður longt við atliti at framleiðslu.

Sambært § 5, stk. 2 í loyvinum verður leining av loyvinum eftir § 8, stk. 2 í lögini um kolvetnisvirksemi játtáð av landsstýrismanninum fyri upp til 30 ár frá tí degi, at leining verður játtáð.

Longdin á framleiðsluskeiðinum verður ásett eftir, hvussu nógv er funnið og hvussu langa tíð loyvishavaránum tí tørvar fyrir at framleiða kolvetnini á økinum, sum talan er um. Hetta merkir, at loyvishavarar í útgangsstöðinum bert fáa ta tíð at framleiða kolvetnini, sum teimum tørvar. Hetta er eisini ein háttur hjá myndugleikunum at tryggja sær, at øki ikki eru loyvishavarum tøk longri enn neyðugt.

Treytir fyrir leining við atliti at framleiðslu

Loyvishavarín hevur sum nevnt ikki eitt treytaleyst krav um at fáa loyið longt við atliti at framleiðslu. Nakrar skyldur skulu lúkast áðrenn loyvi verður longt og treytir eru somuleiðis fyrir leingingini.

Sambært § 5, stk. 3 í loyvinum er tað fyrir tað fyrsta ein treyt fyrir leining av loyvinum við atliti at framleiðslu, at loyvishavarín hevur lokið allar sínar skyldur. Hetta merkir, at loyvishavarín skal hava lokið allar skyldur, sum liggja á honum sambært loyvinum. Talan er m.a. um arbeiðsskyldur sambært arbeiðsskránni og skyldur at geva fóroyiskum fyritókum veruligar möguleikar at bjóða.

Eisini er talan um aðrar skyldur, sum liggja á loyvishavaránum sambært loyvinum. Harumframt er talan um skyldur, sum liggja á loyvishavaránum

sambært lóggávuni, herundir skattalóggávuni og aðrari lóggávu av týdningi fyri virksemið hjá loyvishavarum.

Afturat tí, at loyvishavarin skal hava lokið allar sínar skyldur, skal loyvishavarin eisini hava víst á ein rakstrarverdan kolvetsnifund.

Leinging av loyvinum við atliti at framleiðslu er harumframt treytað av, at umsókn um leinging verður latin inn í seinasta lagi 4 mánaðar innan leitiskeiðið sambært loyvinum er farið.

Umsókn um leinging við atliti at framleiðslu

§ 5, stk. 3 í loyvinum ásetir nærrí reglur um hvussu umsóknir um leinging av einum loyvi við atliti at framleiðslu skulu verða gjørðar.

Í umsóknini skal fyri tað fyrsta vera ein vátta um, at ein kolvetsnifundur er ávistur undir slíkum umstöðum, at framleiðsla er tókniliga gjørlig og kann metast at loysa seg figgjarliga. Harafturat skal loyvishavarin vátta, at hann ætlar sær undir slíka framleiðslu.

Loyvishavarin skal eisini avmarka økið, sum sökt verður um leinging fyri. Á hesum øki skal tað økið vera frámerkt, har kolvetsnifundirnir verða mettir at liggja. Orsókin til, at loyvishavarin eisini verður biðin um at frámerkjá økið, har kolvetsnifundirnir liggja, er at finna í § 8, stk. 2 í lögini um kolvetsnivirksemi. Sambært hesari áseting skal leinging av loyvinum við atliti at framleiðslu minst fevna um teir partar av loyvisókinum, sum fevna um rakstrarverdar kolvetsnifundir.

Hetta merkir, at einki er til hindurs fyri, at loyvið verður longt fyri eitt øki, sum er stórra enn økið, har rakstrarverdir fundir liggja. Hetta kann vera neyðugt, eitt nú um tað ikki ber til at staðfesta stöddina av kolvetsnifundinum við munandi vissu, ella um loyvishavarin hevur í hyggju at arbeiða víðari við onkrum áhugaverdum leitimiðum, sum liggja tætt við fundin.

Leinging kann neyvan veitast fyri øki, sum liggja uttanfyri øki, sum loyvið upprunaliga varð veitt fyri. Fer ein kolvetsnifundur út um upprunaliga loyvisøkið kann loyvishavarin tí neyvan fáa loyvið longt við atliti at framleiðslu fyri økið, sum liggur uttanfyri upprunaliga loyvisøkið.

Við umsóknini um leinging við atliti at framleiðslu skal vera ein frágreiðing, ið skjalprógvær metingarnar av fundinum, sum váttanin um kolvetnisfundin er grundað á.

Í frágreiðingini skulu vera lýsingar av og metingar um fundin av jarðfrøðiligum og jarðgoymslutøkniligum slagi og ein frágreiðing um framleiðslutøknili og figgjarligu metingarnar av fundinum, sum váttan loyvishavarans er grundað á.

Endamálið hjá myndugleikunum við at krevja hesar upplýsingar frá loyvishavaranaum er at gevta myndugleikunum neyvt innlit í viðurskifti av týdningi fyrir metingarnar, sum myndugleikarnir skulu gera í sambandi við, at loyvið verður longt við atliti at framleiðslu.

Økið, sum loyvið verður longt fyrir

Sambært § 5, stk. 4 í standardloyvinum er tað landsstýrismaðurin, sum avmarkar økið, sum loyvið verður longt fyrir við atliti at framleiðslu. Økið verður avmarkað við landafrøðiligum krosstølum og við dýpi.

Tá loyvið verður longt við atliti at framleiðslu skulu tvær avmarkingar gerast av økinum. Fyri tað fyrsta skal víddin á økinum, sum loyvið verður longt fyrir, avmarkast.

Av tí, at loyvishavarin hevur möguleikar fyrir at sökja um og fää loyvið longt fyrir eitt øki, sum er stórrí enn sjálvur kolvetnisfundurin, skal tað økið, har sjálvur kolvetnisfundurin liggur, eisini avmarkast. Hetta er neyðugt í sambandi við víddargjaldið, sum loyvishavarin rindar fyrir loyvisøkið sambært § 7 í loyvinum. Hetta gjaldið, sum verður sett í mun til stöddina á loyvisøkinum, skal nevnliga ikki gjaldast fyrir økið, har kolvetnisfundir í framleiðslu liggja.

Harumframt skal økið avmarkast við dýpdarmeting. Framleiðsluøkið skal í minsta lagi metast at rökka so langt niður, sum loyvishavarin hevur borað. Eitt avmarkað øki kann harumframt fevna um fleiri fundir um hetta verður mett at vera neyðugt. Er talan eitt nú um fleiri fundir, sum liggja tættir, kann tað hugsast, at tað er skilabest at útvinna hesar undir einum. Landsstýrismaðurin kann tí leingja loyvið fyrir allar hesar fundir undir einum.

Neyvan verður altíð möguligt at avmarka kolvetnisfundin við fullkomiligi vissu. Um hetta kemur fyrir skal landsstýrismaðurin hava fyrlit fyrir tí, tá

hann tekur avgerð um, hvort onnur øki enn tey, har kolvetsnisfundir ligga, skulu vera fevnd av leingingini, og tá hann tekur avgerð um dýbdaravmarkingarnar.

Leiðbyggiætlan

Tá loyvishavarin hevur lokið treytirnar í § 5 verður loyvið longt við atliti at framleiðslu. Hetta merkir tó ikki, at loyvishavarin er leysur av myndugleikunum og at allar treytirnar fyrir leinging eru loknar. Nakrar treytir eru eisini, sum skulu lúkast eftir, at loyvið verður longt.

Í § 6 í loyvinum er ásett, at loyvishavarin innan eina freist, sum verður ásett av landsstýrismanninum, skal lata inn eina ætlan fyri útbygging og rakstur av kolvetsnisfundinum. Hendan ætlanin skal góðkennast av landsstýrismanninum í oljumálum. Loyvishavarin skal eisini seta í verk framleiðslu til ta tíð, sum er ásett í sambandi við góðkenningina av leiðbyggiætlanini.

Niðurstøða

Hendan grein hevur viðgjört nakrar av teimum spurningum, sum hava við loyvi til at leita eftir og framleiða kolvetni at gera. Talan hevur í høvuðsheitum verið um spurningar, sum hava við leitingina at gera.

Føroysk oljulóggáva er serføroysk eins og loyvini, sum eru latin til leiting eftir og framleiðslu av kolvetnum eru evnaði til av føroyskum myndugleikum. Føroykskir myndugleikar hava eisini staðið fyrir samráðingum við oljufelög um umsóknir um loyvi eins og føroykskir myndugleikar hava havt eftirlit við tí leitingarvirksemi, herundir teimum leitiboringum, sum higartil hava verið á føroyskum øki.

Hóast oljulóggávan er serføroysk er greitt, at hon eins og loyvini, ið eru veitt í stóran mun hava sína fyrimynd í royndum, sum onnur lond hava gjort í sambandi við leiting eftir kolvetnum á teirra økjum. Eisini hava føroykskir myndugleikar í stóran mun hugt at teimum royndum, sum aðrir myndugleikar hava gjort í samsvarandi virksemi.

Higartil munnu tey flestu vera samd um, at úrslitið av arbeiðinum hjá føroyskum myndugleikum hevur verið gott og at tað hevur eyðnast at fá munadygg úrslit utan at hetta hevur kostað føroyska samfelagnum tær stóru upphæddirnar.

Hinvegin eיגur eisini at verða hugsað um, at ílogurnar og servitanin, sum skal til fyrí at tryggja eina framhaldandi munadygga leiting á føroyskum øki gera, at føroyska samfelagið eisini frameftir fer at hava tørv á einum góðum samstarvi við oljufelögini.

Tað er greitt, at avbjóðingin fer at vera enn stórr um farið verður undir framleiðslu av kolveturnum á føroyskum øki. Hetta verður ikki minst gallandi fyrí føroyskar myndugleikar. Eitt framleiðsluskeið fer eisini at seta stórrí krøv til lóggávuverkið, sum ivaleyst skal mennast fyrí at tryggja, at myndugleikarnir hava neyðugar heimildir at stýra kolveturnisvirkseminum, øllum føroyska samfelagnum at gagni.

Asbjørn Olsen¹

Avskrivingar hjá útlendskum feløgum, sum bert eru skattskyldug eftir Kolvettinsskatta- lóginí

Inngangur

Vanligu reglurnar í Skattalóggávuni skulu nýtast
Áttu reglurnar at verið øðrvísi?

Niðurstøða

Føroyiskt Úrtak

Greinin viðger avskrivingarreglurnar fyrir útlendsk felög, sum ikki eru fult ella avmarkað skattskyldug. Spurningurin, ið serliga verður viðgjördur, er, hvørjar reglur eru galddandi, um rakstrargøgn ikki verða keypt og seld, men flutt inn og út av føroyiskum øki.

English summary

Titel: Depreciations for foreign companies, which are only taxable according to the Hydrocarbon Tax Act. This article deals with the depreciation regulations for foreign companies, which are not fully or limited tax liable in the Faroe Islands. The main question to be discussed is which regulations are applicable, if operating equipment is not purchased and sold, but is however carried into and out of Faroese territory.

¹ Cand. merc. aut

Inngangur

Tá Kolvætnisskattalógin, ll. nr. 26 frá 21. apríl 1999, sum er broytt við ll. nr. 26 frá 7. mars 2000 um at skatta inntókur av kolvetnisvirksemi (KSL) kom í gildi, gjørdust inntókur av øllum slögum í sambandi við oljuvinnuna skattskyldugar í Føroyum, jbr. § 1. Lógin er galddandi, tá virksemið er útinnt ella gjort í Føroyum, føroyskum land- og sjóøki og føroyskum meginlandsstøði. At vinningur av øllum slögum er galddandi, merkir at vinningur við sølu av rakstrar-gøgnum v.m. eisini er skattskyldugur.

Skattskyldug eftir KSL kunnu býtast í:

- 1) Loyvishavarar
- 2) Undirveitarar
- 3) Løntakarar

Lógin er galddandi fyri bæði føroysk og útlendsk virki². Sama er galddandi fyri løntakarar. Í hesi grein verða bert útlendskir undirveitarar, sum bert eru skattskyldugir eftir KSL, viðgjørdir.³

Vanligu reglurnar í Skattaloggávuni skulu nýtast

Tað er ein grundleggjandi regla, at tá inntókan skal gerast upp hjá einum útlendskum undirveitara, skulu vanligu reglurnar í skattaloggávuni nýtast, jbr. § 1, stk. 2 í KSL. Harafturat er ásett í KSL § 3, stk. 2, at bert útreiðslur, ið viðkoma inntókuni, ið er skattskyldug eftir KSL, kunnu dragast frá. Vísir inntókan hall, kann hetta flytast fram eftir reglunum í § 33 í Skattalóbini. Hall kann flytast fram í 5 ár, hóast skattskylda ikki fyriliggur øll árin.

Í KSL. §11 er ásett, at sjálvstøðug vinnurekandi rinda 35% av nettoinntókuni í skatti, meðan felög rinda tað sama sum føroysk felög, tvs. sum oftast 20%, jbr. § 5 í Ásetingarlóbini.⁴

² Fyriliggur skattskylda eftir bæði Skattalóbini og Kolvætnisskattalóbini skulu inntókurnar leggjast saman, jbr. § 3, stk. 2. Kolvætnisskattalógin hevur tí ikki serstakan týdning fyri hesar skattaborgararnar. Serligar reglur eru tó galddandi fyri loyvishavarar, jbr. §3 , stk. 2.

³ Reglurnar um fulla og avmarkaða skattskyldu finnast í Skattalóbini, t.e. lög nr. 86 frá 1. september 1983 við seinni broytingum.

⁴ Flestu útlendsku felögini á føroyaøkinum eru partafelög (Ltd. ella A/S). Hesi rinda 20%. Kravið er tó at partapeningurin í minsta lagi er kr. 80.000. Hetta er minni enn so altíð galddandi fyri útlendsk felög, t.d. Stórabretlandi. Hesi felög koma tí ístaðin at rinda 49%.

At inntøkan skal gerast upp eftir vanligu reglunum í skattalóggávuni, hevur tað við sær, at reglurnar í Avskrivingarlögini, ll. nr. 52 frá 29. desember 1971 við seinri broytingum um skattligar avskrivingar v.m. (AVL) eru galdandi fyrir tey rakstrargøgn v.m., hesi nýta til at vinna tað inntøku, ið er skattskydug eftir KSL.

Vanligu reglurnar í AVL

Avskrivast kann av maskinum, innbúgvi og tilíkum rakstarargøgnum, sum verða nýtt vinnuliga, skipum, sum verða nýtt vinnuliga og bygningum, jbr. AVL § 1, stk. 1. Av tí at reglurnar í kap. I um rakstrargøgn, sum verða nýtt vinnuliga, eru mest viðkomandi fyrir hesi feløg, verður ikki nortið við aðrar reglur. Leggjast kann tó afturat, at reglurnar um rakstrargøgn í høvuðsheitum eisini galda fyrir skip.

Treytirnar, sum skulu vera loknar, fyrir at avskriving kann fara fram, eru, at rakstrar-gagnið er liðugt og avhendað, og at virkið er ígongd.

Avskrivast kann í mesta lagi við 30% av avskrivingarbæra virðinum. Avskrivingarbæra saldovirðið er saldovirðið við inntøkuársbyrjan minus söluvirðið av rakstrargøgnum, sum eru seld í inntøkuárinum plus allur útveganarkostnaður fyrir rakstrargøgn, sum keypt eru í inntøkuárinum, jbr. Avl. §2, stk. 4.

Verða rakstrargøgn seld skal evt. tap dragast frá tað árið, ið selt verður. Er talan um vinning, fer söluvirðið av saldoini. Er saldoini vorðin negativ, skal hon skattast í seinasta lagi árið eftir, um hon ikki er javnað við útveganum av øðrum rakstrargøgnum, skipum ella bygningum, ið verða nýttir til handverk og ídnað, jbr. Avl. § 5. Er útveganarpeningurin kr. 20.000 ella minni, kann hann til fulnar verða drigin frá tað árið, sum nýútveganin fer fram.

Útlendska fyritøkan kann nýta omanfyri nevndu reglur uttan tillagingar. Tó so, flytur fyritøkan rakstrargøgnini inn og út av fóroyiskum umráði, uttan at søla/keyp fer fram, stinga nakrir spurningar seg upp. Hetta er t.d. galdandi fyrir flótandi boripallar og boriskip. Niðanfyri vera nakrir av slíkum spurningum viðgjørdir.

Útveganarpeningurin tá rakstrargøgn eru keypt, áðrenn felagið gjørdist skattskyldugt í Føroyum

Útveganarpeningurin fyrir rakstrargøgn, ið eru keypt í Føroyum, er söluprísurin umframt evt. útreiðslur í sambandi við keypið. Ongar serstakar reglur eru gallandi, tá rakstrargøgn eru keypt í útlandi og síðani flutt inn, men möguleikarnir kunnu vera fleiri:

- 1) Handilsvirðið tá rakstrargøgn verða flutt inn
- 2) Skattliga útgangsvirði í landinum haðani rakstrargøgnini koma.
- 3) Upprunaligur söluprísur pluss evt. útreiðslur til ábøtur minus roknaðar avskrivingar.

Í kapitli 5 í AVL eru nevnd fleiri undantök til regluna um, at útveganarpeningurin er upprunaligi söluprísurin. M.a. er ásett í Avl §31, at verða rakstrargøgn flutt frá eginnýtslu til vinnuliga nýtslu burturav, so er solu- og keypspeningur virðið í vanligum handli um flutningsmundið. Sama er gallandi, tá rakstrargøgn verða flutt úr Føroyum, jbr. Avl § 31.a.

Hóast talan er um mett virði, má hetta metast at vera analogt við høvuðsregluna, tí veruligi útveganarpeningurin jú er virðið í vanligum handli, tá keypt var. Harafturat kemur, at samanumtikið tryggjar avskrivingarlógin, at tað er veruliga virðisminkingin, meðan rakstrargøagn eru í vinnuligari nýtslu, ið kann dragast frá.

At nýta skattliga útgangsvirðið í landinum haðani rakstrargøgnini komu hevði helst verið rættast fyrir felagið, tí tá fekst ein kontinuitetur millum útlendsku og føroysku skattingina. Hesum er tó neyvan heimild fyrir. Og hevði hetta eisini givið fleiri trupulleikar, t.d. um onki útgangsvirði varð nýtt í hinum landinum.

Eftir orðingini í Avl. § 2, stk. 4 at döma, kundi upprunaligi útveganarpeningurin, evt. lækkaður við maximalum avskrivingum, verið ein möguleiki. Eftir verandi reglum er hetta tó neyvan möguligt, serliga tí at heimild ikki er fyrir at minka upprunaliga útveganarpeningin við maksimalum avskrivingum.

Niðurstøðan má tí vera, at tað er virði í vanligum handli, tá rakstrargøgn verða tikin í nýtslu til virksemi, ið er skattskyldugt eftir Kolvettinsskattalóginu. Ongar føroyskar avgerðir tykjast at fyriliggja um

hetta⁵. Seinni í greinini verða nevndir nakrir trupulleikar við at nýta virðið í handli og vandli.

Sølupeningurin tá rakstrargagnið ikki verður selt, men flutt til nýtslu utanlands

Í mun til tá rakstrargøgn verða flutt inn til nýtslu í skattskyldugum virki í Føroyum, hevur AVL. reglur um tað ɔvguta. Í Avl. § 31 a, stk. 2 verður sagt, at flytur tann skattskyldugi maskinur, rakstrargøgn, innbúgv o.a., sum hevur verið nýtt í skattskyldugum virksemi her á landi, til nýtslu utanlands, verður slík flyting javnsett við sölù. Sølupeningur er virðið í vanligum handli um flutningsmundið.

Hvussu verður tá skattskyldan byrjar og endar í sama ári?

Tá avskrivingarsaldoin verður uppgjørd, skal útveganarpeningurin í árinum leggjast afturat, meðan sølupeningurin verður drigin frá. Av hesum framgongur, at tað sum oftast onki verður at avskriva, um skattskyldan byrjar og endar í sama ári. Tó so, at er munur á byrjunarvirðinum og endavirðinum, so skal hesin munur takast við í skattskyldugu inntökuna, jbr. Avl. §§ 4 og 5 fyrir ávikavist tap og vinning.

Av tí at flestu fyritökurnar bert eru skattskyldugar í Føroyum ein part av árinum, verður sum oftast onki at avskriva.

Hvussu við avskrivingini tá skattskyldan er galddandi í minni enn eitt ár?

Eftir orðingini í Avl. § 2, stk. 4 kann útveganarpeningurin avskrivast, óansæð um felagið hevur átt rakstrargøgni alt árið ella bert ein dag. Treytin er tó, at rakstrargøgnini skulu vera tíkin í nýtslu í vinnuvirkinum. Hetta kann tykjast eitt sindur løgi, tí grundleggjandi er tað so, at útreiðslan skal stava frá at vinna, tryggja og halda viðlíka inntökuna. Og bert útreiðslur, ið viðvíkja inntökuni, ið er vunnin í Føroyum kunnu dragast frá. Hetta verður tó javnað, tá rakstrargøgnini fara út, men úrslitið er, at felagið fær skatt sín útskotnan.

Negativ saldo viðgerast

⁵ Í danskari avgerð frá 1978 verður hesin spurningur viðgjørdur, jbr. LSRM 1978.96. Talan var um ein sum flutti úr Svøríki til Danmørk. Ivaspurningur tók seg upp um, hvat virði ein partur av einum skipi sum viðkomandi átti, hevði um flutningsmundið. Landsskattarætturin tók ta avgerð, at tað var handilsvirðið um flutningsmundið. Og avvísti harvið pástandi hjá skattamynndugleikunum, sum pástóðu at upprunaligi útveganarpeningurin skuldi nýtast.

Er saldoin vorðin negativ, skal hon inntokuførast, í tí inntokuárinum hon er vorðin negativ, ella árið eftir. Saldoin kann tó rættast uppaftur við øðrum útveganum, jbr. § 5 í Avl. Hetta er eisini galldandi, tá rakstrargøgn verða flutt til Føroyar. Toll- og Skattstova Føroya kann, tá ið heilt serligar umstöður tala fyrí tí, leingja freistina fyrí javning av negativari saldo. Loyvið skal treytast av, at trygd verður veitt fyrí skattgjaldingina.

Reglan um at negativ saldo kann flytast til árið eftir, er galldandi, hóast tað at skattskyldan heldur uppat, í tí árinum saldoin gjørðist negativ. Spurningurin er tí, um Føroyar kunnu skatta henda vinning.

Sum víst omanfyri, eru inntokur av øllum slögum í sambandi við oljuvinnuna skattskyldugar eftir KSL. Tað er tí eingin ivi um, at verður negativ saldo flutt fram til árið eftir, so verður hon skattskyldug. Hetta hevur so við sær, at skattskyldan hjá felagnum verður longd eitt ár, og harvið kann ónytt hall frá árinum flytast fram.

Áttu reglurnar at verið ørvísi?

Út frá tí, ið nevnt er omanfyri, skulu nøkur viðurskifti her verða drigin fram, sum kunnu tykjast óheppin.

Virðið í vanligum handli, tá rakstrargøgn verða flutt inn og út úr Føroyum
Sum víst er á omanfyri, skal virðið í vanligum handli nýtast, tá rakstrargøgn verða flutt inn og út úr feroyskum skattaumráði. Av fleiri orsókum kann hetta vera óheppið. Eitt er, at virðini kunnu svinga nógv upp og niður. Annað er, at ofta er talan um seramboð. Tað finst tí ongin, ella sera lítill, marknaður fyrí hesi rakstrargøgn. Tað er tí trupult at finna ein pris at samanbera við.

Omanfyri nevndu viðurskifti gera reglurnar truplar at fyrisita. Partvíst tí at tað er skattavaldið, sum skal sanna, at tann nýtti prisurin ikki er rættur. Hetta kann vera torført og krevur ofta nógva orku, og kann tí elva til nógvar ósemjur millum skatt-skylduga og skattavaldið.

Noreg og Danmørk høvdur nøkurlunda somu reglur galldandi sum í Føroyum. Noreg broytti reglurnar í 1992, meðan Danmark broytti tær í 1995⁶. Í báðum

⁶ Í Noregi finnast hesar reglur í Ligningsloven § 44 B. Í Danmørk er reglurnar fyrí sjálvstøðugt vinnurekandi í Kildeskatteloven § 9, meðan reglurnar fyrí feløg eru í Selskabsskatteloven §§ 4 A. Talan er um somu reglur í báðum lógunum.

hesum londunum, er høvuðsreglan nú, at virðið um flutningsmundið er upprunaligi söluprísurin lækkaður við maksimalum avskrivingum. Um handilsvirðið er lægri skal tað tó nýtast. Noreg hevur tó eitt sindur smidligari reglur⁷.

Betri hevði verið um nokurlunda somu reglur vóru galddandi her, sum í Noregi og Danmark. Kanska heldur einfaldari, soleiðis at tað altið var upprunaligi söluprísurin minus maksimalar avskrivingar eftir fóroyiskum reglum, ið skuldi nýtast.

Er tað rímiligt, at hesi virki kunnu saldoavskriva?

Endamálið við saldoavskrivingum er, at tær skulu virka stimbrandi fyri ílöguhugin hjá vinnuni. Vinnan fær tí ein skattakredit fyrstu árini rakstrargøgn kunnu avskrivast, skjótari enn tann veruliga virðisminkingin er. Í siðsta lagi tá rakstrargøgnini verða sold ella tikin úr vinnu verður tann veruliga virðisminkingin gjørd upp.

At geva útlendskum felögum skattakreditt stimbrar neyvan í sama mun ílöguhugin í Føroyum. Í hvussu er tá talan er um, at felagini einans flyta rakstrargøgn til Føroya, sum eru keypt uttanlands. Harafturat kemur, at avskrivingarnar ofta eru so stórar, at skattskylduga inntókan ofta verður negativ. Hetta er tó bert galddandi, um felagið rekur virksemi her í fleiri ár. Um oljuvinnan verður meira stóðug her, kann hetta væntast at gerast høvuðsreglan.

Rættari hevði tí verið um slík felög nýttu roknkaparlígu avskrivingarnar. Hvørjar skulu so vítt möguligt speglia veruligu avskrivingarnar⁸.

Negativa saldoin verður flutt fram til árið eftir, hóast virksemið heldur uppat í Føroyum.

Verandi reglur gera, at felagið verður skattskyldugt, eitt ár eftir at virksemið heldur uppat, um so er, at tað hevur negativa saldo at framföra. Hetta hevur við sær, at evt. skattur verður útsettur eitt ár. Eisini viðførir hetta óneyðuga umsiting fyri bæði myndugleikar og felagið.

⁷ Jbr. td. norska blaðið Skatterett, 3/93. Flyting av driftsmidler over landegrensene. Noen kommentar til den nye § 44 B. Kjell-Egil Førsund.

⁸ Í Danmørk kunnu hesi felagini saldoavskriva. Í Noregi kunnu hesi felagini avskriva linjurætt.

Ruddiligari hevði verið, um ein endalig uppgerð fór fram, tá skattskyldan endaði. Tvs. at evt. negativ saldo ikki kundi flytast fram, í teimum fórum tá skattskyldan helt uppat. Hetta kundi verið gjort sum eitt ískoyti til § 5 í Avskrivingarlóginí.

Niðurstøða

Útlendsk felög í oljuvinnuni, ið bert eru skattskyldug eftir KSL, skulu nýta reglurnar í AVL, tá tey gera skattskyldugu inntökuna upp. Av tí at virksemið oftast byrjar og endar í sama ári, er tað oftast onki at avskriva.

Tá felagið flytir rakstrargøgn inn og út úr Føroyum, skal virðið í vanligum handli nýtast um flutningsmundið. Hetta kann svinga nógv upp og niður og kann vera torført at eftirkanna. Ístaðin átti eitt meira objektivt virði at verið nýtt, t.d. upprunaligi söluprísurin minus maksimalar avskrivingar eftir føroysku reglunum.

At hesi feløgini kunnu saldoavskriva kemur at føra við sær, at skattskylduga inntókan eftir KSL ofta verður negativ. Ístaðin fyrí saldoavskrivingina átti at verið umhugsæð, at sett í gildi linjurættar avskrivingar, t.d. eftir roknskaparlóginí.

Kári á Rógví¹

Um Ásetingar og Orðingar

1.0 Mál og orðingar

2.0 Málbygnaðurin

3.0 Lógarbygnaðurin

4.0 Nøkur orð um orð

Føroyskt Úrtak

Greinin viðger føroyskt lógarmál. Mál er annað enn navnorð. Gott føroyskt mál krevur, at vit duga at byggja setningar, duga at nýta sagnorð fyrisetningar saman og duga at orða okkum greitt. Tá vit nýta málið at smíða lög, mugu vit bæði hugsa um ásetingar og orðingar. Gamla lógarmálið var hópin lættari at lesa og segði kortini tað sama sum torskilda málið á okkara dögum.

English Summary

Title: On provisions and formulations. The article is a survey of the language of law as used in ancient Faroese legal texts, Danish legislation and current Faroese legalese. Especial attention is given to the importance of verbs in the Faroese language and their usage with prepositions. Too much emphasis has been laid on translating nouns and, regrettably, too little effort made to construct proper Faroese sentences using verbs and

¹ Lógekonur, bac. og cand. jur. frá København og LL.M. frá Aberdeen. Fyrsti ritstjóri á Føroyskum Lógar Riti, enn limur í ritstjórnini. Fyrr starvsettur grundlógarnevndarskrivari og rættarskipanarnevndarskrivari.

Eg takki Valdemari Dalsgaard, fyrrverandi lærara, fyri at beina mær leiðina málsliga. Eg havi tó alla ábyrgd sjálvur fyri brek, lýti og turrisligt mál.

verbs in connection with prepositions as the operative words. It is pointed out that ancient legal language can often say more easily what contemporary law obscures in idiosyncratic legal gobbledegook.

1.0 Mál og orðingar

Men Justianus er turrur sum mjøl,
og má sum alt annað skolast niður við øl.
Og úrslit hareftir – eitt fjarrit til Hull:
∴ Teodor tvey komma null ∴:
Tonglatummas: Teodor hjá Trolpól

Lóg er turr. Hetta eru flestøll samd um. Vandin kann vera, at juran tí skal skolast niður. Størri vandi man vera, at fólk ikki skilja lógina. Enn størri vandi, at lögkøn halda, at lögtekstir skulu vera turrir.

Tey lögkønu munnu kenna orðalistan hjá Sigurði Joensen sála, Føroyskt Lögfröðimál. Hesin orðalistin var grundarlag undir eini undirvísing í lögarmáli, sum eg ikki sjálvur kenni til, tíverri. Á føroyamálsdeildini á Fróðskaparsetrinum er orðalistin siðani dagfördur og vorðin teldutøkur.

Alt gott um orðalistan, men hann kann ikki standa einsamallur. Eins og orðabókin og mál læran standa lið um lið á bókhillini, mugu orðalistin og ein lögarmállæra tvinnast saman. Eg haldi, at okkum tørvar eina málæru innan lögarmál. Hartil kemur, at orðalistin er ein danskur-føroyskur orðalisti. Hann roynir at umseta long donsk navnorð til long føroysk navnorð. Okkum tørvar bæði lýsing av føroyskum lögarmáli og vegleiðing at halda okkum til.

Henda greinin fer undir at lýsa lögarmálið í Føroyum. Taka fólk undir, fer at bera til hjá okkum at fullfiggja tað, sum Sigurð og aðrir hava byrjað.

1.1 Annað skal enn orðabrask

Føroyskar lógor eru, meginparturin, hugsaðar á donskum. At tær eru stavsettar á føroyskum, ger tær ikki til nøktandi mál. Er setningurin bygdur á sama hátt sum danska fyrimyndin, og long torskild nýgjord navnorð sett á plássið, har eitt latínskt fremmandaorð stóð, tá er litið vunnið.

Føroyskar lógor mugu bæði vera bygdar eftir føroyskum siði og vera greiðar. Væl skrivaðar reglur kunnu geva sjálvt lesarum uttan nakra

lægfröðiútbúgving greiða fatan. Illa orðaðar reglur kunnu örkymla sjálvt teir lögarkönastu.

Henda grein viðger tveir tættir – lög og mál. Lögparturin er tað, sum verður ásett – tað sum mann bestemmar. Málpurturin er, hvussu tað verður sagt – hvussu mann sigur tað.

Lat okkum nú fyrst hyggja at nøkrum dømum um ásetingar. Síðani ber til at viðgera einstök evni og fyribrigdi.

Dømi 1: FRpL § 69

§ 69. Til nævning eller domsmand kan med de af § 70 følgende undtagelser udtages enhver uberygtet mand eller kvinde, der har valgret til folketingset, medmindre den pågældende fylder 70 år inden udløbet af det tidsrum, for hvilket grundlisten gælder, eller på grund af åndelig eller legemlig svaghed eller utilstrækkeligt kendskab til det danske eller til det færøske sprog er ude af stand til at fyldestgøre en nævnings og domsmands pligter.

Ein setningur uppá 69 orð við 1 høvuðssetningi og 3 eykasetningum. Tveir av eykasetningunum eru forklárandi, ein er treytaður. Annar av teimum forklárandi eykasetningunum býtir tann treytaða eykasetningin í tvey. Soleiðis verður setningurin býttur í 5 fragment. Neyvan ber til at lesa setningin uttan at anda ímillum!

Meiningin man vera:

§ 69. Allir fólkatingsveljarar kunnu gerast nevningar ella dómsmenn. Tó ikki tey, sum eru eldri enn 70 ár, eru ov veik ella hava forðandi málsligar trupulleikar.

Tveir setningar við tilsamans 23 orðum. Tann seinni hevur ein eykasetning – við pausukomma.

Seinna orðingin er innihaldsliga *ikki neyvt* tann sama. Men mestsum. Millum munanna er, at orðið ‘fólkatingsveljari’ er nýtt fyri ‘mand eller kvinde, der har valgret til folketingset’. ‘Eldri enn 70 år’ er nýtt fyri ‘medmindre den pågældende fylder 70 år inden udløbet af det tidsrum, for hvilket grundlisten gælder’ – lat dómaram avgera skeringsdagn! Undantøkini í § 70 kunnu koma fyri í § 70. Tað er vanliga óneyðugt at siga: “eftir hesa §’ina kemur ein onnur, sum er undantak frá heinni.”

1.2 Stýrisskipanarlógin

Stýrisskipanarlógin er eitt tað besta dömi um óheppið ella óansið lögarmál og lágarsmíð. Hetta er ikki í sjálvum sær nokur atfinning at lögini í innihaldi, utan heldur í formi.

Lógin er smíðað á henda hátt: Danska lógin (grundlógin) er nýtt sum alnamát. Nýggja lógin er tí fyri tað mesta ein umseting. Tá føroyska arbeiðið var liðugt, umsetti ein juristur lógina til dansk. (Hetta var tann síðsta lögtingslógin við donskum parallelteksti.) Hann rættaði tá eisini føroyska tekstin, so teksturin gjørðist líkari danska tekstinum. Málsiga merkir hetta, at ásetingarnar eru hugsaðar og skrivaðar á donskum – gomlum tysk-donskum kancellimáli – og so umsettar orð fyri orð til føroyskt.

Niðanfyri er ein roynd at broyta orðingarnar til frægari føroyskt.

Stýrisskipanarlógin	Broytt orðing
§ 6 Stk. 2. Lögtingið eins væl og lögmaður kunnu, nær ið vera skal, skriva út nýval, sum hevur við sær, at tey lögtingsumboð, ið verið hava, falla burtur, tá ið nývalda lögtingið er sett.	Bæði lögtingið og lögmaður kunnu skriva út val. Eftir val fella gomlu lögtingsumboðini burtur, tá nýggja tingið er sett.
§ 29 Stk. 2. Lögmaður kann eisini í øðrum fórum loysa úr embæti landsstýrismann og skal loysa landsstýrismann úr embæti, um tað við atkvøðugreiðslu í lögtinginum, har ið meira enn helmingur av øllum tingmonnum atkvøður fyri, verður samtykt, at lögtingið ikki longur hevur álit á landsstýrismanni.	Lögmaður kann eftir egnari meting loysa landstýrismann úr starvi. Lögtingið kann við avgjördum meiriluta samtykkja misálit á landstýrismann, og skal lögmaður tá loysa hann úr starvi.
§ 30. Um tað við atkvøðugreiðslu á lögtingi, har ið meira enn helmingur av øllum tingmonnum atkvøður fyri, verður samtykt, at lögtingið ikki longur hevur álit á lögmanni, skal lögmaður biðja lögtingsformannin loysa seg úr embæti.	Lögtingið kann við avgjördum meiriluta samtykkja misálit á lögmanni. Lögtingsformaðurin loysir tá lögmann úr starvi.

<p>§ 53 Stk. 3. Samstundis sum slík avtala verður lögð fyrir lögtingið til góðkennningar, boðar landsstýrið frá, hvorjar lögtingslógin og hvorji ríkislögartilmæli, neyðug eru, til tess at millumlandasáttmálin kann verða útintur.</p>	<p>Landsstýrið boðar lögtinginum frá, hvorjar lögir eru neyðugar til tess at útinna sáttmálar millum landa.</p>
---	---

Dömi 2: SL § 29(2)

§ 29 Stk. 2. Lögmaður kann eisini í øðrum fórum loysa úr embæti landsstýrismann og skal loysa landsstýrismann úr embæti, um tað við atkvøðugreiðslu í lögtinginum, har ið meira enn helmingur av øllum tingmonnum atkvøður fyrir, verður samtykt, at lögtingið ikki longur hevur álit á landsstýrismanni.

Meiningin er:

1. Lögmaður kann (frítt) koyra landsstýrismann frá.
2. Lögtingið kann við avgjördum meiriluta samtykkja misálit á landsstýrismann.
3. Lögmaður skal formliga loysa landsstýrismann úr starvi, tá tingið samtykkir misálit.

Í broytingini omanfyri sigi eg 1) – punktum – 2) – komma – 3) – punktum. Í staðin fyrir at siga: ‘við atkvøðugreiðslu á lögtingi, har ið meira enn helmingur av øllum tingmonnum atkvøður fyrir’ brúka vit tað vanliga hugtakið í lög ‘avgjördur meiriluti’ (á útlendskum absolut flertal /absolute majority). Til tess at ongin ivi skal vera, kann hugtakið ‘avgjördur meiriluti’ lýsast í viðmerkingunum ella í eini lýsingarásetning. Sama langa, umstendiga lýsing sæst bæði í §29(2) og í §30 – óneyðugt.

Dömi 3: SL § 30

§ 30. Um tað við atkvøðugreiðslu á lögtingi, har ið meira enn helmingur av øllum tingmonnum atkvøður fyrir, verður samtykt, at lögtingið ikki longur hevur álit á lögmanni, skal lögmaður biðja lögtingsformannin loysa seg úr embæti.

<p>Setningurin byrjar við einum (sundurbýttum) treytaðum eykasetningi.</p>	<p>Um tað við atkvøðugreiðslu á lögtingi... ...verður samtykt</p>
<p>So kemur ein (innskotin) forklárandi eykasetningur.</p>	<p>har ið meira enn helmingur av øllum tingmonnum atkvøður fyrir</p>

Síðani kemur tann veruligi kjarnin.	at lögtingið ikki longur hevur álit á lögmanni
So at enda enn ein Treytaður eykasetningur.	Skal lögmaður biðja lögtingsformannin loysa seg úr embæti.

Lógásetningin er henda:

1. Ein kvalifiserað innihaldslig heimild (kompetansunormur): Lögtingið kann koyra lögmann frá (heimildin). Hetta skal samtykkjast við avgjördum meiriluta (kvalifikatiúnin).
2. Ein formlig heimild: Lögtingsformaðurin loysir lögmann úr starvi (formliga).
3. Ein formlig ágerð (forholdsnormur, direktiv): Lögmaður skal, tá hann er koyrdur frá, biðja lögtingsformannin loysa seg úr starvi.
4. Ein allýsing av lóghugtakinum ‘avgjördur meiriluti’.

- (1) Er høvuðsreglan og eiger tí at vera høvuðssetningurin.
- (2) Er ein formalisma, men ber sjálvsagt til at hava við.
- (3) Er ein formalisma, sum vil nakað – hvussu var, um hetta ikki stóð?
- (4) Er eitt sera vanligt fyribrigdi í lög og skal tí ikki lýsast, hvørja ferð tað kemur fyri – og als ikki fleiri ferðir í somu lög.

1.3 Góða gamla lögarmálið

Norðbúgvær vóru tiknir úr leikum sum lögmann. Fleiri av hetjunum í íslendsku søgunum eru lóggónir. Løgrættur, vårtung og lögting vóru gomlu fóroystu politisku stovnarnir. Teirra siðir síggjast aftur í brettska undirhúsinum og amerikanske hægstarætti, har orðaskiftið – debattin – er tað berandi. Ikki tann doserandi fyrllestastílurin, sum ræður í rættarhólunum og parlamentunum í Europa.

Málið í gomlu lógunum er ofta beinrakið, lætt at skilja og livandi. Sjálvagt hevur tað málið eisini síni brek og lýti. Tað fakliga svíkur eisini viðhvort. Men allir fóroyskir lóggónir eiga at lesa Seyðabrévið – og tað væl og virðiliga.

Dómi 4: úr Seyðabrévinum²

12. So eisini teir menn ið skemma góðar menn í orðum ella verkum og hava ikki til at bota. Og teir líta á fæloysi sítt. At teir hava slíka

² Orðaljóðið er tikið beinleiðis úr gamla tekstinum, einans stavsetningin er broytt til fóroykskt.

revsing sum xij³ skynsamir menn döma. Løgliga til nevndir⁴ av rættaranum.

Nú um maður er við staddur deilu manna ella keypi. Og vil hann ikki vitni bera løgliga til stevndur. Gjaldi hann kongi eina mørk í silvuri á hvørjum sinni. Hetta til hann ber.

Stílurin er beinleiðis, umenn formlig, tala. Tað er Magnus lagabøti, ið sjálvur sigur fram lógina. Tá tað stendur ‘at teir hava sílika revsing’ er hetta beinleiðis tala fyrir: ‘eg geri á, at teir skulu hava sílika revsing’.

Gevið gætur, at Seyðabrævið saktans kann brúka abstrakt hugtök sum ‘fæloysi’, ‘deila’ (træta, ósemja), og ‘keyp’. Heldur ikki smæðist tað fyrir passivum setningum ‘tilnevndir av rættaranum’. Men setningsbygnaðurin er greiðari, stílurin lættari og lívligari enn nýførroskt lögarmál.

Hyggjð at stykki 2:

- *Nú er maður við staddur deilu ella keypi.*
- *Og vil hann ikki vitni bera løgliga til stevndur.*
- *Gjaldi hann kongi eina mørk í silvuri á hvørjum sinni. Hetta til hann ber.*

Støðan: Øll fata, hvat hetta er um. Vit síggja fyrir okkum skinnklæddar víkingar: summir fara upp at trætast aðrir keypa og selja. Aftanfyri stendur ein og sær alt.

Reglan, innihald og formur: 1) Maðurin hevur skyldu at vitna, 2) men skal vera tilstevndur á rættan hátt.

Revsingin (sanktionin): Bótin er ein mørk, hvørja ferð hann noktar.

2.0 Málbygnaðurin

Omanfyri royndi eg at lýsa við dönum, hvussu óneyðugt tað er, at Jústianus er turrur sum mjøl. Oftast er áseting einföld, men orðingin turr og torfør. Tað tykir mær, at vit kunnu skriva jura einfalt. Tað krevur fyrst, at vit geva okkum far um tað málsliga. Næst at geva sær far um tað fakliga. Føroyska málid tykist nýta stuttar setningar, fóll og fyrisetingar. Sagnorð bera setningin.

³ Talið 12

⁴ Seyðabrævið brúkar: ‘til nevndir’ og ‘til stevndur’, nú skriva vit ‘tilnevndir’ og ‘tilstevndur’.

Sagnorðið at seta merkir ymiskt alt eftir fyrisetningini. ‘At seta á’ er at taka miðvís áratøk. ‘At seta við’ er at lata, eitt nú, gimburlamb sleppa at liva og gerast ær. ‘At seta niður’ er at seta epli í jørðina við ávökstri sum máli. ‘At seta upp’ er at lenda við báti og bíða eftir líkendum. Skal føroyskt lógarmál vera stutt, neyvt og greitt, mugu vit nýta sagnorð saman við fyrisetningum heldur enn samansett navnorð.

At umseta oll tey donsku navnorðini er ikki nóg mikið. ‘Hvis der ved afstemning i bestyrelsen træffes afgørelse om...’ skal ikki umsetast til ‘um tað við atkvøðugreiðslu í nevndini verður tikin avgerð um...’, utan heldur ‘Ger nevndin av at...’ ella ‘Nú ger nevndin av...’. Sagnorðið ‘at gera’ og fyrisetningin ‘av’ merkja sostatt í lögarmáli tað sama sum ‘at taka avgerð eftir reglu’. Orðið ‘avgerð’ er í lagi, men ‘ger av’ gevur setningum sagorðadám. ‘Við avgerð’ er bert ein óneyðug trøngd at brúka eitt navnorð at greiða frá mannagongdini. Á útvarpsmáli eitur tað ‘möguleiki er fyrir lutteku í gerð av...’ Á föroyiskum ‘Til ber at...’. Sagnorðið ‘at bera’ saman við fyrisetningini ‘til’ merkja ‘möguleiki er fyrir’.

Nú eri eg ikki málmaður. Tí skal eg ikki gera ov nógv av ella leggja meir uppfyri, enn eg orki at fara undir. Men eg haldi meg hava kenslu av nøkrum málsligum vandum, eins og eg beri við nakrar góðar vanar.

Vandarnir:

- Passivir setningar
Innskotnir setningar
Navnorðagerð (substantivering)
At greiða frá (forklárинг)
Tómir setningar
Tilvísingar

Vanarnir

- Aktivir setningar
Høvuðssetningar
Sagnorð
At allysa (definitión)
Bókligt mál
Skipan

2.1 Passivt og Aktivt

Passivir setningar (tað verður sagt av honum) eru av tí ringa.

Aktivir setningar (hann sigur tað) eru av tí góða.

Í stýrisskipanarlóginu stendur: Um tað við atkvøðugreiðslu á lögtingi ... verður samtykt, at lögtingið ikki longur hevur álit á lögmanni

Boðskapurin er tingræðið (parlementarisman): Lögtingið kann rena lögmann til hús.

Hetta orða teir: <at tingið ikki hevur álit> verður samtykt <við atkvøðugreiðslu> <á lögtingi>.

Vit kunnu heldur siga: Lögtingið kann ... samtykkja misálit á lögmann. Ella: Tá lögtingið samtykkir... Ella: Samtykkir lögtingið... Á góða gamla málinum: Nú samtykkir lögtingið ...

Størsti bágin fyri aktivum setningum er, at vit eiga onki abstrakt grundorð. Í góða gamla málinum brúkti maður orðini ‘maður’ ella ‘menn’. Nú brúkar mann í talumálinum ‘mann’, sum helst er týski ella danski formurin. Trupulleikin er bert, at ‘mann’ er homonymt við hvønnfalsformin av orðinum ‘maður’. Týski upprunin ger, at málmonnum ikki dámar orðið. ‘Maður’ merkir á okkara dögum ikki bæði kynini og er tí heldur ikki væl dámt (millum kvennmannna). So... vit noyðast (helst) at brúka ítökiligari grundorð: Sorinskrivarin ger... Fólk kunnu... Rætturin ger av... Landsstýriskaðurin ásetur...

Í góða gamla málinum var ofta onki grundorð í slíkum setningum. Til stuttleikar kann nevnast, at setningurin: ‘við lög skal land byggjast’ er skeiwt umsettur. Sum hann stendur, tykist ‘land’ vera grundorð, og ‘skal byggjast’ er umsøgn. Rætta endurgevingin av fornmálinum er: ‘við lög skal land byggja’. Setningurin hevur onki grundorð. Hann merkir ‘um tú fert undir at skipa ta politisku eindina, tey nevna land, eigur tú at gera hetta við lögum’.

2.2 Innskotið og sjálvstøðugt

Dømi 5: RpL § 41

§ 41. Uden for de tilfælde, for hvilke der i denne lov er truffet særlig bestemmelse, kan parterne samt andre, som deri har retlig interesse - de sidstnævnte i straffesager dog først, når sagen er endt - hos justitssekretæren eller, hvor ingen sådan er ansat, hos dommeren forlange udskrift af retsbøgerne, derunder dog ikke stemmegivningsbogen, samt af de øvrige hos retten beroende til en sag hørende, fremlagte dokumenter.

Ja, “hvad skal man sige...” Lixtalið er 94 – alt yvir 60 er ‘meget svært’. Brotið úr Seyðabrévinum hevur lix 24 – millum 20 og 30 er ‘let’.⁵

⁵ W.E. von Eyben: Juridisk Grundbog 3 (1989) s. 26.

Høvuðssetningurin er: Parterne samt andre [kan] hos justitssekretæren eller hos dommeren forlange udskrift af retsbøgerne samt af de øvrige dokumenter. Síðani eru innskotin 6 ymisk fragment:

1. Uden for de tilfælde, for hvilke der i denne lov er truffet særlig bestemmelse,
2. , som deri har retlig interesse
3. - de sidstnævnte i straffesager dog først, når sagen er endt –
4. , hvor ingen sådan er ansat,
5. , derunder dog ikke stemmegivningsbogen,
6. hos retten beroende til en sag hørende, fremlagte

Ritarin (á eingilskum: ‘the draftsman’) noyðist at brúka bæði komma og tankastriku at innskjóta allar setningarnar – og hann skuldi verðið skotin. Tankastriku skal brúkast sum her at gera okkurt serliga sjónskt – ikki bara tí kommani eru uppbrúkt. Parentes skal setast um faktuellar ella aðrar upplýsingar, sum bert skulu vera har fyrir ein ordans skyld.

2.3 Navnorð og sagnorð

Í Seyðabrévinum stendur: ‘Nú reka menn hval á land upp.’

Í kunngerð um grind stendur: ‘... ansa eftir, at reglurnar um grindarakstur verða hildnar.’ Munurin er, at hendingin í fyrra fórinum verður lýst við sagnorði, í seinna við navnorði.

reka grind <-> grindarakstur

Tað ber ikki til at siga fyrir vist, nær hvat teirra er betri. Men er talan um eina handling, eina atferð, eina heimild, so eigur lyklaorðið, kjarnin í setninginum, oftast at vera eitt sagnorð. Her er í øllum fórum heilt galið: ‘við atkvøðugreiðslu á lögtingi verður samtykt’. Ella: *møguleiki* er fyrir at... Ella á donskum: der kan foretages *konfiskation*. Ella: Meddelelse om *berostillelse...*

Hetta tykist betri: Tingjöld *samtykkir...* Sorinskrivarin *ger av...* Reglur um *at leggja* hald á... Rætturin *kann leggja* hald á... Rætturin boðar frá, at hann *steðgar* viðgerðini fyribils. Hinvegin kann vera í lagi at gera teir minni tyðandi liðirnar til navnorð. Sí niðanfyri.

2.4 At greiða frá og allýsa (forkláring og definitión)

Vanligt orðafelli: ‘Tjóvor trýr, at hvør maður stjelur’

Hetta kundi á lógarmáli itið: En person, som uden besidderens samtykke borttager en fremmed rørlig ting for at skaffe sig eller andre uberettiget

vinding ved dens tilegnelse, er i den overbevisning, at hver mand uden besidderens samtykke borttager en fremmed rørlig ting for at skaffe sig eller andre uberettiget vinding ved dens tilegnelse.⁶

Gevið gætur, at kjarnin broytist: Tjóvur trýr (sagnorðagerð) -> som er i den overbevisning (navnaorðagerð). Tað fjara (perifera) broytist: Tjóvur (hugtak) -> person, som... (allýsing).

Vit hava sæð slík dömi fyrr.

- Fólkatingsveljari: mand eller kvinde, der har valgret til folketinget,
- Avgjørdur meirluti: við atkvøðugreiðslu í lögtinginum, har ið meira enn helmingur av øllum tingmonnum atkvøður fyri.

Viðhvört ber til at brúka greið hugtök sum ‘fæloysi’, ‘avgjørdur meirluti’. Eru hesi hugtök ikki alment kend, so kunnu vit lýsa tey í einum setningi fyri seg, ella í eini áseting fyri seg, ella í viðmerkingunum. Eitt nú:

§1 Rættarin tilnevnir 12 löggrættufólk. Hesi skulu vera lögtingsveljarar og í øllum lutum vera før fyri at viðgera sakina fullvæl og óvildarliga.

...

§117. Rættarin er formaðurin í lægru rættunum.

...

Viðm. til §1:

Lögtingsveljarar eru tey, ið sambært lög nr. 113/1997 hava valrætt til lögtingsval.

Hetta er betri enn:

§1 Rættarin (dommeren), som er formand for retten i lavere instans, udnævner 12 uberygte mænd eller kvinder, der har valgret til folketinget, medmindre den pågældende fylde 70 år inden udløbet af det tidsrum, for hvilket grundlisten gælder, eller på grund af åndelig eller legemlig svaghed eller utilstrækkeligt kendskab til det danske eller til det færøske sprog er ude af stand til at fyldestgøre en nævnings og domsmands pligter.

Er neydugt at greiða frá nøkrum, er tað betri at gera tað í einum eykasetningi til endans enn í einum innskotnum setningi: tjóvur er hann, sum við vinningi fyri eyga, tekur frá øðrum. Heldur enn: hann, sum við vinningi fyri eyga tekur frá øðrum, er tjóvur.

⁶ § 276 í galddandi borgerlig straffelov fyr Føroyar

2.5 Tómt og bókligt

Nógvær tómar máliskur eru í lögarmáli: til enhver tid, som sådan, i og for sig, sum heild.

Hetta sást í SL § 6(2): Løgtingið eins væl og lögmaður kunnu, nær ið vera skal, skriva út nýval... Hvatt merkir ‘nær ið vera skal’? Stóð hetta ikki í setninginum, var tað so bara við hvort, at val kundi útskrivast? Bara týsdagar kanska? ella á ólavssku?

Um okkurt *vanliga* bert kann gerast til ávísar tíðir, kann tað vera neyðugt: Lögmaður kann *altið* halda jól. Fogedretten kan *når som helst* under auktionssagen beskikke en advokat for skyldneren. Saksökjari kann, *medan málið enn verður fyrireikað*, taka sakarmálið aftur.

Vit sóu omanfyri: [De kan] forlange udskrift af *retsbøgerne*, derunder dog ikke stemmegivningsbogen, samt af de øvrige hos retten beroende til en sag hørende, fremlagte dokumenter. Her er orðingin um ikki tóm so óneyðug. ‘retsbøgerne og sagens dokumenter, undtaget stemmegivningsbogen’ hevði verið nóg mikioð. Skuldi onkur biðið um ‘ikke hos retten beroende’ ella ‘ikke fremlagte dokumenter’, so kundi rætturin í talkingu gjort av, um slík voru fevnd av hugtakinum ‘sagens dokumenter’.

Viðhvort er í lagi við meiri skaldsligum og virknum orðingum. Úr Seyðabrévinum: ‘Tað er nú næst at hesir eru teir lutir ið eru landinum hentastir.’ ‘Nú um maður er viðstaddir deilu manna ella keypi’. Við hvort kann vera gott við stavrími: ‘til fjals og í fjoru’ heldur enn ‘allaðstaðni uttangarðs’, ‘í flestu fórum’ heldur enn ‘sum oftast’. Men, tað man vera avmarkað, hvør rúmd er fyri slíkum í lögarteksti.

Meiri pláss er fyri tí, eingilskmenn nevna ‘connectives’ – sambindingarorðum. Orð sum ‘tí’, ‘tessvegna’, ‘men’, ‘heldur’, ‘uttan (heldur)’, ‘hóast’, ‘tá’, ‘tá ið’, ‘so’, ‘tó’, ‘hóast’, ‘síðani’, ‘harnæst’, ‘um’, ‘samstundis sum’ og onnur mong kunnu binda saman setningar.

- Krevjarin kann ikki áleggja kravánarum við betri prioriteti nakra útreiðslu, *uttan* má sjálvur bera útreiðslurnar av tvingsilssøluni.
- Løgrættufólkini skulu ikki taka eldri revsing hjá tí dømda við í avgerð um revsing, *tessvegna* mugu partarnir ikki leggja fram dómar ella gera vart við gamla revsing.

- Tá dómarin avger skuldarsprungin, skal hann samstundis áseta verjanum ómakslon.
- Úr Seyðabrévinum: 'Men um annar teirra vil ikki ganga. Tá gangi tann ið stevndi hinum í sín haga. Men ikki í hins uttan lögváttan.'

Samanumtikið: ongi fylliorð, men heldur neyðug sambindingarð, rámandi lýsingar ella greið hugtök.

2.6 Tilvísing og skipan

Í döminum omanfyri stóð í §69: 'med de af §70 følgende undtagelser'. Hetta tykist óneyðugt. Tað kann ikki undra, at §70 modifiserar §69. Nakað annað var, um tað var í §117, at undantökini stóðu.

Tilvísingin kann gerast minni sjónsk: 'bla bla bla (sí gó §117)'. Ella við ávísingarorðum, sum boða frá einum seinni undantaki: '*Í flestu fórum bla, bla, bla...*', '*Vanliga bla, bla, bla...*'

Tað besta er gó ein greið skipan – dispositión. Hendan kann síggjast aftur í tekstinum.

Skyldu at vitna

§ 113. Nú er onkur viðstaddur deilu ella keypi...

Ikki skyldu at vitna

§ 114. Hesi sleppa undan at vitna:...

Hvussu hetta skal gerast, má gó avgerast fyri hvørja einstaka lög. Í øllum fórum skal skipanin vera logisk og samanhængandi.

3.0 Lógarbygnaðurin

Í lögum eru gjarna nakrir afturvendandi lutir:

- Ásetingar
- Materiellar ágerðir (forholdsnormar, direktiv)
- Formligar ágerðir
- Innihaldsligar (materiellar) heimildir (kompetansunormar)
- Formligar heimildir
- Tulking
- Meting og fyrilit
- Allýsingar (definitiónir)
- Kvalifikatiónir
- Treytir

- Høvuðsreglur
- Undantök
- Mannagongdir

Hetta er ikki hugsað sum nøkur fullkomin teori (tað verður seinni). Uttan hetta eru fingrareglur hjá einum praktikara.

3.1 Ásetingar

Hugtakið áseting fatar um tað, aðrir nevna bestemmelse, provisio ella provision. Talan er um eina lögargrein, stykki ella setning. Ein áseting fevnir um bæði normar og annað viðhang.

Vanliga eiga vit bert at siga ‘ásett er’, ‘tað er ásett í... at...’ Viðhvört er tó neyðugt at greina ásetingina nærri. Tá verður hon býtt í tvey slög av normum, ágerðir og heimildir, umframt mangar ymsar hjálparliðir (kvalifikatiðir, definitiðir). Saman kunnu ein heimild og ein treyt gerast ein mannagongd. Ein ágerð og ein kvalifikatið gerast eitt undatak. Hetta eru alt samalt amboð at greina *ásetingina*.

Innihaldsligar (Materiellar) ágerðir

Materiellar ágerðir kunnu vera: ‘Öll kunnu biðja um avrit av rættarbókini’, ‘Høviskligur atburður krevst at teimum, ið eru í rættarsalinum’, ‘Tjóvor er tann, ið tekur frá øðrum’, ‘Öll eldri enn 67 ár eiga rætt til fólkapensjón’.

Materiellar ágerðir avgera, gera á, hvat skal vera, sum annars ikki hevði verið. Gamlá málid tykist skilja ímillum at gera á, at skipa reglu, og at gera av, at taka stöðu eftir ágjørðu regluni.

Allar skyldur, rættindi, eginleikar ella status, *sum annars ikki høvdu verið*, mugu gerast á í lög ella aðrar reglu. Ongin kann revsast uttan við dómi. Ongin hevir rætt til almennar pengar uttan við lög (ella grundlög).

Formligar ágerðir

Forligar ágerðir kunnu vera: ‘Slík umbøn skal vera rættinum í hendi áðrenn dómsviðgerðin er endað’, ‘stevnandi skal senda lögdeildini umsóknina’, ‘løgliga til stevndur’, ‘uttan løgváttan’.

Hesar gera á, *hvussu ella nær* fólk kunnu ella skulu gera síni rættindi galldandi ella røkja sínar skyldur.

Innihaldsligar (Materiellar) heimildir

Materiellar heimildir kunnu vera: ‘Sorinskrivarin kunnger nærri reglur...’, ‘tólv skynsamir menn döma tann ákærda’.

Hetta eru fyri tað mest heimildir, ið *myndugleikar* hava at avgera ávis mál ella áleggja skyldur ella veita rættindi.

Formligar heimildir

Formligar heimildir kunnu vera: ‘Landsstýriskaðurin tilnevnar limirnar eftir tilmæli...’, ‘Løgtingsformaðurin loysir tá løgmann úr starvi’.

Hetta eru heimildir, sum reelt liggja einastaðni, men verða formliga avgreidd aðrastaðni.

3.2 Tulking

Ofta er ein áseting bert eitt dömi.

Utan fyri eitt bakarí stendur skrivað ‘hundar eru ikki loyvdir her’. Ásetingin ‘hundar eru ikki loyvdir her’ sigur *beinleiðis* bara, at *hundar* ikki eru loyvdir. Men hvussu við bjarnum ella kettum – ella børnum? Ger tað nakran mun um tey eru tom, smá, í bandi, ella verða borin?

Vit kunnu tí hugsa okkum hundraðtals dömi, har fólk koma inn á bakarfið við ymsum djórum upp á ymsar mátar.

Alt eftir hvussu faktummið (djóraslagið) broytist ella verður kvalifiserað (í bandi, í kurv) kann fylgjan í tulking gerast, at hetta sleppur ella ikki sleppur inn á bakarfið.

Vert er tí at geva sær far um, hvort tað skal bera til at tulka eina áseting.

Vit hava sæð, at nevningar kunnu vera allir veljarar, men....

1. Medmindre den pågældende fylder 70 år eller på grund af åndelig eller legemlig svaghed eller utilstrækkeligt kendskab til det danske eller til det færøske sprog er ude af stand til at fyldestgøre en nævnings og domsmands pligter.
2. Tó ikki tey, sum eru eldri enn 70 år, eru ov veik ella hava forðandi málsligar trupulleikar.
3. Hesi skulu vera løgtingsveljarar og í øllum lutum vera før fyri at viðgera sakina fullvæl og óvildarliga.

Í fyrsta döminum er so greitt ásett, hvat diskvalifiserar ein nevning, at lítið rúm er fyri tulking. Í øðrum döminum ber til at tulka orðini ‘veik’ og ‘málsligar’. Í triðja döminum er sera nóg rúm fyri tulking.

Nevna vit bert fá dömi: ‘hundar’, ‘deilu ella keypi’ so kunnu onnur dömi tulkast uppí. Nevna vit fleiri ávís dömi, ber illa til. Tí má ritarin gera sær greitt, *um* rúmd skal vera fyri tulking, og *hvør* rúmd skal vera.

3.3 Lógniðurstøða (*subsumption*)

Juridiska metodan stendur og fellur við hesum:

JUS	FAKTUM
-----	--------

rættarfaktum (um A ella B)

rættarfylgja (so X)

SUBSUMPTIÓN

Dömi 5: ítökilig subsumptiún

Jus: (rættarfaktum) um eldri enn 70 ár (rættarfylgja) so diskvalifikatiún

Faktum: Persónurin er 89 ár

Subsumptiún: Persónurin er diskvalifiseraður

Ritarin má tí gera sær greitt, hvørjar subsumptiúnir fylgja av teimum ásettu rættarfakta ella rættarfylgju. Viðhvört eru rættarfylgjurnar nógvar, við hvort skulu lýsast nóg ymisk rættarfakta.

3.4 Meting og fyrilit

Meðan ‘eldri enn 70 ár’ er nóg mikið at avgera öll hugsandi faktum (allar aldrar), so kann ‘vera fór fyri’ ikki avgerast líka greitt. *Meting* (skön) skal tí til í seinna férinum.

Meting byggir á *fyrilit* (kriterier) og *vigan* (afvejning).

Velja vit at geva myndugleikanum eina meting heldur enn greiðar ágerðir at ganga eftir, so mugu vit umhugsa at nevna fyrilit og vigan eisini.

Orðini ‘fullvæl’ og ‘óvildarliga’ siga okkum, at fólkini mugu duga at fata og skilja prógv og annað í sakini, og mugu ikki framanundan hava tikið stöðu. Hetta merkir, at ein røð av fyrilitum kann nýtast: kropslig heilsa,

sálarlig heilsa, aldur ella persónlig stöðutakan til ymisk viðurskifti. Men annars er rættiliga frítt fyrir hjá dómaranum at meta um.

3.5 Ymsir liðir

Definitiónir, kvalifikatiónir og treytir

Vist verður til dømini omanfyri.

Mest týðandi er, at hesir hjálparliðir ikki skulu taka ræði á setninginum, men heldur tryggja presisjónina, at ásetingin verður so neyv sum gjörligt ella ynskilit er.

Verður rætt atborðið, avgera hesir liðir, um talan er um lítlá ella stóra rúmd fyrir tulkings, um formliga modifikation av eini ágerð ella heimild, um ásetingin er avgjörd ella loyvir meting.

Høvuðsreglur og undantök. Ofta eru fleiri ymsar reglur í eini áseting. Í dømunum omanfyri sæst ofta, at fleiri reglur eru kroystar saman. Hesar kunnu ofta ásetast greiðari, um kjarnin í ásetingini verður lýstur fyrst. Í einum seinni stykki ella eftir punktum ber so til at lýsa undantökini.

Mannagongdir. Skal ávíð mannagongd vera, má hon vera greið.

4.0 Nokur orð um orð

Ein føroyskur lögfrøðiorðalisti er til. Hesin er tó ikki dagfördur og er merktur av longum, umsettum orðum, ið eru rættiliga trúgv móti teimum donsku upprunaorðunum.

Í hesum riti verður bygt á tvinnanda fyrilit, sum *altið skulu vigast hvort móti øðrum:*

- Orðini skulu vera greið
- Orðini skulu vera góð

At orðini skulu vera greið merkir, at tey skulu hava ein greiðan týdning (denotatión) og ikki vera órógvað av óhepnum hjátýdningum (konnotatiónum).

Eitt orð sum ‘samljóð’ fyrir ‘harmoni’ ber ikki til at brúka í lóg, tí orðið hevur týðiligar tilvísingar til tónleik. At ‘samljóða lóggávu’ ljóðar heilt merkiligt. ‘Harmoni’ og ‘harmonisera’ høvdu tí verið brúkt, hóast tey eru fremmandaorð. Orðini eru greið.

At orðini skulu vera góð vísis til uppruna, bending, longd og brúk. Føroyesk og norrøn orð eru ofta betri enn fremmand. Stutt orð eru betri enn long. Bendandi orð eru betri enn óbendilic.

Eitt orð sum ‘telta’ er gott, *bæði* tí tað er sprottið av norrønari rót, *og* tí tað er stutt. Orðið at ‘skora’ er gott, tí tað er stutt og bendist lættliga – sama ger, um tað er norrønt ella eingilskt (tað er *bæði*!).

Uttan at nevna nøvn kunnu vit vísa á nógv ‘nýføroyesk’ orð, sum eru long, nógv samansett og eru óliðilig, óskiljandi ella misskiljandi. Tá eru tey hvørki góð ella ‘*greið*’.

Kári á Rógví¹

Fordømi og Fordómar

1. Inngangur

2. Eitt dømi

3. Dómalög

3.1 Lóggáva

3.2 Dómaraskapt

4. Danska fordømið

4.1 Dansk *fordomislæra*

4.2 *Danskir dómar*

4.3 *Dansk teori*

5. Øvugt dømi

5.1 *Danir lesa common law*

5.2 *Stare Decisis*

6. At rætta lóg

6.1 *Stoða og söga Føroya*

6.2 *Elektron-dómurin hjá sorinskrivaranum*

6.3 *Elektron-dómurin hjá eystara landsrætti*

6.4 *De Sentennia Ferenda*

7. Niðurstøða

¹ Lógkönur, bac. og cand. jur. frá København og LL.M. frá Aberdeen. Fyrsti ritstjóri á Føroyskum Lógar Riti, enn limur í ritstjórnini. Fyrr starvsettur grundlógarnevndarskrivari og rættarskipanarnevndarskrivari.

Eg takki Valdemari Dalsgaard, fyrrverandi lærara, fyri at beina mær leiðina málsliga. Eg havi tó alla ábyrgd sjálvur fyri brek, lýti og turrisligt mál.

Føroyskt Úrtak

Greinin viðger spurningin um nökur fordømislera er í feroyskari lóg. Tað tykist vera gomul misfatan, ið komin er úr danskari lóg, at dómarar skulu ikki gera lög. Betri man vera at siga, at dómarar við síni tulking ikki kunnu gera annað enn skapa lög. Í Føroyum var tað gamal siður at so var, hugtakið at rætta lög merkti júst at tinglögirnar máttu og vórðu rættadar í dómi. Viðurkenna vit, at so er og má vera, ber til at orða dómarnar betri og gera teir meiri almannakunnugar. Tað hevur nógvt at siga, júst hvørja støðu Føroyar hava sum lögðomi. Í greinini verður ávíst, at dómararnir hava eina serliga skyldu at taka støðu til lögspurningar í feroyskum málum. Greinin viðger, hvussu dómar verða skrivaðir í ymsum londum, hvussu dómarar arbeida, og hvussu dómar kundu verið skrivaðir, so teir hóska til støðuna í Føroyum.

English Summary

Title: Precedence and Prejudice. The article explores the doctrine of precedence as it appears in Faroese law. It is an ancient error, brought to the Faroese through Danish law, that judges should not make law. The better view is that the judges through their construction and interpretation of the law cannot avoid creating law themselves. In ancient times in the Faroes it was customary for the judges 'to make right the law', adopting statutes or customary law to new situations. If we recognise this to be the case, it should be possible to formulate judgements better and make them more available. The status of the Faroes as a separate jurisdiction is in this respect crucial. The article argues for a special duty to address questions of law in Faroese cases. The method of judgement writing in various jurisdictions is compared, and an improved method suitable to the Faroese circumstances is discussed.

"Før vi fik almindelige domssamlinger, beroede [det] på tilfældigheder, om dommerne – og advokaterne – var bekendt med fortilfælde, hvorfor retshistorien da også kan påvise eksempler på, at man har fraveget tidligere retsafgørelsers resultat, simpelthen fordi man ikki var bekendt hermed."

W.E. von Eyben²

² W.E. von Eyben: Juridisk Grundbog. Retskilderne, 5. udg 1991, s. 80.

1.0 Inngangur

Nógvir fordómar eru viðvíkjandi fordónum. Danskir juristar vita at siga, at í Danmark og øðrum nærum eins framkomnum londum hava dómar ikki stóran týdning, men í Englandi og í Amerika (ikki um at tala) er alt teir beru dómar. Í veruleikanum er Danmark ígjøgnum dómalög³ hjá bæði ESDómstólinum og Europeiska Mannarættindadómstólinum eins nögv ein partur av dómalög sum tey anglosaksisku londini. Tey anglosaksisku hava eisini fyrir tað mesta drúgyar savnslógor (kodifiseringar) og ovnikið nögva tinglög⁴, so tey eru als ikki so nögv merkt av dómalög, sum summi halda.

Tá danski umboðsmaðurin mælir stovnum til at velja eina siðvenju fram um aðra, er tað eisini talan um eitt slag av dómalög. Ein maður, ið kallast umboðsmaður heldur enn dómari, tekur stóðu í einum máli, har ongin lög er, hann skapar fordómi! Nú vil onkur, eitt nú, hava innlit í egið mál, áðrenn myndugleikin tekur avgerð. Umboðsmaðurin mælir tá til, at málið skal útsetast, til innlit er givið. Hetta er at gera lög á⁵, at skapa eina nýggja reglu. Seinni verður henda regla sett á prent og samtykt sum tinglög – hetta er at lógsavna, at kodifisera. Fyrisingarlóginar eru fyrst og fremst savnslógor, tingini hava samtykt tær, men tær eru í uppruna dómalög.

Henda grein er ætlað at lýsa fordómislæruna í Føroyum. Men, vit eru enn í tiðini ‘før vi fik almindelige domssamliger’. Tí verður greinin meira ein fordómissstevna enn ein *læra*.

Allarfyrst endurgevi eg ein dóm hjá Joen H. Andreasen, sorinskrivara, ið eg nýti sum dömi um ein dansk-føroyskan dóm undir verandi skipan. Henda dóm samberi eg seinni við dómin hjá Eystara landsrætti í sama máli. Síðani hyggi eg nærrí at fyribrigdinum dómalög. Dómalög eru reglur, ið ymsir

³ Hugtakið dómalög ætli eg skal merkja áleið tað sama sum ‘dommerskabt ret’ og ‘præjudikater’ á donskum ella ‘case law’, ‘precedence’ og ‘judicial legislation’ á enskum. Hugtakið er mótsætningsur til hugtakið ‘tinglög’ – á enskum ‘statute’, á donskum ‘lov’. Hugsanir er, at reglur, ið dómtólar í viðari merking gera á, eru dómalög – tær finnast í dómum. Meðan tinglög eru reglur samtyktar á tingi.

⁴ Eg brúki her stovnsamansetning. Á føroyskum tykist bera til bæði at seta saman navnorð, so tað fyrra verður í hvørsfalli – drápsmaður – og so tað fyrra verður at standi í stovni – lógbók. Eg havi valt stovnssamansettingina tinglög, men fleirtalshvørfalssamansettingina dómalög, tí tey tær hvør í sínum lagi rigga væl.

⁵ Gamla lögarmálið tykist skilja ímillum at gera á (gera reglu) og at gera av (brúka regluna).

royndarstovnar⁶ hava skipað. Siðani viðgeri eg fyrst danska og so anglosaksiska fordømislæru. At enda greiði eg frá, hví eg haldi Føroyar sum land og lögðomi eiga at hava eina greiða fordømislæru.

Skal tað bera til at skriva góðar feroyskar dómar, krevjast eitt gótt lógarbókasavn, dómasavn, avgerðarsavn, umframt frálæra, endurútbúgving og gransking innan feroyska lóg. Hesar fortreytir fáa vit vónandi, áðrenn langt um líður.

2.0 Eitt dömi

“[Danske domme] befinder sig på et niveau, hvor det typiske er, at dommens narratio er omfattende, mens præmisserne er få og måske nok sprogligt præcise men tilsyneladende skrevet uden ambition om at udtrykke retstilstanden så principielt og utvivlsomt som muligt.”

Preben Stuer Lauridsen⁷

Dómurin hjá Joeni H. Andreasen sorinskrivara í sakini Elektron móti Fíggjarmálastýrinum⁸ lýsir nógvar av spurningunum, sum henda grein ætlar at viðgera.

Vit hava onki dómasavn enn. Tí endurgevi eg her brot úr samandrátti og nærum allar premissirnar.

“Spørgsmålet er, hvorvidt der skal svares MVG (moms) af ydelser som leveres til færøske pengeinstitutter, og som er særskilte og er specifikke og væsentlige for pengeinstitutternes udførelse af momsfrí ydelser til sine kunder, er fritaget for moms i medfør af § 2, stk. 3, litra j) i lagtingslov nr. 136 af 8. september 1992 med senere ændringer.

Rettens bemærkninger

⁶ Hugtakið roynd (prøvelse, judicial review) nýti eg her bæði í trøngari merking sum tað eftirlit, ið dómstólar hava við avgerðum hjá fyrisingini, lögum og øðrum, og í breiðari merking sum tað eftirlit, allir óheftir stovnar hava við atgerðum hjá øðrum stovnum. Dansk umboðsmaðurin er ein slíkur stovnur, kærunevndir somuleiðis. Eisini fyrisingarlig kæra (administrativ rekurs) er ein slík roynd. Hesar stovnar nevni eg undir einum royndarstovnar.

⁷ Preben Stuer Lauridsen: Om ret og retsvidenskab 1992, s. 145.

⁸ Føroya Rættur borgarlig sak nr. 189/2000.

Som anført i sagsøgtes procedure er der enighed mellem parterne om, at man ved indførelse af momsen på Færøerne valgte at basere sig på EU's regler og i vidt omfang valgte at skrive den danske lov af. Retten finder ikke, at den omstændighed, at man valgte formuleringen i 1978 loven af § 2 kan tages til udtryk for, at den senere ændring i sig selv kan tages til udtryk for, at den færøske lovgiver bevidst har ønsket, at der vedrørende det omhandlede spørgsmål skulle gælde forskellige regler på Færøerne og i Danmark. Hertil kommer, at ændringen i 1989 vedrører § 2, stk. 3 litra j), 2. pkt., hvorimod 1. pkt., hvorpå en eventuel fritagelse for moms af de omhandlede ydelser må baseres, forblev uændret. Ændringen findes således uden betydning for det omhandlede fortolkningsspørgsmål.

Det fremgår direkte af det i 1977 fremsatte lovforslag vedrørende ændringen af den danske momsllov og af motiverne, at lovændringen var en følge af EU's 6. momsdirektiv. Der er således tale om inkorporation af direktivet i dansk national lovgivning.

EU-domstolens afgørelse er ikke en afgørelse vedrørende den danske momsllov, men vedrører fortolkningen af 6. momsdirektiv. I denne forbindelse skal der henvises til landsrettens forelæggelsesbeslutning, hvor det bla. hedder:

"parterne er enige om, at spørgsmålet om, hvorvidt de af sagsøgeren præsterede ydelser henhører under "bank- og sparekasse- samt finansieringsvirksomhed" (formuleringen i den nationale gennemførelsесlov, der var gældende før 1994), må herefter afgøres på grundlag af fortolkning af det sjette momsdirektiv."

Selv om ordlyden i 6. momsdirektiv ikke er enslydende med lovtteksterne i henholdsvis den danske og færøske momsllov, må det have formodningen imod sig, at man har villet lovgive i strid med direktivet, hvilket der heller ikke er holdepunkter for. Uanset at Færøerne som stående uden for EU ikke er underkastet EU-retten, og at færøske borgere således i modsætning til borgere i EU-landene ikke kan påberåbe sig EU-retten direkte, findes EU-dommen i SDC sagen derfor at måtte tillægges afgørende betydning for nærværende sag. Hertil kommer, at der heller ikke efter ordlyden af det mellem Skatteministeriet og SDC uden forbehold indgåede forlig er grundlag for den af sagsøgte hævdede opfattelse, at afgiftsfriftagelsen for SDC alene var baseret på 6. momsdirektiv og ikke den danske momsllov.

Den omhandlede bestemmelse i den færøske momslov må derfor fortolkes i overensstemmelse med EU-domstolens afgørelse i SDC-sagen.

Under hensyn til det anførte, og da det må lægges til grund, at de af nærværende sag omhandlede ydelser er identiske med de ydelser, der er behandlet af EU-domstolen i SDC-sagen, vil der være at give dom i overensstemmelse med sagsøgerens påstand.

...Thi kendes for ret

Sagsøgte, Figgjarmálastýrið, Toll & Skattstova Føroya, skal overfor sagsøgeren, P/F Elektron, anerkende, at ydelser, som sagsøgeren leverer til færøske pengeinstitutter, og som er specifikke og væsentlige for pengeinstitutternes udførelse af momsfree ydelser til sine kunder, er fritaget for moms i medfør af § 2, stk. 3, litra j) i lagtingslov nr. 13 af 8. september 1992 med senere ændringer.

Joen H. Andreasen”

Eg fari at taka afturíastur hetta dömið, so hvort eg lýsi ymsu tættirnar í greinini. Men, tó ein stutt gjøgnumgongd beinanvegin.

Dómurin er upp á 40 síður. Ein síða er við samandráttinum hjá sorinskrivarunum og pástandum, sakarkrøvum, tvær síður eru premissir, dómgsgrundir. Endurgáva av skjølum í málinum fyllir um 12 síður, ES-dómurin⁹ í brotum um 12 síður, vitnafrágreiðingar 6, og røðurnar hjá advokatunum 7.

Sum innlitsskjal í eina avgerð er dómurin nøktandi. Skjøl og frágreiðingar eru til taks, og avgerð er tики grundað á lógarregluna. Enntá er ein fremmandur dómur hjálagdur. Sorinskrivarin heldur, at lögtingið vil, at hesin dómur skal gera av, hvussu okkara lóg skal tulka. Men sum almennum dómur, sum *løgrættan*, tykir sakin mær at seta fram fleiri spurningar, enn hon svarar. Tann ideologiska og juridiska fatanin, ið færøyski dómurin byggir á, er ein heilt onnur enn tann ávisti ES-dómurin sjálvur byggir á.

⁹ Eg veit ikki, hvør stytting er tann betra. Dómstólurin hevur eitt alment heiti á øllum límamálunum. Á donskum eitur hann De Europæiske Fællesskabers Domstol, stytt EF-domstolen, ti hann júst ikki dømir um samveldisásetingarnar, men bert um felagsskapapartarnar av ‘Traktatini’. Eg brúki ES.

3.0 Dómalóg

“Der hersker nu ingen tvivl om, at dommes præjudikatvirkning indgår som en retskilde. Spørgsmålet er kun i hvilke tilfælde og med hvilken vægt.”

*W.E. von Eyben*¹⁰

3.1 Lóggáva

Tann misskiljing er tíverri íkomin, at tað onkursvegna skal vera ímóti valdsbýtinum, at dómstólarnir gera reglur. Sjálvt í USA, har valdsbýtisfatanin hjá John Locke og Montesquieu er fylgd einamest, er eldri dómalóg ‘common law’ beinleiðis vard í grundlögini. Dómalóg samsvarar væl við valdsbýtlislæruna, tí tann stevnan er at tryggja, at ein stovnur *ger lög* á, annar *ger mál* av grundað á lóginu hjá tí fyrra. Hetta er at skilja ímillum reglu og avgerð. Common law dómar eru júst eyökendir við, at tá regla er gjörd á í domi, so skal reglan galda í öllum líkum málum eftirsíðan, hon bindur framtíðar dómarar at gera av á sama hátt. Er tingið ósamt við lóginu, sum dómarin ger, ber til hjá tinginum at geva sína egnu lög.

Tað er eisini vert at geva gætur, at meginparturin av tí, sum tingini hava lóggivið eru stórar savnslógor við fyrimynd í lógsøvnunum hjá einveldunum, serliga tí hjá Napoleon keisara, Code Civil. Tað eru næstan altið teoretikarar ella embætismenn, sum skriva tinglóginar og ikki minst viðmerkingar teirra. Embætisaktivisma man vera nögv vanligari í Europa enn dómaraaktivisma.

Betra satanin er at siga, at *tingið* kann gera ta lög, sum ikki striðir ímóti stjórnarlög, *stjórnin* og *fyrisingin* kunnu gera lög, sum er heimilað og í samsvari við tinglög, *dómstólarnir* kunnu gera lög, um hetta er kravt í ítökiligum fyriløgdum rættarmálum.

Dómamar mugu hava eitt høvi at gera lög. Í málum, har tað almenna er uppií, er hetta høvi lögroynd, á enskum *judicial review*, á donskum *domstolsprøvelse*. Lögroynd merkir, at dómstólar ella aðrir óheftir royndarstovnar (sum danski umboðsmaðurin) *royna* ymsar atgerðir hjá almennum stovnum. Tað kann vera at royna, um avgerðir eru í samsvari við kunngerð, tinglög, dómalög og stjórnarlög. Talan kann vera at royna, um

¹⁰ W.E. von Eyben: Juridisk Grundbog. Retskilderne, 5. udg 1991, s. 76.

kunngerðarlög er í samsvari við heimildarlög. Talan kann eisini vera um at royna, um tinglög er í samsvari við stjórnarlög.

3.2 Dómaraskapt

Elektron-dómurin vísir okkum, at tinglögir ongantíð eru fullfiggjaðar. Sambært mvg-lógin eru summar tænastuveitingar, ið eru mvg-skyldugar, aðrar, sum ikki eru. Millum annað eru figgjartænastur¹¹ ikki mvg-skyldugar. Hetta kann lýsast soleiðis:¹²

T -> + M (lógfaktum T, tænastur, førir við sær lógfylgjuna ‘pluss mvg’)

F -> ÷ M (lógfaktum F, figgjartænastur, lógfylgjuna ‘minus mvg’)

Finna vit eina tænastu, sum er ein figgjartænasta (F), so vita vit, at hon førir til ‘÷ M’, hon er frítikin mvg. Finna vit eina aðra tænastu, vita vit, at hon er mvg-skyldug (+ M). Men, nú finna vit eina tænastu, ið ikki er F, men, sum einans verður latin virkjum, ið fáast við F. Vit nevna hetta faktum elektroniskar tænastur til figgjarstovnar – ‘E’. Ongin hevur hugsað um E, sum tí hvørki er umfatað av lógfaktum T ella lógfaktum F. Hinvegin vita vit, at bert tvær lógfylgjur eru möguligar (+ M og ÷ M).

Vit vita ikki, um sorinskrivarin í dóminum velur at siga, at E skal hava somu lógfylgju sum F, heldur enn somu fylgju sum T, tí hann sjálvur heldur ta loysnina vera ta betru. Tað siga dómarar hjá okkum onki um.

Eitt boð upp á eina grundgeving fyri stöðutakanini er, at tað gevur onga meining at frítaka figgjartænastur, men ikki veitingar, sum eru fortreytir fyri somu figgjartænustum. Hetta nevna tey í ES-lóg *effet utile*, ein tulkingarregla, sum gevur tulkaðu regluni so effektivt virki sum til ber. Tað kundi eisini verið, at *contexturin*, leiðir dómararan. Fiskiskip skulu ikki krevja mvg av sínum sölum til útflutnings, tey ið selja fiskiskipum neyðugar vørur og tænastur, skulu tí heldur ikki sambært mvg-lógin krevja mvg frá

¹¹ Eg brúki hugtakið ‘figgjartænastur’ um tað, mvg-lógin nevnir “Banka-, sparikassa- og figgjarvirkeimi.” í § 2, stk. 3, litra j.

¹² Eg byggi her á subsumption. Hetta er einasta metoda, ið eg lærdi á grundútbúgvingini í jura. Fatanin er, at í lög tako vit stöðu við at halda saman jus og faktum. Jus kann býtast í lógfaktum og lógfylgju. Lógfaktum er ‘um tað og tað’, meðan lógfylgjan er ‘so tað og tað’. Til dømis: um fólk eru 67 á ella eldri (lógfaktum) fáa tey pensjón (lógfylgia). Kemur nú ein 70 ára gomul kona at biða um pensjón, er ‘70 ár’ faktum í sakini. Við at halda saman lógfaktum (67 ár ella eldri) við faktum (70 ár) fáa vit lógfylgjuna (pensjón) og subsumera, at konan fær pensjón. Biður ein 50 ára gamal um pensjón, verður lógfylgjan ‘onga pensjón’.

skipunum¹³. Skipanin í lögini fellur til best í rættlag, um neyðugar telduveitingar til mvg-frítiknar fyritókur á sama hátt (analogt) verða frítiknar. Soleiðis sigur ES-dómstólurin í SDC-sakini: "Begrebets betydning må følgelig klarlægges ud fra den sammenhæng, hvori det indgår, og under hensyn til opbygningen af sjette momsdirektiv (dom sag 173/88 Henriksen)."

Í staðin velur sorinskrivarin at leita eftir viljanum hjá löggeva. Hetta førir sorinskrivarán umvegis¹⁴ til tann sera virkna og lógskapandi dómstólin hjá ES.

ES-dómstólurin leggur í sínum dómi, *SDC-dóminum*, dent á eina røð av fyrilitum:

- fritagne transaktioner er defineret på grundlag af arten af de leverede tjenesteydelser (premissur 32)
- ydelse og formidling af lån skal forstås bredt (premissur 34)
- yderens retlige form er uden betydning (premissur 35)
- elektronisk eller manuelt uden betydning (premissur 37)
- hvis ydelerne udelukkende var bestemt til slutkunder, ville betemmelsen blive begrænset (premissur 56)

Hesi fyrilit føra til niðurstøðuna, at faktum E kann føra til somu lógfylgju sum faktum F, um:

- ydelserne, set under et, udgør en særskilt helhed, der opfylder de specifikke og væsentlige funktioner for en ydelse som beskrevet i direktivet. National ret skal navnlig undersøge omfanget af datacentralens ansvar over for pengeinstitutterne, omfatter det blot tekniske aspekter eller transaktionernes specifikke og væsentlige elementer? (premissur 66)

Hetta er dómalóg. Sera grundiga byggja ES-dómararnir á tey atlít, teir finna í lóggávuni og eldri dómum. Trupulleikin er bara, at tað er dómstólurin hjá einum samveldi, sum vit ikki vilja vera limir í, ið skapar lóg á henda hátt. Okkara egni dómstólur vísir til úrsliðið í til fremmunda dóminum, utan sjálvur at meta um grundgevingarnar ella sjálvur at greiða frá treytunum.

¹³ Sí mvg-lóg § 12, stk. 1, litra i og k. Sama er við tifindablöðum, sí § 12, stk. 1, litra h.

¹⁴ Føroyski löggevin verður hildin ikki vilja vera í ósamsvari við donsku fyrimyndina, sum so aftur verður hildin ikki vilja vera í ósamsvari við ES-fyrimyndina.

Hóast sorinskrivarin roynir at finna skil á, hvat ‘man har villet lovgive’, so er talan um eina nýggja reglu, ið sigur:

E -> ÷ M (lógfaktum E, lýst í nevndu premissum, færir við sær lógfylgjuna ‘minus mvg’)

Men meðan ES-dómstólurin ikki smæðist at skapa nýggja reglu, roynir sorinskrivarin at finna fram viljan hjá einum löggeva. Trupulleikin er bara, at löggevin allarhelst ikki hevur hugsað um spurningin.

Mátin hjá tí danska-føroyska dómaranum er tað, vit kunnu nevna allógarfatan ‘code-based’, meðan hátturin hjá ES-dómstólinum kann kallast felagslógarfatan ‘common law-based’. Munurin er, at okkara dómarar royna at finna loysnina í lögini ella viðmerkingunum, sjálvt um hetta ofta er reinur heilaspuni, meðan ES-dómararnir ikki skava útyvir, at teir gera lág á, har ongin tinglög er, ella hon er ógreið.

Áðrenn vit taka upp annan tátt, og betur leggja í minni, er vert at minna á, at dómalög er á fleiri økjum:

- har als ongin tinglög er
- har ivi ella glopp eru í tinglögini
- har ivi ella glopp eru í stjórnarlög

4. 0 Danska Fordømið

Non exemplis sed legibus judicandum est
*Lógbók Justinians*¹⁵

Danska lág og Norska log voru tvær savnslógar (kodifiseringar), sum komu ávikavist í 1683 og 1687. Christian kongur V lýsti savnslögirnar sum einaveldiskongur bæði í danska og norska ríkinum. Hesar lógar settu við fyrimynd í gomlu eysturrómversku regluni forboð ímóti, at sakførarar fôrdु fram dømi úr eldri dónum. Danski hægstirættur, ið Griffenfeld stovnaði í árinum 1661, skuldi ikki bindast av eldri avgerðum, einans lögini var bindandi, dómar voru bert avgerðir í einstökum fôrum, ikki fyrimyndir fyri framtíðar dóum.

¹⁵ Siterað hjá m.a. Preben Stuer Lauridsen: Om ret og retsvidenskab 1992, s. 144.
‘Ikki eftir fordømi, utan heldur eftir lóggávu (skalt tú døma).’

Orsókin er uttan iva partvís ynski um at megna at löggeva um alt, men helst fyrst og fremst viljin at handla vilkárligt, kunna gera mun á monnum. Hetta hongur eisini saman við læruni um, at kongur er ófeilbarur, at kongur hevur alt vald, ikki bert löggevandi og dømandi, men eisini at vísa náði og veita undantök (dispensatióón) frá lögum og dóumum. Einaveldið vildi ikki hava rættarskipan, ið samskipaði, greinaði ella skapti lógina. Við Norsku lög og seinni donsku dómstólunum kom ‘non exemplis’ meginreglan til Føroya.

4.1 Dansk fordómislæra

“Der gælder i almindelighed vistnok for mange dommere, at afgørelser, som er mere end 5-10 år gamle, under alle omstændigheder, og uanset om retstilstanden i lovgivningsmæssig henseende ikke siden er ændret, vil blive betragtet som kun lidet anvendelige præjudikater.”

Stuer Lauridsen¹⁶

Síðani Struensee, tann progressiva læknan, sum í heimildarloysi framdi radikalar liberalar broytingar í Danmark 1770-71, er tað ikki longur forboðið at vísa til dómar, men tann gamla fatanin hongur við hjá tí gamla dómstólinum.

Sjálvt Torben Jensen, hægstarættardómari, kemur í bók síni um hægstarætt ikki nærri enn at siga, at “udtrykt på en anden måde, har afgørelserne i visse sager og i et vist omgang også betydning for fremtiden”.¹⁷

Eg havi sjálvur verið við at gera eitt dómssavn í tryggingarlög¹⁸, men eftir fimm ára lestar veit eg enn ikki, um nøkur dansk fordómislæra er til, enn minni, hvat hon inniheldur. Teir flestu advokatar, eg kendi, nevna eina røð av U-nummurum (síðutølum í Ugeskrift for Retsvæsen) í prosessskriftum sinum, men hetta tykist vera gjørt fyrst og fremst við úrslitinum fyrir eyga, ikki lógin, sum dómurin lýsir hana.

¹⁶ Preben Stuer Lauridsen: Om ret og retsvidenskab 1992, s. 146.

¹⁷ Torben Jensen: Hæjesteret og Retsplejen 1999, s. 392. Sí eisini greinarnar hjá Torben Jensen: Domstolenes retsskabende, retsudfyldende og responderende virksomhed (U.1990B.441) og Kompetencen til at afgøre arbejdskonflikter på Færøerne (U.1988B.41)

¹⁸ Forsikringsretlige domme og ankenævnsaftagelser 1997.

Tá so lærubókin hjá mær sigur, at ‘mange dommere vistnok betragter nyere domme som noget anvendelige’, er heldur ikki gott at vita, hvat dómar hava at siga sum rættarkelda, sum lóg “...i visse sager og i et vist omfang...”

Tað tykir mær, at non exemplis-reglan er mistikin fyrir at vera ein demokratisk grundregla um, at lóggáva ella regluskapan einans skal koma frá tinginum. Í veruleikanum er talan um eina einaveldisreglu, ið hevur til endamáls at loyva mismuni og tryggja eitt einstreingjað vald heldur enn valdsbýti.

Ein tann frægasta lýsing av donsku støðuni stendur hjá Peter Blume:

“Et præjudikat skaber således i mange tilfælde en ny regel, som altså ikke kommer fra Folketinget, der ellers for loves vedkommende har denne kompetence. Dette er ikke nødvendigvis uproblematisk under et principielt perspektiv, men er i mange tilfælde en praktisk nødvendighed. Ved udstedelsen af generelle forskrifter såsom love er det ikke muligt at forudse alle de praktiske situationer, som reglerne skal anvendes i forhold til. Der må ske fortolkning og udfyldning, hvilket ej heller er ukendt for lovgiver... der jo i modsat fald vil kunne gennemføre generelle regler, som fører til et andet resultat.”¹⁹

Tá Stuer Lauridsen tosar um, at dómar halda sær eini 5-10 ár, hugsar hann helst um brotsdómar, skaðabótardómar og aðrar dómar, har úrslitið (revsingin ella endurgjaldið) er ein meting (skøn) grundað á fleiri ymisk atlít, ið øll broytast ymsar vegir við tíðini.

Tað, Peter Blume sipar til, eru ætlandi dómar sum Elektron-dómurin, har tað væntandi lógarfaktummið verður tulkað ella útfyldt. Slískir dómar eru lógskapandi. Vónandi halda dómstólnir seg til sínar egnu ágerðir av slíkum slagi. Tá landsrætturin ella hægstirættur hava talað, mugu vit vænta, at ágerðin verður standandi til allar tíðir, ella í öllum fórum so leingi sum fíggjartænastur annars eru undantiknar mvg. Hevur Stuer Lauridsen hinvegin rætt viðvíkjandi teimum 5-10 árunum, ja so má tað vera skyldan hjá Tolli & Skatti 5-10 hvørt ár at royna spurningin av nýggjum!

Samanumtikið kunnu vit siga, at donsk lóg hevur onga greiða fordømislæru.

4.2 Danskir dómar

¹⁹ Peter Blume: At finde ret s. 30-31.

“Højesteret er ikke nogen læreanstalt”
*Cosmus Meyer, hægstarættarforseti*²⁰

Danskir dómar hava innrættað seg eftir non exemplis-regluni í øldir. Tað er um at gera hjá dómstólunum, serliga hægstarætti, ikki at greiða frá, hvussu úrslitið er framkomið, ella hvønn almennan týdning dómurin hevur.

Sum eitt dömi kann eg nevna, at eg á triðja ári í Kjøbihavn skuldi skriva um ‘transport af entrepricerkrav’. Serliga var tað um denunciátion til alternativan adressat. Trupulleikin er hesin: Ein byggiharri skyldar byggimeistara fyri bygging. Byggimeistarín hevur sostatt eitt krav, sum hann síðani letur bankan hjá sær fáa veð í. Byggimeistarín letur nú undirveitararnar hjá sær fáa trygd í tí, sum loypur av hjá bankanum, veð í restkravinum ella sekundert pant. Fyri at veðrætturin skal galda mótvægis øðrum, skal hetta fráboðast. Spurningurin er bara – hvørjum? Byggiharrin hevur fingið boð um, at bankin hevur veð í øllum kravinum, og alt kravið skal gjaldast bankanum. Sjálvt um skuldarbrævalógin tosar um at boða debitor (byggiharranum) frá, er tað so ikki frægari, at boða bankanum frá? Hesin hevur umstøður at umsita pengarnar, og skal jú undir øllum umstøðum gjalda út restkravið.

Avgerandi danski dómurin ljóðar soleiðis – hetta eru allir premissirnir viðvíkjandi lögarsprunginum.

U.1979.357 H

Dommerne Tamm, Helga Pedersen, Thygesen, Høeg, Torben Jensen, Bangert og Weber

Efter modtagelsen af underretning om, at Flemming Strøbæk A/S havde transporteret hele enterprisesummen til banken, var amtsvejvæsenet uberettiget til at foretage udbetalinger af enterprisesummen til andre end banken. Som i dommen anført var selskabet efter underretningen til banken om, at kravet på 115.000 kr. af enterprisesummen var overdraget til indstævnte, afskåret fra at råde over dette beløb i forhold til såvel banken som amtsvejvæsenet. Det tiltrædes, at den stedfundne underretning til banken herefter opfylder de krav, som efter gældsbrevslovens § 31, stk. 1, stilles, for at overdragelsen til indstævnte kan have gyldighed overfor selskabets øvrige kreditorer. Dommen vil derfor være at stadfæste.

²⁰ Torben Jensen: Højesteret og Retsplejen 1999, s. 390, nota 47.

Av dóminum sæst ikki annað, enn at fráboðanin í hesum fórinum kundi sendast bankanum, men hvørji krøv skulu lúkast, hvørja reglu byggir dómurin á? Tíbetur er tað so, at danskir dómarar eisini virka sum teoretikarar, og danskir teoretikarar kenna sær afturhald, tá ræður um at skapa lög. Tann sera gløggi Torben Jensen greiðir í eini teirri bestu lógargreinini, eg nakrantíð havi lisið, frá dóminum.²¹ Ummælið hjá honum fyllir knappliga 9 síður. Greinin er uppbygd júst sum ein góður, klassiskur dómur frá House of Lords ella øðrum common law dómstóli.

Fyrst greiðir Torben Jensen frá juridiska trupulleikanum: "Gældsbrevslovens §31, stk.1, som ved [overdragelse] kræver underretning... til vedkommende skyldner for at opnå beskyttelse mod overdragerens kreditorer, har voldt særlige fortolkningsvanskeligheder med hensyn til sikringsakten ved undertransport af tilgodehavender i entrepriseforhold."

Torben Jensen greiðir nærri frá, hvussu vanligt er at skipa tilíkar transportir í byggivinnuni. Síðani viðgerð hann lóginu. "Problemet er, hvor lempelig en fortolkning... kan anlægges vedrørende underretningens rette adressat ud fra reale hensyn bag § 31, stk.1... ensbetydende med "effektiv rådighedsberøvelse" og ikke principielt afvigende fra de krav herom, som med forskellige variationer motiverer kvalificerende retspositioner inden for andre dele af civilretten, f.eks. ved håndpantsætning."

Hví sögdu tit ikki hetta beinanvegin!? Her er ein dómari, ið *veit*, at hann ger á eina nýggja reglu innan karmarnar á lögokinum annars. Men í dóminum frætta vit onki um hetta, tað er nú teoretikarin Torben Jensen, sum greiðir frá. Torben Jensen greiðir víðari frá, at gældsbrevsloven ikki er galddandi fyri krøv (fordringar), men verður brúkt analogt. Undan og eftir hesa tinglögina var vanliga fatanin, at "det til beskyttelse af undertransporter var tilstrækkeligt, at noteringen blev foretaget af den, til hvem hovedtransporten var udstedt." Men síðani kom dómurin U.1961.66H, sum avgjørdi spurningin beinleiðis eftir § 31 í skuldarbrævalögini, og vrakaði fráboðan til høvuðstransporthava (bankan). Torben Jensen kritiserar tann dómin millum annað við at siga "[muligvis] udtryk for en konkret bevisvurdering af indgåede aftaler."

Torben Jensen viðgerð hareftir tveir dómar eftir U.1961.66H, harav annar gekk ímóti tí dóminum. At enda viðgerð hann U.1979.300H og 1979.357H,

²¹ U.1979B.209.

tann seinni er tann omanfyri nevndi, sum loyvir fráboðan til høvðustransporthava (bankan). Torben Jensen greiðir frá teimum ‘reale hensyn’, sum føra til loysnina og avmarkar dómin (‘distinguishes’).

“[E]n formålsfortolkning, hvis eneste kriterium er effektiv rådighedsberøvelse. Når det samlede arrangement er tilrettelagt på en sådan måde, at denne betingelse er opfyldt, og det tjener et i byggeriets interesse loyalt formål, er underretning til hovedtransporthaveren den relevante sikringsakt... Det må imidlertid fremhæves, at den fastslæde regel alene angår undertransporter i entrepriseforhold... Der er ikke taget stilling til fortolkningen af gældssbrevlovens § 31, stk. 1 på andre retsområder”

Til mína stóru gleði síggi eg, at Torben Jensen viðgongur, at talan er um “den fastslæde regel”, sum hann og hinir dómamararnir gera á út frá teimum fyrlitum; sum lógin annars brúkar. Hann greiðir eisini væl og virðiliga frá hesum nýggja lógarfaktum, samstundis sum hann avmarkar seg til tann fyrilagda spurningin. Arbeiðslagið tykist vera tað sama sum hjá ESDómstólinum og øðrum common-law kendum dómstólum.

Trupullein er bert, at ongin ánar, at so nögy lá aftan fyrir orðingina hjá hægstarætti, og ongin veit, um hinir dómamararnir vóru samdir við Torben Jensen í öllum teimum 9 síðunum, sum ikki komu við í sjálvan dómin. Vit kunnu siga, at danskir dómari á pappírum eru ‘code-based’, meðan teir innantanna eru ‘common law-based’.

4.3 Dansk Teori

“Den herskende ordning er i dansk retsvidenskab, at især Højesterets afgørelser skal tillægges betydelig virkning som kilde ved den teoretiske fremstilling.”

Stuer Lauridsen²²

Dansk teori manglar alt tað smædni, sum dómarnir hava. W.E. von Eyben sigur, eitt nú: “U 1991.121 har med rette...”²³. Hvussu kann ein teoretikari konstatera, at dómstólarnir hava avgjørt ‘med rette’? Dómstólarnir hava altíð ‘rætt’ á tann hátt, at dómarnir verða framdir, men so kann ein og hvør

²² Preben Stuer Lauridsen: Om ret og retsvidenskab 1992, s. 144.

²³ Preben Stuer Lauridsen: Om ret og retsvidenskab 1992, s. 76.

halda nakað annað og mæla til eitt annað úrslit í seinni ella hægri dómi ella lóggávu.

Stuer Lauridsen sigur um ein dóm, at “UfR 1974, s. 775 s. [er både] unik og retsskabende[, dommen] var afsagt af Københavns Byrets 10. afd.”²⁴ Men, hann sigur ikki, hvør lóggóður dómari, ella hvørjir teir báðir leiku dómsmenninir voru. Hetta sæst heldur ikki í privata dómasavninum Ugeskrift for Retsvæsen. Í dóminum eru teir triggir dómararnir samdir um, at tað var revsivert, at eitt blað almannakunngjördi eitt ‘nakið bílat’ av eini kvinnu, sum nýliga varð myrd. Dómararnir voru tó ósamdir um, hvort fongsulsrevsingin skuldi vera treytað. Tað hevði verið áhugavert at vitað, um lóggóði dómarin síðani er vorðin dómari í hægstærði ella kaska fulltrúi í vejdirektoratet.

Tað er fyri mær sera lógið, at dómararnir, sum eru “retsskabende” skulu vera ónevndir, meðan teoretikararnir skulu vera kendir, ongin hevði nevnt bækurnar hjá von Eyben og Stuer Lauridsen bara við ISBN-nummari.

5.0 Øvugt domi

5.1 Danir lesa common law

“Muligheden for at adskille de foreliggende sagers faktiske (og retlige) omstændigheder fra hverandre – to distinguish – forøger sammen med fortolkningsmulighederne vedrørende præmissers ratio decidendi rettens muligheder for at fravíge et ellers for så vidt relevant præjudikat.”²⁵

»Distinguishing«. Det står lige fast, at nordiske domstole ikke føler samme respekt for tidligere retsafgørelser, som de engelske retter gør. Disse domstole klarer sig imidlertid ofte ved at finde frem til nok så hårfine forskelle over for tidligere retsafgørelser, ved »distinguishing«... iøvrigt er [traditionen ikke så urokkelig som tidligere jfr. Wilberg i TfR 1967 og Eckhoff 1987.]”²⁶

Danskir teoretikarar tykjast allir vita øtiliga nóg um common law. Tað lögna er bara, at teir annaðhvort ikki vísa til keldur ella bert vísa til aðrar

²⁴ Preben Stuer Lauridsen: Om ret og retsvidenskab 1992, s. 148.

²⁵ Preben Stuer Lauridsen: Om ret og retsvidenskab 1992, s. 145.

²⁶ W.E. von Eyben: Juridisk Grundbog. Retskilderne, 5. udg 1991, s. 77.

norðurlendskar teoretikarar. Stuer Lauridsen brúkar fyrir ein part nett sama orðalag sum Ross²⁷. Ross hefur í síni bók eina tað bestu frágreiðingina, danskir lögkönir hava skrivað um common law, og hann man enntá hava lisið nakað av common law sjálvur.

Fatanin hjá Ross og hinum er henda: hjá okkum er ikki neyðugt at virða ein eldri dóm, hjá teimum er tað, men teir ‘distinguisha’ bara (skilja ímillum) og gera so akkurát sum tað passar teimum.

Men hetta er ein misfatan. Fyri tað fyrsta ber illa til at skilja ímillum meira enn eitt vist. Um pengastovnarnir ikki nýttu Elektron í felag, men brúktu fleiri ymisk virki, so bar neyvan til at döma tey ymiskt. Tá dómarin hefur valt sína fatan av, hvat lógin sigur um ‘elektroniskar tænastur til figgjarstovnar’, ber neyvan til at finna nakran týðandi mun á ymsum telduvirkjum ella teirra tænastum. Fyri tað næsta haldi eg ikki, dómarar, hvørki hjá okkum ella í common law londum, vilja döma eftir egnari vild, teir vilja fylgja lögini, eisini fordónum.

5.2 *Stare decisis*

Enska fordómislærar er nakað sum niðanfyri lýst²⁸.

Rættirnir (dómstólarnir) eru skipaðir í stig (hierarki). Hægri rættur bindur altið lægri. Dómstólar á sama stigi binda ikki hvør annan, men verða tó ofta virdir. Hægsti rætturin bindur ikki seg sjálvan, men broytir ikki lættliga sínar egnu dómar. Dómar úr øðrum lögdomum binda ikki, men kunnu vera ‘persuasive’, kunnu leggja lag á. Bert neyðugar dómsgrundir binda. Hesar nevnast *ratio decidendi* (orsókir avgerðanna). Viðmerkingar framihjá binda ikki, men kunnu vera vegleiðandi. Hesar nevnast *obiter dictum* (sagt so hisinni). Vit kundu skilt ímillum orsókir og framihjá.

“Suppose that in a certain case facts A, B and C exist; and suppose that the court finds that facts B and C are material and fact A immaterial, and then reaches conclusion X... Then the doctrine of precedent enables us to say that in any future case in which facts B and C exist, or in which facts A and B and C exist, the conclusion must be X. If in a future case facts A, B, C and D exist, and fact D is

²⁷ Samber við Alf Ross: Om ret og retfærdighed 1971, § 17.

²⁸ Eg kom, so logið tað ljóðar, upp í júst ‘stare decisis’ í fakinum retslære. Hóast tað ikki er nokur dansk fordómislæra, ber tað til at koma upp í teirri dansku fatanini av teirri ensku. Eg fekk 9.

held material, the first case will not be a direct authority though it may be of value as an analogy.”²⁹

Glanville Williams

Hetta, at skilja hvat faktum er ‘material’ – *týðandi* – er tað lögkön mugu duga. Í dóminum eru fakta C og B týðandi. Óll onnur fakta týdningsleys. C og B eru lógfakta, sum eru til staðar í sakini. Ein og hvør, sum hevur verið til manuduktiún, har juralesandi gjøgnumganga sakir, hava hoyrt tíma eftir tíma av irrelevantum fakta, tí juralesandi læra ikki at lesa dómar og finna týðandi fakta.

Í dóminum hjá sorinskrivarunum eru tey týðandi fakta lýst upp á tveir mátar; fyrru ferð: “ydeler, som leveres til færøske pengeinstitutter, og som er særskilte og er specifikke og væsentlige for pengeinstitutternes udførelse af momsfri ydelser til sine kunder”; seinnu ferð utan orðið “særskilte”. Trupulleikin við orðingini ‘særskilte, specifikke og væsentlige’ er, at hetta eru abstraktiónir. Tað ber til at dedusera frá hesum orðum, og koma til ta niðurstøðu, at lógfaktum ‘elektroniskar tænastur til figgjarstovnar’ er umfatað av orðingini hjá sorinskrivarunum. Men, vit kunnu ikki annað enn gita okkum til í ymsum fórum, um ein ítökilig veiting er ‘særskilt, specifik og væsentlig’. Ein common law dómari hevði vanliga roynt at lýst lógfaktum bæði á høgum og lágum abstraktiósstigi, bæði alment og ítökiligt við dónum.

Serliga viðvíkjandi lögðóminum er tað áhugavert, at tað eru nógvi tíggjutals common law lögðomi ella lögðomi ávirkað av common law.³⁰ Í bretsku oyggjunum eru í øllum fórum England (og Wales), Skotland, Norðuríerland, Írland, Man, Jersey og Guernsey egin lögðomi. Allir teir 50 statirnir í USA eru egin lögðomi, umframta at samveldið er eitt lögðomi. Teir canadiske provinsirnir, teir australsku statirnir, fyrrverandi og núverandi hjálond og atlond hjá Bretlandi og USA, alt frá Cayman Island til Suðurafríka eru common law lögðomi ella merkt av common law. Hetta merkir, at lögkönir í common law sera ofta finna fleiri ymsar fremmandar dómar at sambera við.

Hyggja vit aftur at Elektronidóminum, so sigur Joen H. Andreasen: “må det have formodningen imod sig, at man har villet lovgive i strid med direktivet”. Common law lögkönir kunnu nú spyrja:

1. Er ‘man’ dansk eller føroyski lággevin eller báðir?

²⁹ Glanville Williams: Learning the Law, London 1982.

³⁰ Skotland, Suðurafríka og Louisiana byggja á civila savnslög, men eru ávirkað av common law.

2. Er talan um eina neyðuga grundgeving fyri at náa fram til úrslitið?
3. Ella er tulkingin/útfyllingin av mvg-lögini nóg mikið, so ‘formodningsreglan’ bert er ein viðmerking framihjá?
4. Heldur sorinskrivarin, at henda ‘formodning’ er almenn, ella bert viðvíkir mvg-lögini?
5. Taka teir hægru dómstólarnir undir við hesi regluni?

Alt eftir, hvat svarið er, kann ‘formodning imod direktivstridighed’ vera tann almenna reglan, sum almennir stovnar í Føroyum hava skyldu at brúka, tá teir tulka eina føroyska lögáseting, sum hevur ES-uppruna – ella fara í gloymskuna. Tíverri sigur sorinskrivarin onki, sum leiðir okkum nærrí einum svari upp á omanfyri nevndu spurningar. Ein common law dómari hevði neyvan latið høvið gloppið sær av hondum.

6. 0 At rætta lög

“men í 1617 verður víst til eldri tingbók, har dómur frá 1557 sigst at vera innskrivaður. Eldri tingbók er nevnd fleiri ferðir í [elstu varðveittu] tingbók.”

Hans Jacob Debes³¹

Beint undir vindeyganum, har grundlögarskrivarin sat í Skansapakkhusinum í Tinganesi í Havn, sat løgrættan (løgrætturin)³². Eg skal ikki taka breyðið úr munnum á sögufólkunum, men geri her ein stuttan samandrátt av, hvussu eg haldi, teir hava rættað lög á hesum stað.

Gamla stjórnarskipan Føroya bygdi á lögarræði og valdsbýti. Lögarræði merkti, at viðurskifti manna skuldu grundast á kendar lögir, bæði eldri norskar og føroyskar dómar. Vatnrætt valdsbýti var millum vårtíngini og lögtingið. Loddrætt valdsbýti var millum altingið og løgrættuna. Á altingi røddu menn um almenn viðurskifti og samtyktu nýggja almenna lög, til dømis kristindómin og sáttmála okkara við kongin í Norra. Í løgrættuni *rættaðu teir lóginu*. Nevdarmenninir (tingmenn) úr sýslunum valdu løgrættumenninár, tólv til hvørja sak, men hesir tólv skuldu ikki vera úr somu sýslum sum partarnir. Møguliga hava fleiri tilíkar løgrættur sitið í senn, tí mál kundu skjótast inn fyri lögtingið frá øllum vårtíngunum. Ristingarnar í Tinganesi téyda upp á, at fólk sótu um fleiri ávis støð har úti.

³¹ Hans Jacob Debes: Føroya Søga 3, 1995, s. 42.

³² Hans Jacob Debes: Føroya Søga 3, 1995, s. 42-43. Sámal Petersen hevur gjort rannsóknir Úti í Havn og almannagjört rit í Fróðskaparriti bind 20.

At rætta lóginna tykist byggja á eina sera gamla fatan, felags fyri mangar mentanir, at eitthvat kann vera rangt ella rætt (nú: krókut ella beint). Tá eitt mál varð gjort av á rangan hátt eftir lóg á vårtíngi, skuldi lógrættumenn rætta málid. Tá lógin sjálv var rong, skuldi lógrættan rætta lóginna. Á henda hátt tillagaðu teir snildisliga norskar lógor til feroysk viðurskifti og lógsavnaðu möguliga summar dómalógor við viðtøku á altinginum – ‘sum lógbók tykkara sjálvs váttar áður’. Allir teir, á tingi vóru, lærdu lóginna av hesum og mintust dömini, tá teir sjálvir skuldu döma á vårtíngi ella í lógrættuni.

Niðanfyri er eitt hugsað dömi um, hvussu Lógrættan starvaðist, og hvussu Elektron-málid hevði verið viðgjört har. Greið fatan av lög, av manglandi áseting, av at dömi úr øðrum londum vóru góð at kenna, men at Føroyar vóru egið lögðomi og land.

‘Nú var mál fyrir um skatt, og vildi ein ikki gjalda, tí hann helt seg vera tiknan undan. Lógbókin var ikki eintýdd. Tá røddu teir um, hvat rættast var. Ein teirra mintist dömi av Gulatingi, har sama fall var tikið undan skyldu. Tá gjørdu teir á ta lög, at hetta skuldi vera so eisini í hesum landi.’

6.1 Støða og Søga Føroya

“worrt Lannd Fherro”³³

Føroyar eru serstakt land, tvs. politisk eind á hægri stigi. Føroyar eru egið lögðomi. Eitt lögðomi er ein rættarlig eind, ein jurisdiktiún. Frá upphavi vóru Føroyar eitt land við omanfyri nevndu stjórnarskipan. Seinni komu Føroyar undir norskt kongsvald, men vóru framvegis eitt land og lögðomi eftir míni bestu fatan. At føroyingar máttu ganga undir, at kongur hevði vald her, broytti ikki veruleikan við lögðominum.

At Føroyar vórðu verandi og eru egið lögðomi sæst millum annað av, at kongur umtalaði Føroyar sum ‘vårt land’, at kongur um tað mundið var harri (drottin) í eini røð av ymsum londum. Kongur í Danmark, kongur í Norra, hertogi í Slesvík, sum samstundis var eitt danskt len, hertogi í Holstein, sum samstundis var partur av tyska ríkinum. Í Føroyum hevði kongur vald

³³ Endurgivið hjá Joen H. Andreasen: Færøerne, í Dommeren i det 20. århundrede, s. 555 á s. 558.

sambært sáttmálakendari støðu³⁴. Hóast støðan til tíðir var ógreið, og kongur tók sær nögv vald, so vóru Føroyar kortini ongantið innlimaðar og integreraðar í nakað annað land³⁵.

Meiri ítökiliga hava lógin altið skula verið lýstar í Føroyum fyrir at fáa gildi her³⁶. Ein donsk lóg skal ikki bert lýsast her, men skal eisini eftir nýggjasta høvuðssáttmála okkara við ríkið – heimastýrislögini – viðmælast í Føroyum.

Í framløgu hjá grundlógarnevndini er lögdommisspurningurin lýstur soleiðis:

Dómi 3. Arbeiðsskaðar

Í dönskum – og føroyskum – rætti eru reglurnar um skaðabøtur (erstatning) fyrir mesta partin dómararættur. Hetta merkir, at tað er í dómum at tær almennu reglurnar finnast. Sama ger seg galddandi, tá dómstólnir avgera tulkingariva ella fylla út glopp í lóggávu.

Nú dettur ein maður í Nakskov, tá ið hann vaskar bil á einum bilverstaði, har hann starvast. Orsókin er, at hann er í ov hánum skóm. Danski hægstirættur avger, at arbeiðsgevarar hava ábyrgdina av, at arbeiðsfólk ið er í fótgóðum skóm.

Sama hendur stutt eftir fyrir ein mann, sum vaskar bil á einum verkstaði í Klaksvík. Føroya Rættur dømir nú arbeiðsgevaran eftir teirri reglu, sum hægstirættur hevur gjort á, tí dómarin metir seg bundnan av hægstarætti.

³⁴ A. Geater & C. Crosby: Self-determination and Sub-sovereign Statehood I FLR (2001) 34.

³⁵ Eftir friðin í Kiel viðurkendi okkara kongur, at svensk kongurin nú var kongur í Norra, men asturfyri varveitti okkara kongur valdið her. Danski kongurin gjordist samstundis hertogi í Lauenburg, sum hann fekk við at makaskifta teir svensku partarnar av Pommern, ið svensk kongurin læt tí danska fyrir Norra. Allar hesar avtalur kunnu kennast at vera heimildarleysar í okkara tíðum, men soleiðis var tá – kongur var persónliga suverenur.

Ein avgerandi spurningur eftir friðin í Kiel er, hvort Føroyar antin sum land tá vórðu loystar frá norska ríkinum, men tó varðveittu somu norsku-donsku kongsættina, ella tað norska ríkið einans læt frá sær landaøki (tað landið, sum nú rópar seg “Norge/Noreg”) og tí framvegis er til sum Føroyar og Grønland (og fyrr eisini Ísland). Sjálvur helli eg til tað fyrra sjónarmiðið, meðan mín kæri vinur Zakarias Wang heldur seg til tað seinna.

³⁶ Sí Lógbók fyrir Føroyar, 1. bind 1992, s. 6.

ER HETTA RÆTT ?

A. Tá lógin skulu kunngerast fyrir at fáa gildi, eiga prinsipiellir dómar ikki eisini at verða almannakunngjørdir?

B. Tá danskar ríkislógin skulu kunngerast í fóroyska kunngerðarblaðnum fyrir at fáa gildi, eiga so ikki eisini dómar, sum leggja skyldur á fóroyskar arbeiðsgevarar, at verða kunngjørdir?

C. Tá danskar lógin bert fáa gildi í Føroyum, um lögtingið samtykkir ríkislógartilmæli, eiga danskir dómar ikki eisini bert at fáa gildi, um fóroysku dómstólarnir meta, at reglan er hóskandi til fóroysk viðurskifti?

Eftir míni fatan er svarið uppá spurning C, at ongin dómur er bindandi í Føroyum, fyrr enn viðkomandi dómstólur hevur tikið stöðu í einum fóroyskum máli. Hetta er gallandi tað sama, um dómstólurin eisini dómir í donskum málum sum eystari landsrættur og Hægstirættur gera.

6.2 Elektron-dómurin hjá sorinskrivarum

Sorinskrivarin sigur í elektronidómimum, at:

- Det må have formodningen imod sig, at man har villet lovgive i strid med direktivet, hvilket der heller ikke er holdepunkter for.

Við hesum ásetur sorinskrivarin, at tað skal prógvast, at Føroya Løgting ikki ætlaði at löggeva í stríð við ES. Tað kann eftir míni fatan ikki vera rætt at gera á slíka grunareglu (formodningsregel).

- Uanset at Færøerne som stående uden for EU ikke er underkastet EU-retten, og at færøske borgere således i modsætning til borgere i EU-landene ikke kan påberåbe sig EU-retten direkte, findes EU-dommen i SDC sagen derfor at måtte tillægges afgørende betydning for nærværende sag.

Orðið "derfor" vísir aftur til nevndu grunareglu. Hetta er eftir míni bestu fatan skeiwt. SDC-dómur hevur ikki týdning fyrir fóroyska lóg, tí tað ikki eru "holdepunkter" fyrir at Føroya Løgting vildi löggeva ímóti ES. SDC dómurin hevur týdning, tí hann er ein vælargumenterað stöðutakan hjá eini aðrarí rættarskipan, sum vit kunnu læra av.

- Hertil kommer, at der heller ikke efter ordlyden af det mellem Skatteministeriet og SDC uden forbehold indgåede forlig er grundlag for den af sagsøgte hævdede opfattelse, at afgiftsfritagelsen for SDC alene var baseret på 6. momsdirektiv og ikke den danske momslov.

Her meinu eg at sorinskrivarin fer heilt skeivur. Eitt ‘mellem Skatteministeriet og SDV indgået forlig’ kann ikki á nakran hátt binda ein fóroyksan (ella danskan) dómara.

- Den omhandlede bestemmelse i den færøske momslov må derfor fortolkes i overensstemmelse med EU-domstolens afgørelse i SDC-sagen.

Sannförslan omanfyri er, eftir míni fatan, skeiv og kann ikki leiða fram til hesa niðurstöðu, at mvg-lógin ‘må fortolkes i overensstemmelse med SDC-sagen’.

6.3 *Elektron-dómurin* hjá eystara landsrætti

Omanfyri havi eg kritiserað dómin hjá Joen H. Andreasen í Elektron-málinum. Dómurin var kærdur fyri eystara landsrætt, fimtu deild. Dómararnir Knud Knudsen, Aamand og Rosenløv dømdu. Niðanfyri eru premissirnir úr dóminum endurgivnir.

“Landsrettens bemærkninger

Efter bestemmelsen i § 2, stk. 3, litra j., i den færøske momslov, lagtingslov nr. 136 af 8. september 1992, er følgende ydelser fritaget for afgift:

“Bank- og sparekasse samt finansieringsvirksomhed. Afgiftspligtig er dog udlejning af bankbokse.”

Af bemærkningerne til § 2, stk. 2, fremgår, at elektronisk databehandling er omfattet af lovens hovedregel om afgiftspligt. Elektronisk databehandling omfatter efter bemærkningerne...

Den lovgivning, der blev indført ved lagtingsloven om moms, hvilede på tilsvarende dansk lovgivning. Ved lovens vedtagelse forelå det danske momsnævns afgørelse af 14. februar 1992,

hvorefter ydelser svarende til dem, denne sag drejer sig om, var momsbelagt. Det må derfor lægges til grund, at det var dagældende danske lovgivning med den på daværende tidspunkt kendte praksis, der blev indført på Færøerne.

Selv om bestemmelserne i den færøske momslov om afgiftspligtens omfang bygger på de fællesskabsretlige regler, jf. Lagtingslovens almindelige bemærkninger, er færøske myndigheder ikke bundet af EF-domstolens praksis, idet Færøerne står udenfor EU. I tilfælde, hvor en naturlig sproglig forståelse af en færøsk lovtekst ikke er i overensstemmelse med EF-domstolens praksis, skal den færøske lovtekst derfor – i mangel af sikre holdepunkter for det modsatte – lægges til grund. Da det i forarbejderne til den færøske momslov ikke er anført, at den fællesskabsretlige – herunder EF-domstolens – praksis skulle være bindende for fortolkningen af den færøske momslov, er der ikke støtte for en fortolkning, der må anses for at stride mod lovens ordlyd. Hertil kommer, at den omhandlede bestemmelse i den færøske momslov ikke senere er blevet ændret.

Det er således ikke grundlag for at fortolke bestemmelsen... på anden måde end den, der følger af almindelig sproglig læsemåde. Herefter kan den virksomhed, som indstævnte udfører for færøske banker og sparekasser, ikke anses for omfattet af bestemmelsen.”

Dómurin fatar Føroyar sum egið lögðomi:

- Selv om bestemmelserne i den færøske momslov om afgiftspligtens omfang bygger på de fællesskabsretlige regler, jf. Lagtingslovens almindelige bemærkninger, er færøske myndigheder ikke bundet af EF-Domstolens praksis, idet Færøerne står udenfor EU.

Hetta haldi eg vera røttu fatanina av føroysku rættarstøðuni. Ikki bert tá ræður um ES-lóg, men sanniliga eisini danska.

Dómararnir vísa síðani á, at fíggjartænastur eru undantiknar gjaldskyldu eftir ásetingunum, men elektronisk telduviðgerð er gjaldskyldug – eftir viðmerkingunum. Um gráa økið millum fíggartænastur og elektroniska telduviðgerð siga dómararnir:

- Den lovgivning, der blev indført ved lagtingsloven om moms, hvilede på tilsvarende dansk lovgivning. Ved lovens vedtagelse forelå det danske momsnævns afgørelse af 14. februar 1992, hvorefter ydelser svarende til dem, denne sag drejer sig om, var

momsbelagt. Det må derfor lægges til grund, at det var dagældende danske lovgivning med den på daværende tidspunkt kendte praksis, der blev indført på Færøerne.

Her ger dómstólurin eftir míni fatan trý mistök. Fyri tað fyrsta verður hetta gråa økið einans lýst sum “ydelser svarende til dem, denne sag drejer sig om”. Fyri tað annað siga teir, at tað er “dagældende danske lovgivning med den på daværende tidspunkt kendte praksis, der blev indført på Færøerne”. Hetta tykist vera tann øvugta fatan av tí, teir siga um ES-lög. Fyri tað triðja gevæ teir seg undir, at ‘det danske momsnævn’ bindur eystara landsrætt.

Síðani leggja dómararnir afturat:

- I tilfælde, hvor en naturlig sproglig forståelse af en færøsk lovtekst ikke er i overensstemmelse med EF-domstolens praksis, skal den færøske lovtekst derfor – i mangel af sikre holdepunkter for det modsatte – lægges til grund. Da det i forarbejderne til den færøske momsløv ikke er anført, at den fællesskabsretlige – herunder EF-domstolens – praksis skulle være bindende for fortolkningen af den færøske momsløv, er der ikke støtte for en fortolkning, der må anses for at stride mod lovens ordlyd.

Her meti eg eisini, at dómararnir fara av leið. Eg haldi ikki, at “naturlig sproglig forståelse” hevur nakað við mvg-lógina at gera. Talan er um eina sera tekniska lög, har eitt ivamál er: vit kenna T, og vit kenna F, men E er ivaspurningur. Tað ber ikki til at spyrja ein málkønan, hvat mvg-lógin sigur um ‘elektroniskar tænastur til figgjarstovnar’, tí mvg-lógin *sigur onki* um tann spurningin. Talan er meiri um at fylla út lógina enn at tulka hana. Tí er tað ikki málsliga, men innihaldsliga, materiella, fatanin, sum umræður.

Landsdómararnir gera sína egnu grunaregu “i mangel af sikre holdepunkter for det modsatte” skal henda natúrliga málsliga loysnin vinna á ES-siðvenju. ‘Sikre holdepunkter’ kundu verið, at viðmerkingarnar til mvg-lógina kundu havt sagt, at ES-siðvenjan skuldi vera galddandi fyri Føroyar. Avleiðingin er, at embætisfólk í føroysku aðalstýrunum kunnu í viðmerkingunum áseta, um ES-siðvenja ella einhvør onnur siðvenja skal binda landsrættin. Tað tykist mær sera ivastamt. Um tað ber til stjórnarrættarliga at binda seg til ávísa fremmanda tulking, uttan kanska við millumlandasáttmála.

Samanumtikið loysir dómurin ikki tulkingartrupulleikan. Vit vita nú bert, at ‘ydelser som i denne sag’ eftir einari ‘nátturligari málsligari fatan’ eru gjaldskyldugar. Í báðum fórum er talan um abstraktar grundgevingar. Vit fáa

onga nærri vegleiðing um, hvat eyðkennir hesar tænastur. Vit fáa heldur onga ítekiliga ábending um, hvussu vit finna ta natúrligu málsligu merkingina.

6.4 De Sentennia Ferenda

- Hvussu skulu dómar so skrivast? Nakrir skilnaðir.
 - Er talan um lógdóm?
 - Er ivi um tinglög?
 - Er ivi um dómalög?
 - Er ósamsvar í lög?
 - Skal lógin tulkað?
 - Skal lógin fyllast út?
- Er talan um faktumdóm?
 - Hvati er lógfaktum?
 - Er lógfaktum tulkað?
 - Er lógfaktum fylt út?
 - Er relevanta faktum lýst?
- Er talan um meting í dómi?
 - Hvørji fyrilit eru lóglig?
 - Hvagani stava fyrilitini?
 - Er støða tikan til øll framkomin fyrilit?
 - Hvussu skulu fyrilitini vigast?

Eg fái helst høvi aftur at greiða meiri frá, hvussu eg haldi dómar skulu skrivast. Men til endans í hesi grein nøkur hóvsom orð um at rita dómar. Dómarin má fyrst gera sær greitt, hvat slag av dómi hann skrivar. Talan er í øllum fórum um trý slög av dónum. Ella rættari: tríggjar dómataettir, sum saktans allir kunnu vera í sama dómi.

Lógdómar eru teir dómar, ið skipa, tulka ella skapa lög. Elektróndómurin er dömi um ein slíkan. Reglan er ikki greið. Dugnaligir lókgónir kunnu føra fram skilagóð sjónarmið fyri fleiri rímiligum loysnum, sum eru *möguligar tulkingar*. Men dómarin *rættar* lögina við at velja eina tulking, sum gerst *rætta* tulkingin. Hesum valinum má hann gjølla grundgeva fyri.

Í lógdómi er týðandi at vísa á í premissunum, at *nú tekur dómurin støðu i lög*. Tá Dómurin viðvíkur lög, er hann almennur. Kemur sama faktum fyri aftur, má dómarin antin döma á sama hátt ella boða frá, at hann broytir siðvenjuna. Lógdómur má gerast almannakunnugur. Sjálv um dómurin annars er ómetaliga lítið áhugaverdur, kann ein lógsprungur vera av týdningi. Hesin má lýsast týðiliga fyri seg, og ikki vera goymdur ella

undirskiltur ella vera sagdur bert at galda fyrir hetta ítökiliga málið. Faktummið í lógdómi má lýsast nágreiniliga, so vit vita, hvat dómarin tók stöðu til.

Lógdómar kunnu vera av mongum slögum. Onkur lógdómur kann vera heilt skakandi grundleggjandi. Men teir flestu einans tulka ella fylla út lóginna í smáum. Elektronrdómurin er helst í so máta sera vanligur lógdómur.

Faktumdómur er vanligastu dómarnir og meginparturin av fleirtáttuðum dónum. Faktumdómurin tekur stöðu til, hvat *faktiskt* er hent ella er rætt. Hvør segði satt, var nakar feilur, hvørjar vörur selur Elektron? Vanliga er tá ongin trupulleiki at gera málið av, tí lógin er greið. Sigur lógin, at tann, ið dreppur annan skal revsast við fongsli, er tað lætt at revsa, tá stöða er tíkin til faktum – hevur tann ákærdi dripið? Flestu revsimál, inkassomál, o.t. eru faktummál burturav.

Men dómarin má gera sær greitt, hvat lógin sigur. Hann má greiða frá, hvønn spurning lógin sprýr, hvat faktum, hon krevur. Hann má vísa á júst somu lutir, sum danski umboðsmaðurin hevur kravt av fyrisitingini, og sum nú eru at finna í fyrisitingarlögini. Tá dómarin so ger, fær hann ofta høvi at greiða frá, hvussu lógin vanliga verður tulkað, hann fær høvi at taka undir við lærubókunum ella leiðbeina tær, hann fær høvi at greiða vilustum almennum myndugleikum frá røttu lógartulkingini.

Faktumdómur krevur sostatt, at dómarin annaðhvört lítur á sera væl kenda lóg (sum í inkassomálum) ella grundar dómin á sama nágreiniliga hátt sum góðir fyrisitingarstovnar. Er dómarin, sum ynskiligt er, umtóktur og virdur, fáa júst grundgevingar hansara týdning fyrir virksemi hjá øðrum almennum stovnum, fyrir virksemi hjá lærarum í lög og fyrir almennu lógfatanina.

At enda eru metingardómar. Revsingin í brotsdómi ella endurgjaldið í skaðabótadómi eru dömi um metingar. Eisini á hesum økinum er týðandi, at dómurin er greiður og væl skipaður. Besta leiðin at ganga man vera tann, sum danski umboðsmaðurin hevur víst á, og sum er at finna í fyrisitingarlögini og tilmælum hansara. Dómarin má serliga skilja, at munur er á stöðutakan í einstökum máli og stöðutakan til, um eitt ávist fyrilit (kriterium) er lógligt. Munur er á at viga fyrilitini í einstökum máli og at greiða frá, hvussu tey í slíkum málum skulu vigast.

7.0 Niðurstöða

Í Dómarabókini stendur um Deboru, at “til hennara komu ísraelmenn við rættarmálum sínum.” Tað er tyðandi, at føroyingar fara til rættarskipanina við sínum rættarmálum og har fáa ikki bert loysnina á einstaka málinum, men eina rættvísá loysn á viðkomandi lógarsprungi. Verandi støða, har lögarsprungunar vera viðgjørdir í fjølmiðlunum ella í einstökum kanningum, er ikki nøktandi. Okkum vantar dómistólar, ið taka støðu, og í einum lítlum landi eru fleiri ivamál at taka støðu til.

Mótstøðan ímóti fordóum er grundað á fordómar, misskiljingar og treyða (inerti) í eini rættarskipan og frálæruskidan, ið ongantið er sloppin undan arvinum frá einaveldinum.

Veruleikin er, at fordómi eru líka so tyðandi í donskum rætti sum øðrum rætti – munurin er bara, at danskir dómarar duga verri at orða fordómi. Í føroyskari lóg kunnu fordómi einans vera meiri tyðandi, tí fleiri hol, mótsagnir og ósamsvar eru at finna í føroyskari lög. Serliga er hetta so, tá vit viðurkenna, at ongin danskur dómur er bindandi í føroyskum viðurskiftum, fyrr enn dómistólnir í sínum starvi sum *føroyskir dómistólar* hava tikið støðu til hansara.

Lógin skal rættast, og tað tydningarmesta hjá logrættru er nú eins og áður at duga á at skyna og skilja ímillum. Eins og ta ferðina Brúsajøkil sammetti Ásbjørn við tann grima katt:

Til tess svaraði Ormar sterki,
ilt er skap at eggja:
Vit skulum ikki Ásbjørn prúða
javnt við kattin leggja.
Úr Brúsajøkils kvæði

